

**T.C.
ONİKİŞUBAT KAYMAKAMLIĞI
ONİKİŞUBAT REHBERLİK VE ARAŞTIRMA MERKEZİ
MÜDÜRLÜĞÜ**

SAYI: 5

YIL: 2025

2024-2025 ARAŞTIRMALAR

2024-2025 EĞİTİM-ÖĞRETİM YILI
ARAŞTIRMA KONULARI

1. 6 Şubat Depremlerinin Dil Ve Konuşma Güçlüğü Olan Öğrencilerde Ve Ailelerinde Duyuşsal Ve Davranışsal Durumlarına Etkisi İle İlgili Veli Görüşleri (Kahramanmaraş İli Örneği)
2. Yetersizliğe Sahip Çocuğu Olan Ebeveynlerin Çocuğun Eğitimine Katılım Düzeyleri
3. Depremin, Şiddeti Tetikleyen Olumsuz Davranışlar Üzerindeki Etkisi
4. Sosyal Medyada Siber Şiddet: Deneyimler, Tepkiler Ve Çözüm Önerileri (Kahramanmaraş İli Örneği)

Haziran 2025

Kahramanmaraş

ÖNSÖZ

Onikişubat Rehberlik ve Araştırma Merkezi olarak Eylül 2020 tarihi itibariyle rehberlik ve psikolojik danışma ile özel hizmetleri ile ilgili tüm konularda hizmet bölgemizdeki tüm öğrenci, öğretmen ve vatandaşlarımıza hizmet sunmaya devam etmekteyiz. Verdiğimiz hizmetlerimizle minik kalplerde ufak bir sevinç; yetişkinlerin yüreklerinde güven ve surur kaynağı olmaya gayret etmekteyiz.

2024-2025 eğitim öğretim yılınının oldukça yoğun, tempolu ve birçok çalışma yaptığımız bir yıl olarak anacağımız yıl olması gayretiyle çalışmalarımıza durmaksızın devam etmekteyiz. Bu eğitim öğretim yılında özel eğitim hizmetlerinin yoğunluğu ile birlikte, başta rehber öğretmeni olmayan okullarımız olmak üzere tüm eğitim kurumların da genel hedefimiz sosyal beceriler ve yerel hedefimiz akran zorbalığı konularında seminer faaliyetleri ve müşavirlik hizmeti sunmaya gayret ettik. Bölgemizdeki paydaş kurumlarla toplantı, seminer ve çalıştaylar yaptık. Çok kıymetli psikolojik danışman/rehber öğretmen ve okul yöneticilerimizi ziyaret ettik. Öğrenci, öğretmen ve ailelere yönelik yüz yüze ve çevrimiçi (online) eğitimler düzenledik. Rehberlik ve araştırma merkezi olarak sahada karşılaşılan sorunlarla ilgili olarak her yıl olduğu gibi bu senede araştırma çalışmalarımızı tamamlamaya gayret ettik. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bölümümüz ile özel eğitim hizmetleri bölümümüz bu eğitim öğretim yılında 4 farklı başlık altında araştırmalarını tamamladı ve paylaşılmaya hazır hale getirdi. Bu seneki araştırmaların yapılmasında emeği geçen çok değerli öğretmenlerimize teşekkürlerimi sunuyorum. Önümüzdeki eğitim öğretim yılında yine farklı başlıklar altında araştırmalarımızı yapıp sizin paylaşımınıza sunmak ümidiyle görüşmek üzere...

İbrahim UZUN
Kurum Müdürü

İÇİNDEKİLER

1. 6 Şubat Depremlerinin Dil Ve Konuşma Güçlüğü Olan Öğrencilerde Ve Ailelerinde Duyuşsal Ve Davranışsal Durumlarına Etkisi İle İlgili Veli Görüşleri (Kahramanmaraş İli Örneği)
2. Yetersizliğe Sahip Çocuğu Olan Ebeveynlerin Çocuğun Eğitime Katılım Düzeyleri
3. Depremin, Şiddeti Tetikleyen Olumsuz Davranışlar Üzerindeki Etkisi
4. Sosyal Medyada Siber Şiddet: Deneyimler, Tepkiler Ve Çözüm Önerileri (Kahramanmaraş İli Örneği)

T.C.
ONİKİŞUBAT KAYMAKAMLIĞI
ONİKİŞUBAT REHBERLİK VE ARAŞTIRMA MERKEZİ
MÜDÜRLÜĞÜ

6 ŞUBAT DEPREMLERİNİN DİL VE KONUŞMA GÜÇLÜĞÜ
OLAN ÖĞRENCİLERDE VE AİLELERİNDE DUYUŞSAL VE
DAVRANIŞSAL DURUMLARINA ETKİSİ İLE İLGİLİ VELİ
GÖRÜŞLERİ
(Kahramanmaraş İli Örneği)

Salih HÜLÜR

Mayıs 2025
KAHRAMANMARAŞ

Öz:

Bu çalışmanın amacı; 6 Şubat depremlerinin dil ve konuşma güçlüğü olan öğrencilerde ve ailelerinde duyuşsal ve davranışsal durumlarına etkisi ile ilgili bir değerlendirmesini yapmaktır. Bu çalışma Kahramanmaraş Onikişubat İlçesi'nde 25 öğrenci velisi ile yapılmıştır. Çalışmanın verileri açık uçlu sorularla hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; öğrenci velilerinin en temel duygu olarak deprem sırasında korku ve şok geçirme duyguları hissettikleri, depremle ilgili deprem anını ve depremde vefat eden arkadaş ve akrabalarını unutamadıkları, çocukların yetişkinleri gözlemlemesi sonucu üzülmeye ve konuşmama tepkisi verdikleri, çocukların duygusal tepkilerinin çoğunlukla tekrar deprem olmasından korkmak olduğu, davranışsal tepkilerinin ise yalnız yatamamak olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca Depremin; çocuğun dil ve konuşmasında bir etkiye yol açma durumu ile ilgili genel görüş herhangi bir olumsuzluğun olmadığı yönünde olsa da %32 lik bir çoğunluk geçici bir sessizliğe yerini bıraktığını ifade ediyor. Bunun yanında kekelelik tanısı almış olan 6 öğrencinin 5'inde belirgin bir şekilde kekeleliğin korkuya bağlı olarak ilk günlerde arttığı daha sonra eski haline geldiği gözlemi yer almaktadır. Sonuç itibariyle dil konuşma güçlüğü yaşayan öğrenciler; depremin geçici etkilerine maruz kalmış olsalar da kalıcı etkilerine maruz kalmadıkları görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Deprem, Duyuş, Davranış, Dil ve Konuşma Güçlüğü

Giriş

Afet, birçok kurum ve kuruluşun koordineli bir biçimde görev almasını gerektiren ve insan hakları için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar meydana getiren, normal yaşamı ve insan aktivitelerini durdurarak veya kesintiye uğratarak toplumları veya insan topluluklarını etkileyen doğal, teknolojik ve insan kökenli olaylara denilmektedir (Şahin ve Sipahioğlu, 2002). Genellikle hızlı gelişir, büyük can ve mal kayıplarına neden olur, sebep olduğu yıkımların onarılması ancak uzun dönemde mümkün olabilir (Koç, Çavuş ve Sarış, 2005). Depremi diğer afet çeşitlerinden ayıran en önemli farklılık, beklenmedik bir zamanda ortaya çıkması ve büyük yıkımlara yol açmasıdır. Üstelik deprem sadece anlık bir olay olarak da ortaya çıkmamaktadır. (Sabuncuoğlu, Çevikaslan ve Berkem, 2003).

Yaşadığımız coğrafya itibariyle depremler hayatımızı en çok etkileyen doğal afetlerden bir tanesidir. Başta 4 il ve 11 il daha sonra ise ülkemizi derinden etkileyen durumlara şahit olduk. Ülkemiz asrın felaketi olarak nitelendirilen Kahramanmaraş Pazarcık ve Elbistan merkezli 6 Şubat 2023 tarihli depremlerle; 53 bin can kaybı ile 107 bin kişinin yaralandığı doğal afetle sarsıldı. Deprem süresinin 65 saniye olduğu ama bir ömür gibi sürdüğü ifade edilmektedir.

Herhangi bir yerde meydana gelen bir deprem o bölgenin sadece jeolojik yapısını etkilemekle kalmamakta; sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamlar üzerinde de birtakım değişim ve dönüşümlere yol açmaktadır. Bazen bireyler üzerinde büyük acı ve travmalara yol açabilmektedir. Özellikle deprem sonucu bir yakını kaybedenler uzun bir süre normal yaşamlarına dönememektedirler (Duman, 2016)

Kişilerin olaydan ne boyutta etkileneceği genellikle olayın merkezine ne kadar yakın oldukları ile paraleldir. Depremde yaralanan, sevdiklerini kaybeden, evi yıkılan, göçük altında kalan, yaşadığı ortam, mahallesi kalmayanlar duygusal olarak çok daha yoğun etkilenebilirler (Yıldırım 2021).

Yaşanan travmanın türüne, şiddetine ve yaşayan insanın kişilik özelliklerine bağlı olarak bu her zaman böyle olmamakta ve bireyler kısa ya da uzun süre devam eden patolojik ve fonksiyonel olmayan tepkiler geliştirebilmektedirler. Afetlerden sonra evlerin ve okul binalarının yıkılması ve yeni bir yere taşınma çocukların arkadaşlık

ilişkilerini olumsuz etkilemektedir. Bu da çocuklarda sosyal desteğin yitirilmesine, yalıtılmışlık ve yalnızlığa yol açmaktadır. (Alparslan ve ark., 1999).

Doğal afetler içerisinde yer alan deprem, her yaş ve kesimden bireyi etkilese de özellikle çocukları daha fazla etkilemektedir. Depremden sonra çocukların yaşadıkları gelişim dönemlerine göre değişmekle birlikte çocuklarda deprem sonrası çeşitli duygusal ve davranışsal problemler gösterebilmektedir. (Aral, 2023).

Çocukların depremde etkilenme derecesi; ailede kayıp yaşanıp yaşanmaması, ailenin verdiği tepkiler, ekonomik ve sosyal koşullar gibi pek çok faktöre dayanabilmektedir.

Okul öncesi dönemindeki çocuklar, afetin neden olduğu kayıplarla ve yaşamlarında oluşan değişikliklerle mücadele etmekte zorlanırlar. Bu dönemdeki çocuklar genellikle afetten etkilendiklerini sözcüklerle ifade edememelerine karşın kaygılı ve üzgün olduklarını davranışlarıyla belli ederler. Okul Çağı Çocukluk Döneminde ise bu yaş aralığında çocuklarda korku ve aşırı endişeye sahip olma durumu söz konusudur. Ailelerinden ayrı başka bir yerdeyken afet olurda yakınlarına ulaşamama korkusu nedeniyle çocuklar ailelerinden ayrı kalmak istemezler, okula vb. gibi yerlere gitme noktasında problem yaşarlar. Afet olgusunu ve etkisini anlamaya başlayan çocuklar davranışlarıyla afete karşı oluşturdıkları reaksiyonları paylaşırlar. (Limoncu ve Atmaca, 2018). Bu bağlamda yapılan bu çalışma ile 6 Şubat depremlerinin dil ve konuşma güclüğü olan öğrencilerde ve ailelerinde duyuşsal ve davranışsal durumlarına etkisi ile ilgili bir değerlendirmesini yapma ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

Yöntem

Araştırma Deseni

Çalışmada desen olarak olgubilim deseni kullanılmıştır. Olgubilim deseni farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular yaşadığımız dünyada olaylar algılar yönelimler kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011:72). Olgubilim deseni; 6 Şubat depremlerinin dil ve konuşma güçlüğü olan öğrencilerde ve ailelerinde duyuşsal ve davranışsal durumlarına etkisi ile ilgili durumların derinlemesine değerlendirmeleri olanağını sağlayan bir yöntem olarak kabul edilmiş ve araştırma bu desene gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Çalışma gurubunu, Kahramanmaraş İli Onikişubat İlçesi'nde bulunan Rehberlik ve Araştırma Merkezi tarafından tanılanmış dil konuşma güçlüğü yaşayan 25 öğrenci velisi oluşturmaktadır. Araştırmada, amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Amaç göreceli olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır. Dolayısıyla maksimum çeşitliliğe dayalı bir örneklem oluşturmada amaç genelleme yapmak için bu çeşitliliği sağlamak değildir. Tam tersine çeşitlilik gösteren durumlar arasında herhangi ortak veya paylaşılan olguların olup olmadığını bulmaya çalışmak ve bu çeşitliliğe göre problemin farklı boyutlarını ortaya koymaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011:108-109). Bu araştırmada maksimum çeşitlilik örnekleme yönteminin kullanılmasının amacı ise depremlerin insanlar üzerinde farklı duyuş ve davranış özellikleri ortaya çıkarmasıdır.

Verilerin Toplama İşlemi

Araştırmada veriler görüşme yoluyla açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış bir formla elde edilmiştir. Formda açık uçlu sorular kullanılarak araştırmaya katılanlara daha fazla kendilerini ifade etmeleri sağlanmıştır. Bu şekilde daha objektif olarak sorunların kaynağı tespit edilmeye çalışılmıştır. Veriler bizzat araştırmacı tarafından toplanmıştır. Araştırmaya katılanlara araştırmanın amacı ve soruların anlaşılması adına çeşitli açıklamalar yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Veriler içerik analizi yoluyla çözümlenip yorumlanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek,2011:227). Veriler sorular boyutunda ele alınmış ve her soruya ilişkin elde edilen veriler kodlanmıştır. Ortaya çıkan verilerin anlamlı bir bütün oluşturması için uzmanlardan görüş alınmıştır. Bilgilere ulaşmak ve daha açıklayıcı bir sonuç elde edebilmek için katılımcı görüşlerinde doğrudan alıntılara da yer verilmiştir. Çalışmada yer alan verilere V-1, V-2... Şeklinde, numaralar verilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Sorular uzman görüşleri ve alan yazın taramasıyla belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada açık uçlu sorular sorularak yüz yüze yapılan görüşmeler ve araştırmaya katılanlarla devamlı ve aynı ortamda araştırma konusuna ilişkin görüşmelerin yapılması araştırmanın geçerliliği için önemli bir ölçüttür. Araştırmaya katılanların ve araştırma çevresinin tanımlanması araştırma konusuna ilişkin kavramların açıklanması veri analizine ilişkin bilgilerin verilmesi araştırmanın dış güvenilirliğinin ölçüsüdür. Verilerin doğrudan verilmesi sonuçların uzman kişilerce teyit edilmesi veri analizlerinin kavramsal çerçeveye bağlı olarak yapılması ise iç güvenilirliğini sağlamıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011:262).

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmada elde edilen veriler, 2024-2025 eğitim öğretim yılı Kahramanmaraş İli Onikişubat İlçesi'nde bulunan dil ve konuşma güçlüğü bulunan 25 öğrenci velisinin görüşme sorularına verdikleri cevaplarla sınırlıdır.

Bulgular

Araştırma sonuçlarına ait veriler veli görüşleri şeklinde verilmiştir. Bu kısımlarda elde edilen veriler içerik analizine tabi tutularak yorumlanmaya çalışılmıştır. Soruna ilişkin bazı kavramlar doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.

“Öğrenci velilerinin depremden etkilenme durumlarına ilişkin bilgiler” frekans ve kodları Tablo 1 de verilmiştir.

Tablo 1. Öğrenci velilerinin depremden etkilenme durumlarına ilişkin bilgileri gösteren tablo

Alt Temalar	Kodlar	Frekanslar
Yakınını Kaybetme Durumu	1. Derecede olmadı	13
	Arkadaş ve akrabalarda kayıplar var	7
	Herhangi bir kaybımız yok	5
Barınma Durumu	Çadırda kaldık	6
	Köyde kaldık	6
	Şehir dışına çıktık	5
	Ev tek katlı olduğu için evde kaldık	5
	Resmi kurumda kaldık	3
Beslenme Durumu	Kendimiz hazırladık	15
	Dışardan yiyecek verdiler.	8
	Bazen yardım geldi	2

Tablo 1 incelendiğinde; “*yakınını kaybetme durumu*” kodlamasına ilişkin birinci dereceden olmasa dahi dil konuşma güçlüğü olan öğrenci velilerinin %80 in arkadaş, akraba, komşu, tanıdık ya da eşinin uzaktan akrabaları gibi yollarla kayıpları hissettikleri görülmektedir.

” *Barınma*” kodlamasına ilişkin gerçekleşen deprem olgusu ve o zamanki koşullarda olabilecek homojenlikte birbirine yakın dağılım olduğu gözlenmektedir. Deprem etkilerinin herkes tarafından hissedildiği, sonuçları itibariyle her bireyin günlük rutinini değiştirerek farklı bir adaptasyon içerisine girdiği görülmektedir.

Dil ve konuşma güçlüğü olan öğrenci velilerine sorulan “Deprem sırasında neler hissettiniz? Yaşadıklarınızı anlatır mısınız?” sorusuna, alınan yanıtların kod ve frekansları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Öğrenci velilerinin Deprem sırasında neler hissettiği ile ilgili durumu gösteren tablo

Kodlar	Frekanslar
Korktum	15
Şok geçirdim.	7
Ev tek katlı olduğu için çok etkilenmedik.	3

Öğrenci velilerinin Deprem sırasında neler hissettiği ile ilgili tabloya bakıldığında en fazla tekrar eden kodun tüm kodların (3/5) ü olan “*korktum*” kodlaması olduğu görülmektedir. İkinci olarak en yüksek frekansa sahip kodun tüm kodların yaklaşık (1/4) ü olan “*şok geçirdim*” kodlaması olduğu görülmektedir.

Öğrenci velilerinin Deprem sırasında neler hissettiğine ilişkin “*korktum*” kodlaması ile ilgili **V-23** “*Hepimiz aynı odada yatıyorduk. Birden sesler gelince çok korktuk. Bahçemizin duvarı yıkılmıştı. Çocukların üzerine kapandım ve dualar etmeye başladım.*” Aynı kodlama ile ilgili olarak **V-21** “*deprem olunca çocuklar bağırmaya başladı. Işıklar da gidince çok korktuk. Eşim evde yoktu. Dışarı çıktığımızda yağmurda ıslandık. Arabamız olmadığı için çok üşümüştük. Eve geri dönmek istemiştım. Allah razı olsun komşumuz bizi arabasına aldı*” demiştir. **V-1** “*Su içmeye kalktığım anda depreme yakalandım. Önce sallanarak başladı. Sonra hem salladı hem de vurmaya başladı. Kapı eşiğinden tutarak ayakta kalabildim. Bina yıkılacak sanmışım. Yaşamaktan ümidimi kesmişim. Şu anda salonun ışığı açık olarak yatıyoruz*” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Öğrenci velilerinin Deprem sırasında neler hissettiğine ilişkin “*şok geçirdim*” kodlaması ile ilgili olarak **V-20** “*Benim uykum biraz ağırdır. Depremde eşim uyandırdı. Kapıdan tuttuğumu ve çevreme baktığımı hatırlıyorum. Sonra birbirimize sarılmıştık*” dedi. **V-22** ise görüşlerini “*Ayrı odalardaydık. Çocuklar beraber aynı odada kalıyorlardı. Şok geçirmişim çocukların yanına bir türlü gidemedim. Eşim toparlayıcı oldu ve bizi o yönlendirdi.*” şeklinde ifade etmişti.

Dil ve konuşma güçlüğü olan öğrenci velilerine sorulan “*Deprem sonrası etkileri ve duygularınızı eşinizle ya da dost ve akrabalarınızla paylaşırken çocuğunuz sizi gözlemledi mi? Çocuğunuz bu duruma nasıl tepki verdi?*” sorusuna, alınan yanıtların kod ve frekansları Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Öğrenci velilerinin deprem sonrası etkileri ve duyguları eşle ya da dost ve akrabalarla paylaşırken çocuğun gözlemlemesi sonucu oluşan tepki tablosu

Kodlar	Frekanslar
Üzülüyor ve konuşmuyordu	9
Tepki vermiyordu	5
Çocuğun yanında konuşmadık	5
Konuşurken katılıyordu	5
Korkuyordu	1

Dil ve konuşma güçlüğü olan öğrenci velilerine sorulan “*Deprem sonrası etkileri ve duygularınızı eşinizle ya da dost ve akrabalarınızla paylaşırken çocuğunuz sizi gözlemledi mi?*” Sorusuna ilişkin oluşan çocuğun tepki tablosuna bakıldığında zaman en fazla tekrar eden kodun tüm kodların (2/5) si olan “*üzülüyor ve konuşmuyordu*” kodlaması olduğu görülmektedir. İkinci olarak en yüksek frekansa sahip kodların ise tüm kodların yaklaşık (1/5) i olan ve eşit dağılımlı frekans tekrarına sahip “*tepki vermiyordu*”, “*çocuğun yanında konuşmadık*” “*konuşurken katılıyordu*” kodlamalarının olduğu görülmektedir.

Öğrenci velilerinin deprem sonrası etkileri ve duyguları eşle ya da dost ve akrabalarla paylaşırken çocuğun gözlemlemesi sonucu oluşan tepkilerden “*üzülüyor ve konuşmuyordu*” kodlamasına ilişkin V-18 “*depremle ilgili konuştuğumuzda sessizce ve dikkatli bir şekilde dinliyorlardı. Sonra neler olacak onu çok merak ediyorlardı*” V-11 ise gözlemlerini “*akrabalarımızdan kayıplarımız oldu. Amcasının oğlu da depremde vefat etti. Onun akrasıydı beraber oyun oynarlardı. Onun ismi geçince gözleri doluyor. Konuşmalarımızı duymak istemiyor. Odasına çekiliyordu. Telefona deprem bildirimleri yüklemiş ona bakıyor. Zaman geçtikçe unuttu. Artık o kadar tepki vermiyor*” şeklinde ifade etmiştir.

Öğrenci velilerinin deprem sonrası etkileri ve duyguları eşle ya da dost ve akrabalarla paylaşırken çocuğun gözlemlemesi sonucu oluşan tepkilerden “*konusurken katılıyordu*” kodlamasına ilişkin **V-20** “*Konusurken bizi çok dinliyordu. “Çok sallandık” diyordu. Oyuncaklarını çok özlemişti herhalde “kırılmışlar mıdır?” diye sorardı. Bazen de “eve ne zaman gideceğiz?” diye sorardı*” demiştir. **V-22** ise gözlemlerini “*Depremde kuzenleri öldüğü için çok üzgündü. Bir süre depremle ilgili senaryoları konuşurdu. Kafasını şöyle yapsa ölmezdi. Şu şekilde kaçsa bir şey olmazdı şeklinde. Başlangıçta resimlerine bakardı. Şimdi görmek bile istemiyor*” şeklinde gözlemlerini ifade etmiştir.

Dil ve konuşma güçlüğü olan öğrenci velilerine sorulan “*Depremle ilgili unutamadığınız ya da sizi etkileyen olay ya da durumlar nelerdir?*” sorusuna, alınan yanıtların kod ve frekansları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Depremle ilgili öğrenci velilerinin unutamadığı ya da etkilendiği olay ya da durumlara ilişkin tablo.

Kodlar	Frekanslar
Deprem olduğu anı unutamıyorum.	10
Ölen arkadaşlarımı ve akrabalarımı unutamıyorum	9
Her şeyi unuttuk	4
Yaşadığım korkuyu unutamıyorum.	2

Depremle ilgili öğrenci velilerinin unutamadığı ya da etkilendiği olay ya da durumlara ilişkin tabloya bakıldığında en fazla tekrar eden kodun tüm kodların (2/5) si olan “*depremin olduğu anı unutamıyorum*” kodlaması olduğu görülmektedir. İkinci olarak en yüksek frekansa sahip kodun tüm kodların yaklaşık (2/5) si olan “*ölen arkadaşlarımı ve akrabalarımı unutamıyorum*” kodlaması olduğu görülmektedir.

Depremle ilgili öğrenci velilerinin unutamadığı ya da etkilendiği olay ya da durumlardan “*depremin olduğu anı unutamıyorum*” kodlaması ile ilgili **V-6** “*gece geç vakit hastane aciline gitmiştik. Annemlerin evinin önünde arabayı durdurduğumuzda depreme yakalandık. Oğlum eve doğru koşuyordu. Bina gözümün önünde çöktü. Ailemi kaybettim ve ben oğlumu zor kurtardım*” demiştir. **V-15** ise görüşlerini “*Deprem olurken oğlumun odasına gidiyordum ve birden yere düştüm. Ayağa kalkmak istediğimde kalkamadım. O anda birbirimize hiç ulaşamayacakmışız gibi hissettim*”

şeklinde ifade etmiştir. V-2 ise aynı kodlamayla ilgili “Deprem anını hiç unutamıyorum. Işıkların gitmesi, dışardan gelen gürültü. Unutmak için kendimi işe verdim. İlk zamanlardaki gibi hissetmiyorum. Zaman geçtikçe unuttum” demiştir.

Depremle ilgili öğrenci velilerinin unutamadığı ya da etkilendiği olay ya da durumlardan “ölen arkadaşlarımı ve akrabalarımı unutamıyorum” kodlaması ile ilgili V-12 “Yan binamızın 3. Katında oturan sürekli görüştüğümüz hamile bir bayan vardı. Kendisi ve 3 çocuğu kolon altında kaldı. O bayan aklıma geldikçe çok üzülüyorum” demiştir. V-9 ise görüşlerini “İş yerinden arkadaşlarım vefat etti. Onlara çok üzülüyorum. Resimlerine baktıkça inanasım gelmiyor.” Şeklinde ifade etmiştir.

Dil ve konuşma güçlüğü olan öğrenci velilerine sorulan “Depremden sonra çocuğunuzda gözlemlediğiniz duygu değişiklikleri nelerdir?” sorusuna, alınan yanıtların kod ve frekansları Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Depremden sonra çocukla ilgili gözlemlenen duygu değişikliklerine ilişkin tablo.

Kodlar	Frekanslar
Tekrar deprem olur diye korkuyor	12
Duygu değişikliği olmadı	5
Hırçınlık ve öfke	3
Yalnız kalmaktan korkuyor	2
Kâbus	2
Yüksek seslerden korkuyor	1

Depremden sonra çocukla ilgili gözlemlenen duygu değişikliklerine ilişkin tabloya bakıldığında en fazla tekrar eden kodun tüm kodların yaklaşık (1/2) si olan “tekrar deprem olur diye korkuyor” kodlaması olduğu görülmektedir. İkinci olarak en yüksek frekansa sahip kodun tüm kodların (1/5) i olan “duygu değişikliği olmadı” kodlaması olduğu görülmektedir.

Depremden sonra çocukla ilgili gözlemlenen duygu değişikliklerine ilişkin “tekrar deprem olur diye korkuyor” kodlaması ile ilgili olarak V-18 “bazen havalar çok kötü olduğunda aşırı yağmur ya da aşırı rüzgâr olduğunda tekrar deprem olacakmış gibi hissediyor. “Aynı şeyler mi olacak yoksa” diye soruyor” demiştir. V- 16 görüşlerini “şu anda bir sıkıntısı kalmadı ama depremden sonra dönemsel olarak sallantı korkusu

vardı. Kendini koruma derdine düşer evin içinde korunacak yer arardı. Birde bizden *mum almamızı isterdi*” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. **V-13** ise “*depremden sonra babası vardiyalı çalıştığı için beraber yatardık. Az bir yatak sallanınca uyanır. Avize sallanıyor*” derdi” şeklinde ifade etmiştir.

Dil ve konuşma güclüğü olan öğrenci velilerine sorulan “*Depremden sonra çocuğunuzda gözlemlediğiniz davranış değişiklikleri nelerdir?*” sorusuna, alınan yanıtların kod ve frekansları Tablo 6’te verilmiştir.

Tablo 6. Depremden sonra çocukta gözlemlenen davranış değişikliklerine ilişkin tablo

Kodlar	Frekanslar
Yalnız yatamıyor.	9
Değişiklik olmadı.	6
Bir süre uyuyamadı.	3
Yalnız kalamıyor.	3
Geçici bir süre kusma ve ağlama.	2
Karanlıktan korkuyor.	2

Depremden sonra çocukta gözlemlenen davranış değişikliklerine ilişkin tabloya bakıldığında en fazla tekrar eden kodun tüm kodların yaklaşık (2/5) si olan “*yanlış yatamıyor*” kodlaması olduğu görülmektedir. İkinci olarak en yüksek frekansa sahip kodun tüm kodların yaklaşık (1/4) ü olan “*Değişiklik olmadı*” kodlaması olduğu görülmektedir.

Depremden sonra çocukta gözlemlenen davranış değişikliklerine ilişkin “*yanlış yatamıyor*” kodlaması ile ilgili **V-10** “*depremden sonra bizden ayrılmadı. Gece beraber yattık. Lavaboya bile beraber gittik. Tuvaletin kapısında beklerdim*” demiştir. **V-4** ise görüşlerini “*depremden sonra belli bir süre yalnız yatmak istemedi karanlıktan korktuğu gece holün ışığını yakarak yatıyorduk. V-15* ise “*evimiz giriş katta olduğu için deprem olduğunda kendini pencereden dışarı atmak istemişti. O günden sonra gece yalnız yatmayı pek tercih etmiyor*” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Dil ve konuşma güclüğü olan öğrenci velilerine sorulan “*Yaşadığınız depremin çocuğunuzun dil ve konuşmasında bir etkiye yol açtığını düşünüyor musunuz?*” sorusuna, alınan yanıtların kod ve frekansları Tablo 7’te verilmiştir.

Tablo 7. Depremin; çocuğun dil ve konuşmasında bir etkiye yol açma durumu ile ilgili tablo.

Kodlar	Frekanslar
Dil konuşmasına bir etkisi olmadı	12
Bir süre suskunlaştı	8
Bir süre kekemesi arttı	5

Depremin; çocuğun dil ve konuşmasında bir etkiye yol açma durumu ile ilgili tabloya bakıldığında en fazla tekrar eden kodun tüm kodların yaklaşık (1/2) si olan “*dil konuşmasına bir etkisi olmadı*” kodlaması olduğu görülmektedir. İkinci olarak en yüksek frekansa sahip kodun tüm kodların yaklaşık (1/3) ü olan “*bir süre suskunlaştı*” kodlaması olduğu görülmektedir. Son olarak en az frekans tekrarına sahip kodun tüm kodların (1/5) i olan “*bir süre kekemesi arttı*” kodlaması olduğu görülmektedir.

Depremin; çocuğun dil ve konuşmasında bir etkiye yol açma durumuna ilişkin “*dil konuşmasına bir etkisi olmadı*” kodlaması ile ilgili V-7 “*etkilenmediler çünkü çadır kentlerde Samsun’dan gelen öğretmenler vardı. Bizimle çok ilgilendiler. Etkinlik yaptılar. Hatta palyaço bile getirmişlerdi. Çocuklara depremi unutturdular. Bazen çocuklar depreme dönüp baktıklarında akıllarında o güzel günler kaldı. Bazen özliyorlar*” demiştir. V-18 ise görüşlerini “*depremden sonra şehir dışına İstanbul’a gittik burada kalmadığımız için çocuk çok etkilenmedi. İlk gün korkmuştu ama sonra dil konuşmasına olumsuz bir etkisi olmadı*” şeklinde ifade etmiştir. V-3 ise “*Evimiz tek katlı olduğu için çok etkilenmedik. Çocuk annemle beraber yatıyordu. Deprem olunca hemen sarılmış kucığına almış. Çocuk ne olduğunu anlayamamış. Pek bir şey hatırlamıyor*” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Depremin; çocuğun dil ve konuşmasında bir etkiye yol açma durumuna ilişkin “*bir süre suskunlaştı*” kodlaması ile ilgili V-13 “*deprem olduğu zamanlarda var olan duruma bağlı olarak bir süre suskunlaştı ve içine kapandı. Fazla konuşmadı ama okullar açılınca tekrar depremden önceki eski diline geri döndü*” demiştir. V-6 ise görüşlerini “*Depremde seslerden, karanlıktan ve sarsıntıdan korktuğu için bir hafta gibi bir zaman pek konuşmadı ama yavaş yavaş tekrar normale döndü*” şeklinde ifade etmiştir.

Depremi; çocuğun dil ve konuşmasında bir etkiye yol açma durumuna ilişkin “bir süre kekemesi arttı” kodlaması ile ilgili **V-10** “Depremde çok korktu. Takılmalarında artış oldu. Öğretmenini aramak istedi. Onunla konuşunca biraz rahatladı. Sonra tekrar eski haline geldi” demiştir. **V-15** ise görüşlerini “depremde çok korktu ve kaygıları arttı. Daha fazla kekemesi arttı. Kalıcı bir hasar oluşmadı. Sonra eskisi gibi olmaya devam etti” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada 6 Şubat depremlerinin dil ve konuşma güçlüğü olan öğrencilerde ve ailelerinde duyuşsal ve davranışsal durumlarına etkisi ile ilgili tepkileri üzerinde durulmuştur.

Görüşme yapılan öğrencilerin velilerinin yakınlarını kaybetme durumları %80 in arkadaş, akraba, komşu, tanıdık ya da eşinin uzaktan akrabaları gibi yollarla kayıpları hissettikleri görülmektedir. Afetlerden sadece olayı yaşayanlar etkilenmez; aynı zamanda olaya tanık olanlar, sevdiği insanlar afeti yaşayanlar ve olayın hemen sonrası görevi gereği ortamda bulunanlar yaşananlardan etkilenecektir (APA 2013). 53 bin can kaybı ile 107 bin kişinin yaralandığı 14 milyon insanın etkilendiği bir coğrafyada yaşanan hareketlilik ile merkezden uzaklığı nispetinde, ülkemizin bu etkiye maruz kaldığı söylenebilir.

Öğrenci velilerinin Deprem sırasında hissettiği korku ve şok en temel duygusal tepki olarak karşımıza çıkmaktadır. O gece herkesin korkmak için bir nedeni olduğu görülmektedir. İnsanların günlük hayatta taşıdıkları korkularla yüzleştğini söylemek yanlış olmayacaktır. Travmaya verilen normal tepkiler arasında kaygı, depresyon ve psikosomatik belirtiler bulunmaktadır. Bu belirtiler normal durumda travmadan sonra birkaç hafta içinde azalarak kaybolmaktadır (Alparıslan, Koçar, Şenol ve Meral 1999). Öğrenci velilerinin çoğunluğunun ifadesiyle bu korku durumları zamanla kaybolan bir anıya dönüşmüştür. Afetler sonrası erken dönem ortaya çıkan psikolojik belirtiler çoğunlukla anormal bir olaya verilen normal bir tepki olarak değerlendirilmelidir (Ehlers ve Clark 2000).

Depremle ilgili öğrenci velilerinin unutamadığı ya da etkilendiği olay ya da durumların depremin olduğu ana ilişkin bilgiler ile ölen arkadaş ve akrabaların olduğu görülmektedir. Depremin bireyler üzerindeki etkisini arttıran birtakım stresörler de bulunmaktadır. İnsanların en fazla güvenmiş oldukları evlerinin yıkılması, ailesinden ya da yakınlarından kayıplar yaşamaları, herhangi bir kayıp yaşamamalarına rağmen bulundukları bölgede yaşananlara şahit olunması ya da deprem bölgesinde yaşamamasına rağmen televizyon radyo gibi iletişim araçları aracılığıyla depreme ait bilgileri edinmesi deprem sonrasında problemlerin yaşanmasına ve ağırlaşmasına neden

olabilmekte, travmaya kadar giden yolu da açmış olmaktadır (İşmen, 2001). İki çalışmanın da benzer sonuçları olduğu görülmektedir.

Öğrenci velilerinin deprem sonrası etkileri ve duyguları eşle ya da dost ve akrabalarla paylaşırken; çocukların bu konuşmaları dinlemesi sonucu oluşan tepkileri üzölmek ve konuşmamak şeklinde olduğu görölmektedir. Green ve diğlerleri (1991), çocukların afet anındaki fizyolojik tepkilerini, anne-çocuk ilişkileri, ailenin stresli olaya tepkileri ve sonraki bütünleşmenin çocuğun maruz kalma düzeyinden daha çok etkilediğini belirlemiştir. Sonuçları benzer iki araştırmaya göre çocuklar duyguları sadece tecrübe ederek öğrenmiyor. Duygusal zekâsı yüksek olan çocuklar dinleyerek te benzer şekilde travmatik olaylardan etkilenip bunu davranışlarına yansıtabiliyor.

Depremden sonra çocukla ilgili gözlemlenen duygu değışikliklerine bakıldığında tekrar deprem olur diye korktukları belirtiliyor. Acil durumlar ve deprem gibi doğal afetler tüm bireyleri etkilese de çocuklar üzerinde daha fazla etki yaratmaktadır. Depremi oluşturduğu yıkımlar, kayıplar, yas durumu ve güvenli alanı kaybetme durumları çocuklarda duygusal ve davranışsal sorunların ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Aral, 2023). Çocukların da yetişkinlerinkine benzer duygu durumlarına sahip oldukları görölmektedir. Duygu davranışa dönüşürken problem davranış haline gelmesi davranışın süresi ve şiddetiyle ilgilidir. Öğrenci velilerinin belirttiğı duygu durumlarının çoğunlukla geçici olduğu görölmektedir. Bireyler doğal afetler de dahil olmak üzere toplumsal sorunlara karşı başa çıkma, güçlenebilme, üstesinden gelebilme ve bu deneyimlerle dönüşebilme kapasitesiyle dünyaya gelir ve bu kapasite bireyin psikolojik sağlamlık düzeylerini belirler. (Henderson Grotberg, 2001).

Depremden sonra çocukta gözlemlenen davranış değışikliklerine bakıldığında korkuya bağı yalnız yatanama davranış olarak kendini gösteriyor. Çocuk ve ergenlerin duygu ve davranış düzenlemesi içinde oldukları bağlama bağıdır. Travma sonrasındaki dönemde yalnız kalmamak, temel ihtiyaçların karşılanmış olması, kayıpların azlığı yas ve travmatik stresin ruhsal bozukluğa dönüşme riskini azaltır. Okulların ve çocukların doğal yaşam alanlarının açılması en öncelikli gündelik rutindir. (Wolmer ve ark. 2003).

Depremi; çocuğun dil ve konuşmasında bir etkiye yol açma durumu ile ilgili genel görüş herhangi bir olumsuzluğun olmadığı yönünde olsa da %32 lik bir çoğunluk geçici bir sessizliğe yerini bıraktığını ifade ediyor. Bunun yanında kekemelik tanısı

almış olan 6 öğrencinin 5'inde belirgin bir şekilde kekemeliğin korkuya bağlı olarak ilk günlerde arttığı daha sonra eski haline geldiği gözlemi yer almaktadır. Sonuç itibariyle dil konuşma güçlüğü yaşayan öğrenciler; depremin geçici etkilerine maruz kalmış olsalar da kalıcı etkilerine maruz kalmadıkları görülmektedir. Afetten ruhsal olarak hemen herkes az ya da çok etkilenebilir. Belirtiler başlangıçta yaygın görülse de kişilerin büyük bir bölümünde zaman içinde kendiliğinden azalacaktır (Tural ve ark. 2004).

Kaynaklar

- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2023). 06 Şubat 2023 Pazarcık-Elbistan (Kahramanmaraş) Mw: 7.7 – Mw: 7.6 depremleri raporu. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/2023-Kahramanmaras-ve-Hatay-Depremleri-Raporu.pdf>
- Alparslan, S., Koçar, A. İ., Şenol, S. ve Meral, I. (1999). Marmara Depremini Yaşayan Çocuk ve Ergenlerde Ruhsal Bozukluklar ve Kaygı Düzeyleri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 6(3), 135-142.
- APA (2013) Mental Bozuklukların Tanısal Ve Sayımsal El Kitabı (DSM-5).Ankara, Hekimler Yayın Birliği.
- Aral, N. (2023). Depremin Çocuklar Üzerindeki Etkileri. *Journal of Child & Development (J-CAD)/Çocuk ve Gelişim Dergisi (ÇG-D)*, 6(11).
- Darga, H. (2023). 6 ŞUBAT Kahramanmaraş Depremlerinde Çocukların Yaşadıkları Ve Ebeveynlerinde Tanık Olduğu Duygu Durumları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(68), 213-248.
- Duman, Z. (2016). Sosyolojik açıdan deprem ve din. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Ehlers A, Clark DM (2000) A Cognitive Model of Posttraumatic Stress Disorder. *Behav Res Ther* 38: 319-45.
- Erden G., Erman H., Öztan N., (2011), Çocuklar ve ergenlerde travmatik yaşantılar ve başetme. Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği, Psikososyal Uygulamalar Katılımcı Kitabı, 97-141.
- Green, B., Korol, M., Grade, M., Vary, M.G., Leonard, A.C., Glessner, G.C, & Smithswon Cohen, S. (1991). Children and disaster: Age, gender and parental effects on PTSD symptoms. *Journal of American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 30, 945– 951
- Henderson Grotberg, E. (2001). Resilience programs for children in disaster. *Ambulatory Child Health*, 7(2), 75–83.

İşmen, A. E. (2001). Deprem yaşantısına bağlı travma ve çocuklar üzerindeki etkileri. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(2), 80-104

Koç, T., Çavuş, C., & Sarış, F. (2005). Çanakkale Kar Fırtınası Afetinin Sosyal ve Ekonomik Etkilerinin Değerlendirilmesi. Sivil Savunma Dergisi(181), 5-20

Limoncu, S.,& Atmaca, A. B. (2018). Çocuk Merkezli Afet Yönetimi. Megaron, 13(1).

Özel, Ö., & Ersoy, B. (2023). Depremden Etkilenen Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Okula Uyum Sürecine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi(Özel Sayı)*, 465-481.

Sabuncuoğlu, O., Çevikaslan, A. ve Berkem, M. (2003). Marmara Depreminden Etkilenen İki Ayrı Bölgede Ergenlerde Depresyon, Kaygı Ve Davranış. Klinik psikiyatri, 6, 189-197.

Şahin, C. ve Şipahioğlu, Ş., 2002, Doğal Afetler ve Türkiye. Gündüz Eğ. Ve Yay. Ankara.

Tural U, Coskun B, Onder E ve ark. (2004) Psychological Consequences of the 1999 Earthquake in Turkey. J Trauma Stress 17: 451-9.

Yıldırım A, Şimşek H.2011, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin, Ankara, 366s.

Yıldırım M. (2021) Kitlel Travmalarda Erken Dönem Etkilenme. Kitlel Travmalar Ve Afetlerde Ruhsal Hastalıkları Önleme, Müdahale Ve Sağaltım Kılavuzu, Ş Yüksel, A Başterzi (Ed), Ankara, Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları.

T.C.
ONİKİŞUBAT KAYMAKAMLIĞI
ONİKİŞUBAT REHBERLİK VE ARAŞTIRMA MERKEZİ
MÜDÜRLÜĞÜ

YETERSİZLİĞE SAHİP ÇOCUĞU OLAN EBEVEYNLERİN
ÇOCUĞUN EĞİTİMİNE KATILIM DÜZEYLERİ

Muhammet Harun ŞAHİN
Mehmet AKCA

Mayıs 2025
KAHRAMANMARAŞ

Öz:

Bu araştırma, Kahramanmaraş İli Onikişubat İlçesi Rehberlik Ve Araştırma Merkezi Müdürlüğüne, çocuklarının eğitsel tanılama ve değerlendirmesi için başvuran ebeveynlerin, çocuklarının eğitime katılım düzeylerini incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini, Kahramanmaraş İli Onikişubat ilçesinde ikamet eden toplamda 110 öğrenci velisi oluşturmaktadır. Anket formu kullanılarak toplanan veriler, istatistiksel analizle değerlendirilmiştir. Veri toplama işlemi için araştırmacılar tarafından hazırlanan “Yetersizliğe Sahip Çocuğu Olan Ebeveynlerin Çocuğun Eğitime Katılım Düzeyleri Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, ebeveynlerin çoğunun çocuklarının eğitime aktif olarak katıldığını, özellikle annelerin bu katılıma daha fazla dahil olduğunu göstermektedir. Araştırma, ebeveynlerin eğitimdeki rolünü ve katılımını artırmaya yönelik stratejilerin önemini vurgulamış ve yetersizliği olan çocuğa sahip ailelere yönelik destek hizmetlerinin geliştirilmesine katkı sağlamayı amaçlamıştır. Elde edilen bulgular, bu alandaki araştırmaların sınırlı olduğunu ve daha fazla çalışma yapılması gerektiğini ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn, Ailenin Eğitimdeki Rolü

Giriş

Özel gereksinimli bir çocuğa sahip olmak, normal gelişim gösteren bir çocuğa sahip olmaktan daha fazla sorumluluk gerektirmektedir. Bu sorumlulukları, özel gereksinimli çocuğun bakımını, özel gereksinimli çocuğun özel durumu nedeni ile daha sık doktora gitmesi, beslenmesi ve eğitim masrafları için maddi destek sağlama, çocuklarının davranış, öğrenme ve psikolojik sorunlarının üstesinden gelme ve bu konuda destek alma, normal gelişim gösteren diğer çocuklarıyla da ilgilenme, eşiyle yaşadığı sorunlarla baş edebilme ve çevresindeki insanları çocuğunun özel durumu konusunda bilgilendirme gibi konular oluşturmaktadır (Özen, 2015).

Eğitim, sadece engelli çocuğun gelişimini desteklemekle kalmayıp, dolaylı olarak engelli çocuğun yakın çevresinde bulunan kişilerin ilişkilerini ve davranışlarını da etkilemektedir. Ancak normal gelişim gösteren çocuklar açısından, engelli kardeşe yönelik davranışlarda önemli olan unsur çocuğun eğitime başlama yaşı değil, eğitimden yararlanma düzeyi kadardır (Baran ve İçöz, 2001).

Yetersizliği olan çocuklara sahip aileler, çocuklarının eğitimine yönelik bir dizi özel gereksinime sahip olabilirler. Bu gereksinimler, çocuğun özel eğitim ihtiyaçları, öğretim yöntemlerinin çeşitlendirilmesi, okul dışı desteklerin sağlanması ve ebeveynlerin çocuklarıyla daha yakın bir şekilde iletişim kurabilmeleri gibi birçok farklı alanda kendini gösterebilir. Eğitimdeki bu özel gereksinimlerin karşılanabilmesi, yalnızca okul sisteminin değil, aynı zamanda ailenin de aktif katılımını gerektirir (Yüksel, H., & Tanrıverdi, A. 2019).

Ebeveynlerin, çocuklarının eğitim sürecine dahil olması, çocukların akademik başarısını ve duygusal gelişimini doğrudan etkileyen önemli bir faktördür. Ancak, yetersizliği olan çocukların ailelerinin eğitim süreçlerine katılımı konusundaki araştırmalar, genel anlamda yetersizdir. Çocukların özel gereksinimlerinin türü ve derecesi, ebeveynlerin eğitim sürecine nasıl katıldıkları üzerinde büyük bir etkiye sahip olabilir. Ayrıca, ailelerin bu katılım düzeyleri, yaşadıkları coğrafi bölge, sosyo-ekonomik durumları, kültürel faktörler ve erişim imkanları gibi değişkenlere de bağlı olarak değişkenlik gösterebilir. Bu durum, özellikle bazı bölgelerde eğitim sistemlerinin yetersiz kaldığı ya da ailelerin destek alacakları kaynakların sınırlı olduğu durumlarda daha belirgin hale gelmektedir (Canarslan, H., & Ahmetoğlu, E. 2015).

Bu bağlamda, ailelerin katılım düzeylerini anlamak ve bu katılımı artırmaya yönelik stratejiler geliştirmek, eğitim politikaları ve programları açısından önemli bir gerekliliktir. Ancak, bu konuda yapılacak araştırmaların sayısı hala sınırlıdır. Özellikle belirli bölgelerdeki ailelerin karşılaştığı zorlukları ve çözüm önerilerini anlamak, eğitimin her düzeyinde etkili müdahale stratejilerinin oluşturulabilmesi için kritik bir adımdır. Eğitimde fırsat eşitliği

sağlamak ve her çocuğun en iyi şekilde gelişmesini desteklemek adına, ebeveyn katılımının artırılmasına yönelik daha kapsamlı çalışmalar yapılması büyük önem taşımaktadır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, Kahramanmaraş il sınırlarında yer alan Onikişubat ilçesindeki Rehberlik ve Araştırma Merkezi tarafından yürütülmüştür. Araştırmanın amacı, yetersizliği olan çocuklara sahip ebeveynlerin, çocuklarının eğitime katılım düzeylerini ve bu katılımın çeşitli faktörler tarafından nasıl etkilendiğini incelemektir.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın örneklemini, Kahramanmaraş İli Onikişubat ilçesinde ikamet eden 110 öğrenci velisinden oluşmaktadır. Bu amaçla gönüllülük ilkesi de göz önünde bulundurularak 110 aile için anket formu dağıtılmış ve katılım sağlayanlar araştırmaya dahil edilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Yetersizliğe Sahip Çocuğu Olan Ebeveynlerin Çocuğun Eğitime Katılım Düzeyleri Bilgi Formu: Veri toplama süreci, araştırmacılar tarafından geliştirilen anket formu aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Anket, ebeveynlerin eğitim sürecine katılım düzeyini değerlendirmeye yönelik, kapsamlı ve ölçekli sorular içermektedir. Bu sorular, ebeveynlerin çocuklarının eğitime gösterdikleri ilgiyi, okul ile olan etkileşimlerini, eğitimdeki rol ve sorumluluklarını ne derece yerine getirdiklerini ve karşılaştıkları zorlukları anlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca, anketin içinde ebeveynlerin sosyo-ekonomik durumları, kültürel faktörler ve erişim imkanları gibi değişkenleri ölçmeye yönelik sorular da yer almaktadır.

Veri Toplama İşlemi

Çalışmanın gerçekleştirilebilmesi için öncelikle araştırma kapsamındaki öğrenci velilerine “Yetersizliğe Sahip Çocuğu Olan Ebeveynlerin Çocuğun Eğitime Katılım Düzeyleri Bilgi Formu”, Kahramanmaraş İli Onikişubat ilçesinde ikamet eden velilerin çocuklarının Onikişubat Rehberlik Ve Araştırma Merkezinde eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecine geldiklerinde iki aylık süre zarfında doldurulmuştur. Doldurulan anketler Google Forms üzerine aktarılarak analiz çalışması yapılmıştır. Araştırma etiği gereğince gönüllü aileler dışında araştırmaya katılmak istemeyen velilere form verilmemiştir. Veri toplama aracının uygulanması ile ilgili süreçlerin tümü araştırmacılar tarafından takip edilmiştir. Veri toplama araçlarının doldurulması sürecinde velilerden gelen sorular cevaplanmış ve araştırmanın amacı formun doldurulmasından önce özetlenmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler araştırmaya katılan öğrencilerin velilerinin “Yetersizliğe Sahip Çocuğu Olan Ebeveynlerin Çocuğun Eğitimine Katılım Düzeyleri Bilgi Formuna” verdikleri cevaplar yüzdelik hesaplanarak analiz edilmiştir. Veriler, istatistiksel analiz için uygun yöntemler kullanılarak işlenmiştir. Elde edilen veriler, katılımcıların katılım düzeyleri ve diğer demografik faktörler arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla çeşitli analizlere tabi tutulmuştur. Bu analizler, ebeveyn katılımını etkileyen faktörlerin daha iyi anlaşılmasını ve bu faktörlerin eğitim süreçlerindeki önemini ortaya koymayı hedeflemektedir. Araştırmanın bulguları, eğitim alanında yetersizliği olan çocukların ailelerine yönelik daha etkili müdahale stratejilerinin geliştirilmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır. (Aziz, A. 2011).

Sınırlılıklar

Bu araştırma, Kahramanmaraş'ın Onikişubat ilçesinde yetersizliği olan çocuğa sahip ailelerin ebeveynlerinin eğitim katılım düzeylerini incelemiştir. Ancak, araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır ve bu sınırlamalar, elde edilen bulguların genelleştirilebilirliğini sınırlayabilir. Bu sınırlamaları daha iyi anlamak için, aşağıda belirtilen bazı önemli noktalar ele alınabilir:

Coğrafi Sınırlılık: Araştırma sadece tek bir ilçede yapılmış olup, bu durum sonuçların yalnızca bu bölgeye özgü olmasına yol açabilir. Türkiye'nin farklı bölgelerinde, farklı sosyo-ekonomik yapılar, kültürel değerler ve eğitim sistemleri olabileceğinden, bu sonuçların ülke geneline genelleştirilmesi zor olabilir. Dolayısıyla, benzer araştırmaların farklı coğrafi bölgelerde yapılması, elde edilen bulguların genele yayılmasını artırabilir.

Örneklem Sınırlılığı: Bu araştırma, sadece belirli bir grup ebeveynle sınırlı bir örneklem üzerinden gerçekleştirilmiştir. Çocuk sayısı, ebeveynlerin eğitim durumu, ekonomik seviyeleri ve kültürel farklılıklar gibi değişkenler dikkate alındığında, araştırma sonuçlarının yalnızca bu örnekleme ait olduğu unutulmamalıdır. Farklı sosyo-ekonomik ve kültürel profillere sahip ailelerin katılımıyla yapılacak araştırmalar, daha geniş bir genel geçerlik sağlayabilir.

Katılımcı Sayısı: Ebeveynlerin eğitim katılımı üzerine yapılan araştırmalar, genellikle katılımcı sayısının sınırlı olmasından etkilenebilir. Daha büyük ve daha çeşitli örneklemle yapılacak çalışmalar, ailelerin eğitim süreçlerine katılımını etkileyen çeşitli faktörlerin daha sağlam bir şekilde analiz edilmesine olanak tanıyacaktır.

Bulgular

Bu bölümde yetersizliğe sahip çocuğu olan ebeveynlerin çocuğun eğitimine katılım düzeylerini incelemek için toplanan verilerin analizi sonucunda ulaşılan veriler sunulmuştur. Araştırma anketindeki her maddeye ilişkin çıkan sonuçlar yüzdeler olarak verilmiştir.

Tablo 1 de' araştırmaya katılan velilerin yaş dağılımı verilmiştir.

Tablo 1.

Araştırmaya katılan velilerin yaş dağılımları bakımından değerlendirildiğinde

	<i>N</i>	<i>yüzdeler</i>
Veli yaşı (18-25)	3	2,7
Veli yaşı (26-35)	38	34,5
Veli yaşı (36-50)	60	54,5
Veli yaşı (50+)	9	8,3
Toplam	110	100

Tablo 1 incelendiğinde, down sendromlu çocukların ebeveynlerinin yaşları %2,7'sinin 18-25 yaş aralığında olduğu, %34,5'inin 26-35 yaş aralığında olduğu, %54,5'inin 36-50 yaş aralığında olduğu, %8,3'ünün ise 50 yaş ve üzeri olduğu görülmektedir. Tablo 1 incelendiğinde, ortalama yaş aralığının 36-50 yaş arasında olduğu görülmektedir. Bu bulgu, çocuk sahibi olan ve ebeveynlik deneyimine sahip kişilerin bu anketi doldurduğunu göstermektedir. Ayrıca, bu yaş aralığındaki ebeveynlerin çocuklarının eğitime ilişkin daha fazla bilgi ve tecrübe sundukları düşünülebilir.

Tablo 2'de down sendromlu çocukların ailelerinin çocuğa yakınlık durumu verilmiştir.

Tablo 2.

Araştırmaya katılan velilerin çocuğa yakınlık derecesi bakımından değerlendirildiğinde

	<i>N</i>	<i>yüzdeler</i>
Araştırmaya katılan veli anne	89	80,9
Araştırmaya katılan veli baba	21	19,1
Toplam	110	100

Tablo 2 incelendiğinde, katılımcılarının %80,9 anne olduğu belirlenmiştir. Babaların oranı ise %19,1 olarak kaydedilmiştir. Bu durum, annelerin çocuklarının eğitime daha fazla katılım gösterdiği eğilimini yansıtmaktadır. Bu eğilim, özellikle yetersizliği olan çocukların eğitiminde annelerin rolünün daha belirgin olduğunu ortaya koyabilir.

Tablo 3'te araştırmaya katılan velilerin öğrenim durumlarının dağılımı verilmiştir.

Tablo 3.

Araştırmaya katılan velilerin öğrenim durumları değerlendirildiğinde

	<i>N</i>	<i>yüzdelik</i>
İlkokul	46	44
Ortaokul	22	19,6
Lise	19	16,8
Lisans	22	18,6
Yüksek Lisans-Doktora	1	1
Toplam	110	100

Tablo 3 incelendiğinde, %44'ünün ilkokul mezunu olduğu, %19,6'sının ortaokul mezunu olduğu, %16,8'inin lise mezunu olduğu, %18,6'sının ön lisans-lisans mezunu olduğu, %1 oranında ise yüksek lisans- doktora mezunu oldukları görülmektedir. Tablo 3, genel olarak katılımcıların büyük çoğunluğunun temel eğitim düzeyinde olduğunu göstermektedir.

Tablo 4'te araştırmaya katılan ailelerin kaç çocuk sahibi oldukları verilmiştir.

Tablo 4.

Araştırmaya katılan velilerin kaç çocuk sahibi oldukları ile ilgili durumları değerlendirildiğinde

	<i>N</i>	<i>yüzdelik</i>
1 Çocuk	10	9
2 Çocuk	31	28,2
3 Çocuk	40	36,4
4 ve üzeri çocuk	29	26,4
Toplam	110	100

Tablo 4 incelendiğinde, ailelerin kaç çocuğunuz var sorusuna çocuk sayıları %9'unun tek çocuklu oldukları, %28,2'sinin 2 çocuk sahibi oldukları %36,4'ünün 3 çocuk sahibi oldukları, %26,4' ünün ise 4 ve üzeri çocuk sahibi oldukları görülmektedir.

Tablo 5'te araştırmaya katılan velilerin yetersizliği olan çocuklar ile ilgili durumları değerlendirilmiştir.

Tablo 5.

Araştırmaya katılan velilerin yetersizliği olan ocuk sayısı bakımından değerlendirildiğinde

	<i>N</i>	<i>yüzdelik</i>
1 ocuk	92	83,5
2 ocuk	15	13,8
3 ocuk	2	1,8
4 ocuk	0	0
5 ve üzeri	1	0,9
Toplam	110	100

Tablo 5 incelendiğinde, araştırmaya katılan velilerin yetersizlikten etkilenmiş ocuk sayıları %83,5'inin tek ocuk olduğu, %13,8'inin 2 ocuk olduğu, %1,8'inin 3 ocuk olduğu, %0,9'unun ise 4 ve üzeri çocuklarının yetersizlikten etkilenmiş olduklarını beyan etmişlerdir. Tablo 5'te katılımcıların çok büyük bir bölümü (%83,5) sadece bir çocuğunun yetersizliğe sahip olduğunu belirtmiştir. Bu, özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların çoğunun ailede tek birey olduğunu göstermektedir.

Tablo 6'da araştırmaya katılan velilerin çocuklarının yetersizlik türleri ile ilgili durumları değerlendirilmiştir.

Tablo 6.

Araştırmaya katılan velilerin çocuklarının yetersizlik türleri ile ilgili durumları değerlendirildiğinde

	<i>N</i>	<i>yüzdelik</i>
Bedensel Yetersizlik	39	35,5
Zihinsel Yetersizlik	36	32,7
Dil ve Konuşma Güçlüğü	28	25,5
İşitme Yetersizliği	8	7,3
Otizm Spektrum Bozukluğu	16	14,5
Görme Yetersizliği	2	1,8
Down Sendromu	5	4,5
Diğer	19	17,3
Toplam	110	100

Not: Katılımcılar birden fazla engel türü işaretlemişlerdir.

Tablo 6 incelendiğinde %35,5'inin bedensel yetersizlik olduğu, %32,7'sinin zihinsel yetersizlik olduğu, %25,5'inin dil-konuşma güçlüğü olduğu, %7,3'ünün işitme yetersizliği olduğu, %14,5'inin otizm spektrum bozukluğu olduğu, %1,8'inin görme yetersizliği olduğu, %4,5'inin down sendromu olduğu, görülmektedir. **“Diğer”** kategorisinin %17,3 gibi önemli bir paya sahip olması, ailelerin karşılaştığı yetersizlik türlerinin çeşitliliğini ve tanı konulamayan ya da nadir görülen durumların da dikkate alınması gerektiğini göstermektedir.

Tablo 7’de araştırmaya katılan velilerin çocuklarının yetersizlik durumunu ne zaman öğrendikleri durumu belirtilmiştir.

Tablo 7.

Araştırmaya katılan velilerin çocuklarının yetersizlik durumunu ne zaman öğrendikleri ile ilgili durumları değerlendirildiğinde

	<i>N</i>	<i>yüzdelik</i>
Anne Karnında	14	12,7
Doğum Sonrasında	31	28,2
Erken Çocukluk Döneminde	39	35,5
Okul Çağında	26	25,96
Toplam	110	100

Tablo 7 incelendiğinde, araştırmaya katılan velilerin çocuklarının yetersizlik durumlarını ne zaman öğrendiniz sorusuna %12,7'inin anne karnında öğrendikleri, %28,2'sinin ise doğum sonrasında öğrendikleri, %35,5'inin erken çocukluk döneminde öğrendikleri, 25,96'sının okul çağında öğrendikleri görülmektedir.

Tablo 8’de araştırmaya katılan velilerin çocuklarının yetersizlik durumunu kim farketti sorusu ile ilgili durumu belirtilmiştir.

Tablo 8.

Araştırmaya katılan velilerin çocuklarının yetersizlik durumunu kim fark etti sorusu ile ilgili durumları değerlendirildiğinde

	<i>N</i>	<i>yüzdelik</i>
Annesi	60	54
Babası	6	5,5
Aile Büyükleri	6	5,5
Doktor	22	20
Öğretmeni	16	15
Toplam	110	100

Tablo 8 incelendiğinde, çocuğun gelişimsel farklılıklarının fark edilmesinde %54'ünün anne olduğu, bu durumun annelerin rolünün çok kritik olduğunu göstermektedir. %5,5'inin baba, %5,5'inin aile büyükleri, %20'sinin doktor, %15'inin öğretmeni tarafından fark edildiği görülmektedir. Çoğunluğun anne tarafından fark edilmesi durumunun, özellikle annelere yönelik farkındalık eğitimlerinin ve destek mekanizmalarının önemini ortaya koymaktadır.

Tablo 9'da araştırmaya katılan velilerin çocuklarının yetersizlik durumunu kabul etme ile ilgili durumu belirtilmiştir.

Tablo 9.

Araştırmaya katılan velilerin çocuklarının yetersizlik durumunu kabul etme ile ilgili durumları değerlendirildiğinde

	<i>N</i>	<i>yüzdelik</i>
Annesi	84	76,4
Babası	16	14,5
Aile Büyükleri	10	9,1
Toplam	110	100

Tablo 9 incelendiğinde, yetersizlik durumunun kabul edilmesi, 76,4 anne, %14,5 baba, %9,1 aile büyükleri tarafından gerçekleşmektedir. Bu durum, annelerin duygusal ve psikolojik olarak çocuklarının özel ihtiyaçlarına daha yakın bir ilgi gösterdiklerini ve bu sürecin bir parçası olduklarını ortaya koymaktadır.

Tablo 10'da araştırmaya katılan velilerin çocuklarının "yetersizlik durumu fark edildikten sonra ilk neler yapıldı" sorusu ile ilgili durum belirtilmiştir.

Tablo 10.

Araştırmaya katılan velilerin çocuklarının yetersizlik durumunu kabul edildikten sonra ilk neler yapıldı? sorusu ile ilgili durumları değerlendirildiğinde

	<i>N</i>	<i>yüzdelik</i>
Doktorla Görüldü	87	79,1
Eğitimi İçin Yapılabilecekler Araştırıldı	19	17,3
Öğretmeniyle Görüldü	14	12,7
Alternatif Tedavi Yöntemleri Araştırıldı	8	7,3
Toplam	110	100

Not: Katılımcılar birden fazla seçenek işaretlemişlerdir.

Tablo 10 incelendiğinde, Ailelerin yetersizlik durumunu kabullendikten sonraki ilk refleksi %79,1 doktor desteği aramak şeklinde olmuştur. %17,3 eğitimsel yollar, %12,7 öğretmenle iletişim %7,3 alternatif yöntemlere yönelim olduğu görölmektedir. Bu veriler, ailelerin bilinçli adımlar atmaya çalıştığını ve sürece genellikle sağlık sistemi üzerinden giriş yaptığını göstermekte, toplumun büyük çoğunluğunun bilimsel çözümleri öncelediğini göstermektedir.

Tartışma Ve Sonuç

Bu araştırma, yetersizliği olan çocuğa sahip ailelerin ebeveynlerinin eğitim katılım düzeylerini incelemiş ve ailelerin, çocuklarının eğitimine büyük ölçüde aktif katıldıklarını göstermiştir. Elde edilen bulgular, bu ailelerin çocuklarının özel eğitim ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla eğitim sistemine güvenerek ve destekleyerek önemli bir adım attıklarını ortaya koymaktadır. Yetersizliği olan çocukların eğitimi, her birey için farklı ihtiyaçlar ve engeller barındırdığından, ailelerin bu sürece katılımı, çocuğun gelişimi için kritik bir öneme sahiptir.

Bulgular, ebeveynlerin çocuklarının eğitimine aktif katılımlarının, yalnızca çocukların akademik başarısını değil, aynı zamanda onların duygusal ve sosyal gelişimlerini de doğrudan etkilediğini göstermektedir. Bu bulgu Yüksel, H., & Tanrıverdi, A. 2019'un bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Özellikle, yetersizliği olan çocukların eğitiminde, ailelerin bilgi sahibi olmaları ve doğru destek kaynaklarına erişebilmeleri, çocuğun gelişim sürecinin daha sağlıklı bir şekilde ilerlemesine olanak sağlar. Bu bağlamda, araştırma, ailelerin eğitime katılımının ne kadar önemli bir faktör olduğunu bir kez daha vurgulamaktadır. Ancak, bazı katılımcıların eğitim sürecine katılım düzeylerinin, ebeveynlerin sosyo-ekonomik durumlarına, kültürel bağamlarına ve kişisel eğitim düzeylerine bağlı olarak farklılık gösterdiği de görülmektedir. Özellikle, düşük gelirli aileler ve sınırlı kaynaklara sahip olanlar için eğitimde fırsat eşitsizliği önemli bir engel teşkil etmektedir. Bu durumda, eğitimde eşitlik sağlamak adına, bu ailelere yönelik rehberlik ve destek programlarının geliştirilmesi büyük bir önem taşımaktadır. Yetersizliği olan çocukların eğitiminde ailelerin daha fazla rol alabilmesi için, okul ve toplum temelli müdahale stratejileri oluşturulmalıdır.

Bir diğer önemli bulgu, ebeveynlerin cinsiyetine dayalı katılım farklılıklarıdır. Araştırmada, annelerin çocuklarının eğitimine daha fazla katıldıkları gözlemlenmiştir. Bu bulgu Çitil, M., & Doğan, İ. 2019'un bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Bu, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin, ebeveynlerin eğitim sürecindeki rollerini nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Işıksan (2006), zihinsel yetersizliği olan çocukların durumlarını diğer engel gruplarından ayırarak zihinsel yetersizliği çocuklarının daima bir ebeveyne bağımlı olarak kaldıklarını ifade etmektedir. Türkiye gibi doğu toplumlarında bu yükün genelde anneler üzerinde olduğu vurgulanmaktadır (Uğuz vd., 2004; Işıksan,2005; Alaei vd.2015). Ebeveynlerin eğitimdeki eşit katılımını teşvik etmek, erkek ebeveynlerin de çocuklarının eğitim sürecine daha fazla dahil olmalarını sağlamak için farkındalık artırıcı programlar ve stratejiler geliştirilmesi gerekmektedir. Erkek ebeveynlerin eğitime katılımını artırmak, genel olarak çocukların gelişiminde daha dengeli ve etkili bir yaklaşım sağlayabilir. Ayrıca, bu araştırma, ailelerin yetersizliği olan çocuklarının eğitimine yönelik daha fazla bilgi ve desteğe ihtiyaç

duyduklarını göstermektedir. Ayrıca annelerin genellikle çocukların bakımı ve eğitimi konularında babalara oranla daha fazla ilgilendikleri, babaların ise daha çok iş hayatında oldukları bu nedenle çocukların bakımı ve eğitimi konularında anneye oranla geri kaldıkları gözlemlenmektedir (Işıkhani (2006). Çocukların eğitime katılım konusunda yapılan araştırmalar, ebeveynlerin rolleri arasındaki cinsiyet farklılıklarını da ele almaktadır. Genellikle, annelerin çocukların eğitime daha fazla katılım gösterdiğine dair bulgular mevcuttur (Dearing & Zachrisson, 2017; Nielsen, 2017). Bu durumun birkaç olası nedeni vardır. İlk olarak, toplumsal cinsiyet rolleri ve geleneksel aile yapıları, anneleri çocukların eğitime daha fazla katılmaya teşvik edebilir. İkinci olarak, bazı araştırmalar, annelerin genellikle çocukların günlük bakımı ve eğitimiyle daha fazla ilgilendiğini ve bu nedenle eğitim sürecine daha doğal bir şekilde dahil olduklarını göstermektedir (Cabrera, 2017).

Bu nedenle rehberlik hizmetlerinin güçlendirilmesi, ailelerin eğitim süreçlerine etkin bir şekilde dahil olmalarına olanak tanıyacak stratejilerin oluşturulması açısından kritik bir öneme sahiptir. Eğitimdeki başarıyı artırabilmek ve her çocuğun potansiyelini en üst düzeye çıkarabilmek için, ebeveynlere yönelik eğitim programları ve bilinçlendirme çalışmalarının artırılması gereklidir.

Bu araştırma, yetersizliği olan çocukların eğitime yönelik ebeveyn katılımının ne kadar önemli olduğunu ve bu katılımı artırmak için daha fazla destek ve kaynak sağlanması gerektiğini ortaya koymaktadır. Eğitim sürecine katılım, sadece çocukların akademik başarısını değil, onların genel gelişimlerini de etkilemektedir. Bu nedenle, ebeveynlerin eğitimdeki rollerini güçlendirmek, yalnızca çocuğun başarısını değil, toplumun genel eğitim kalitesini de artıracaktır. Gelecekte yapılacak araştırmalar, ebeveynlerin eğitim süreçlerine daha etkin katılımlarını sağlayacak stratejilerin geliştirilmesine yardımcı olacak ve özel eğitim ihtiyaçlarına sahip çocukların daha sağlıklı bir eğitim hayatı geçirmelerini sağlayacaktır.

Kahramanmaraş'ın Onikişubat ilçesinde yapılan bu araştırma, yetersizliği olan çocuğa sahip ailelerin ebeveynlerinin genellikle çocuklarının eğitime aktif olarak katıldığını ortaya koymuştur. Bu bulgular, ilçe genelinde eğitim politikalarının ve destek hizmetlerinin geliştirilmesi için önemli bir kılavuz olabilir. Yetersizliği olan çocukların eğitime yönelik ebeveyn katılımının yüksek olması, ailelerin çocuklarının eğitime gösterdiği ilgi ve bağlılıkla birlikte, eğitimdeki başarıyı artıracak önemli bir faktördür. Yetersizliği olan çocuğa sahip ailelerin ebeveynlerinin çocuğun eğitime katılım düzeyleri üzerine yapılan araştırmalar, son yıllarda artan bir ilgi görmektedir. Literatürde, bu konuda yapılan çalışmaların çoğunluğu, ebeveynlerin çocuklarının eğitime katılımının önemini vurgulamakta ve bu katılımın çocuğun

akademik başarısı, duygusal ve sosyal gelişimi üzerinde olumlu etkileri olduğunu göstermektedir (McWayne et al., 2004; Green 2007).

Elde edilen sonuçlar, özellikle eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak ve her çocuğun potansiyelini en iyi şekilde değerlendirebilmesi için ailelere yönelik daha fazla destek sağlanması gerektiğini göstermektedir. Bu bağlamda, okul ve aile iş birliğinin artırılması, rehberlik ve destek hizmetlerinin güçlendirilmesi, ebeveynlerin eğitim süreçlerine daha etkin katılımlarını sağlamak için önemli adımlar olacaktır. Ayrıca, bu araştırma, benzer bölgelerde ve farklı sosyal ve kültürel kontekstlerde yapılacak araştırmalar için de değerli bir referans oluşturabilir. Farklı bölgelerde ebeveyn katılımı üzerine yapılacak çalışmalar, bu konudaki anlayışımızı derinleştirebilir ve çeşitli faktörlerin eğitim sürecindeki rolünü daha iyi kavrayabilmemize olanak tanıyabilir. Özellikle, sosyo-ekonomik farklılıkların, cinsiyet temelli katılım farklılıklarının ve kültürel özelliklerin ebeveyn katılımını nasıl etkilediği üzerine daha ayrıntılı araştırmalar yapılması, etkili ve yerelleştirilmiş stratejiler geliştirilmesine yardımcı olacaktır.

Yetersizliği olan çocukların ailelerinin eğitim süreçlerine katılımının artırılması, yalnızca çocukların akademik başarısı için değil, aynı zamanda onların duygusal ve sosyal gelişimi için de kritik öneme sahiptir. Ailelere yönelik geliştirilecek stratejik yaklaşımlar, bu katılımı güçlendirecek ve daha güçlü bir eğitim desteği sağlanmasına olanak tanıyacaktır.

Sonuç olarak, bu araştırma, yetersizliği olan çocukların eğitimine yönelik ebeveyn katılımının önemini vurgulamış ve bu katılımı artırmaya yönelik stratejilerin geliştirilmesinin, sadece çocukların akademik başarısını değil, aynı zamanda genel gelişimlerini de olumlu şekilde etkileyeceğini ortaya koymuştur. Eğitimdeki bu katkıyı güçlendirecek politikalar ve uygulamalar, toplumun tüm kesimleri için daha eşitlikçi bir eğitim fırsatı yaratılmasına zemin hazırlayacaktır.

Öneriler

Araştırmanın sınırlılıklarına rağmen, bu bulguların, yetersizliği olan çocuğa sahip ailelerin eğitim katılımını daha iyi anlayabilmemiz için önemli ipuçları sunduğu açıktır. Ancak, daha geniş çaplı ve derinlemesine analizler yapılması gerekmektedir. Bu kapsamda aşağıdaki önerilerde bulunmaktadır:

Farklı Bölgelerde Benzer Araştırmalar Yapılması: Bu araştırmanın bulgularının daha geniş bir bağlama taşınabilmesi için, farklı iller ve ilçelerde yapılacak benzer çalışmalar, eğitim katılımının coğrafi ve kültürel farklılıklarla nasıl şekillendiğini ortaya koyabilir. Ayrıca, kırsal ve kentsel bölgeler arasındaki farkların incelenmesi, eğitime erişim ve aile katılımı üzerindeki potansiyel engelleri belirlemek için faydalı olabilir.

Sosyo-Ekonomik Durumun Etkilerinin İncelenmesi: Ailelerin ekonomik durumlarının, eğitimdeki katılımlarını nasıl etkilediğine dair daha ayrıntılı araştırmalar yapılmalıdır. Özellikle, düşük gelirli ailelerin çocuklarının özel eğitim ihtiyaçlarını karşılamada karşılaştıkları zorluklar ve bu ailelerin eğitimde daha etkin bir rol üstlenebilmeleri için gerekli desteklerin neler olduğu üzerinde durulmalıdır. Ekonomik engellerin eğitimdeki fırsat eşitsizliğini nasıl derinleştirdiği üzerine odaklanılabilir.

Kültürel ve Toplumsal Faktörlerin Rolü: Ailelerin eğitimdeki katılımını etkileyen kültürel inançlar ve toplumsal değerlerin daha derinlemesine incelenmesi önemlidir. Bu, özellikle kadın ve erkek ebeveynlerin eğitim sürecindeki rollerini, toplumsal cinsiyet normlarını ve geleneksel aile yapılarını anlamamıza yardımcı olacaktır. Bu faktörlerin, ailelerin çocuklarının eğitime katılımı üzerinde nasıl bir etkisi olduğu daha kapsamlı bir şekilde ele alınmalıdır.

Ebeveynlere Yönelik Destek Hizmetlerinin Geliştirilmesi: Yetersizliği olan çocuğa sahip aileler için eğitim süreçlerine daha etkin bir katılım sağlamalarını destekleyecek stratejiler geliştirilmelidir. Ebeveynlere yönelik bilgilendirme programları, rehberlik hizmetleri, destek grupları ve danışmanlık hizmetleri gibi çeşitli destek mekanizmaları, ailelerin eğitim sürecinde daha etkin bir rol üstlenmelerini sağlayabilir. Bu tür desteklerin, ailelerin çocuğun özel gereksinimlerini daha iyi anlamalarına yardımcı olacağı gibi, aynı zamanda ebeveynlerin kendi eğitim süreçlerine yönelik becerilerini de artırabilir.

Politika Önerileri: Eğitim politikalarının, özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların ailelerinin eğitim süreçlerine katılımını artıracak şekilde yapılandırılması gerekmektedir. Eğitimde fırsat eşitliği yaratılması adına, bu ailelere yönelik daha fazla destek sunulmalı ve aile katılımını teşvik edici politikalar uygulanmalıdır. Ebeveyn katılımını artıracak yönergeler, yerel yönetimler ve okullar arasında iş birliği içinde geliştirilmelidir.

Yetersizliği olan çocuğa sahip ailelerin ebeveynlerinin çocuklarının eğitimine katılım düzeylerini inceleyerek önemli bulgulara ulaşmıştır. Elde edilen sonuçlar, genellikle annelerin ve babaların çocukların eğitimine benzer düzeyde katıldığını göstermektedir. Ancak, bu bulgulara rağmen, ebeveynlerin eğitim katılımındaki cinsiyet farklılıklarının daha ayrıntılı bir şekilde incelenmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Özellikle anneler ve babalar arasındaki katılım farklarının nedenleri, toplumsal cinsiyet rolleri ve aile içindeki görev dağılımı gibi faktörler üzerinde durulmalıdır. Gelecekte yapılacak araştırmalar, ebeveynlerin cinsiyetlerinden bağımsız olarak çocukların eğitimine nasıl daha etkin katılabileceklerini incelemelidir. Bu bağlamda, cinsiyet faktörlerinin eğitim katılımına etkisini derinlemesine ele alacak çalışmalara yer verilmesi, ebeveynlerin eğitim sürecindeki rollerini daha iyi anlamamıza yardımcı olabilir. Ayrıca, annelerin ve babaların eğitimdeki eşit katılımını teşvik edecek stratejilerin geliştirilmesi, çocukların eğitim süreçlerinin daha verimli hale gelmesini sağlayabilir.

Gelecekte yapılacak benzer araştırmaların, ailelerin çocuklarının eğitimine daha etkin bir şekilde katılmalarını sağlayacak stratejilerin belirlenmesine ve ebeveynlerin eğitimdeki rollerinin güçlendirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ebeveyn katılımını artırmak, çocukların eğitim süreçlerine daha fazla dahil olmalarını sağlamak ve ailelerin eğitimdeki sorumluluklarını daha iyi yerine getirebilmeleri için kapsamlı politikalar ve programlar geliştirilmelidir.

Son olarak, bu araştırma, yetersizliği olan çocuğa sahip ailelerin ebeveynlerinin eğitim katılım düzeylerini anlamak ve bu ailelere yönelik destek hizmetlerinin geliştirilmesine katkıda bulunmak için önemlidir. Eğitimde aile desteği, çocukların akademik ve sosyal gelişiminde belirleyici bir rol oynar. Bu nedenle, ebeveynlere yönelik destek programlarının, bilgilendirme seminerlerinin ve rehberlik hizmetlerinin artırılması önerilmektedir. Bu tür hizmetler, ailelerin çocuklarının eğitimine daha etkin bir şekilde katılmalarını sağlamada önemli bir araç olabilir.

Kaynaklar

- Arı Durmuş, E., & Yeşilyaprak, B. (2019). Engelli ve sağlıklı çocuğu olan anne babaların sosyal destek ve yalnızlık düzeylerinin karşılaştırılması. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(1), 1–28.
- Aziz, A. (2011). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Balcı, A. (2009). Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik Ve İlkeler, Ankara: Pegem Akademi.
- Baran, G. ve İçöz, A. (2001). Zihinsel engelli çocuğa sahip aile bireylerinin kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, 1(6-7), 80-90.
- Buluş, S., & Ersoy, A. F. (2019). Engelli çocuğu olan annelerde tükenmişlik: Nitel bir çalışma. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 23(3), 764–781.
- Büyükoztürk, Ş. (2012). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Canarslan, H., & Ahmetoğlu, E. (2015). Engelli çocuğa sahip ailelerin yaşam kalitesinin incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 13–31.
- Cabrera, N. J., Volling, B. L., & Barr, R. (2017). Fathers are parents, too! Widening the lens on parenting for children's development. *Child Development Perspectives*, 11(2), 73-79.
- Çetin, K. (2018). Engelli çocuklara sahip ailelerin çocuklarını kabul-red düzeyleriyle sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(2), 137–154.
- Çitil, M., & Doğan, İ. (2019). Engelli çocuğu olan ailelerin yapısı ve toplumsal ilişkilerinin belirlenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(43), 61–108.
- Çoban, A. İ. (2002). Özürlü bir bireye sahip ailelerin ihtiyaçları. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 103–110.
- Dearing, E., & Zachrisson, H. D. (2017). Predicting children's academic achievement from early behavior and parent involvement. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 51, 14-23.
- Eripek, S. (1996). *Zihin engelli çocuklar*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Genç, Y. (2017). Engelli çocuğa sahip ailelerin kaygı düzeylerinin incelenmesi (Sakarya örneği).

İçmeli, C., Ataoğlu, A., Canan, F., & Özçetin, A. (2008). Zihinsel özürlü çocukları olan ebeveynler ile sağlıklı çocuklara sahip ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının karşılaştırılması. *Düzce Tıp Fakültesi Dergisi*, 10(3), 21–28.

İçöz, A. (2001). Zihin engelli bir çocuğa sahip aile bireylerinin kaygı düzeylerinin incelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

İşıkhan, V. (2005). Zihinsel engelli çocuğa sahip annelerin psiko-sosyal durumu. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 16(2), 35–52.

Kaner, S. (2004). Engelli çocukları olan ana babaların algıladıkları stres, sosyal destek ve yaşam sorunlarının incelenmesi. Ankara: Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi Kesin Raporu.

Küçükler, S. (1993). Özürlü çocuklar ailelerine yönelik psikolojik danışmanlık hizmetleri. *Özel Eğitim Dergisi*, 23–29.

McWayne, C., Hampton, V., Fantuzzo, J., Cohen, H. L., & Sekino, Y. (2004). A multivariate examination of parent involvement and the social and academic competencies of urban kindergarten children. *Psychology in the Schools*, 41(3), 363-377.

Özen, A. (2015). Aile eğitimi: özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim. Pegem Akademi: Ankara

Özkan, F., & Seviğ, E. Ü. (2013). Zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin, çocuklarının eğitime katkı ve katılımları. *Türkiye Klinikleri Hemşirelik Bilimleri Dergisi*, 5(1), 11–20.

Özmen, D., & Çetinkaya, A. (2012). Engelli çocuğa sahip ailelerin yaşadığı sorunlar. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 28(3), 35–49.

Sarısoy, M. (2000). Otistik ve zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynlerin evlilik uyumları (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.

Yüksel, H., & Tanrıverdi, A. (2019). Özel gereksinimli çocuğa sahip olan ailelerin yaşadıkları sosyal sorunlar ve baş etme yolları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 20(3), 535-559. doi: 10.21565/ozelegitimdergisi.

T.C.
ONİKİŞUBAT KAYMAKAMLIĞI
ONİKİŞUBAT REHBERLİK VE ARAŞTIRMA MERKEZİ
MÜDÜRLÜĞÜ

**DEPREMİN, ŞİDDETİ TETİKLEYEN OLUMSUZ DAVRANIŞLAR
ÜZERİNDEKİ ETKİSİ**

Fatih KILIÇKARA

**Mayıs 2025
KAHRAMANMARAŞ**

Öz:

Bu araştırmanın amacı, 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan depremlerin çocukların olumsuz davranışları üzerindeki etkilerini ölçmek ve bu konuda yapılması gerekenler hakkında farkındalık oluşturmaktır. Araştırmanın örneklemini, Kahramanmaraş İli Onikişubat ilçesinde ikamet eden toplamda 300 anne baba oluşturmaktadır. Anket formu kullanılarak toplanan veriler, istatistiksel analizle değerlendirilmiştir. Veri toplama işlemi için araştırmacılar tarafından hazırlanan “Deprem, Şiddet, Tetikleyen Olumsuz Davranışlar Üzerindeki Etkisi Anketi” kullanılmıştır. Ebeveynlerin deprem öncesi ve sonrası arasındaki çocuklarında gözlemledikleri olumsuz davranışları ortaya koymaları amaçlanmaktadır. İlçenin farklı bölgelerinde bulunan farklı kademelerdeki okullarda bu uygulama yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, yaşanan depremlerin, çocukların olumsuz davranışlarını etkilediğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Deprem, Travma, Şiddet, Çocuk, Ebeveyn

Abstract

Earthquake is one of the most important traumatic situations that a human being can encounter in life. Since it damages the sense of trust, which is the most important element of happiness, it causes significant problems in the short and long term for individuals who experience this situation. It is inevitable that the great difficulties that even adults experience in the face of this unexpected situation, especially due to the disruption of their routines, will cause greater problems in the minds of children. Of course, here, the child can have many different reactions to this situation that he cannot perceive and understand.

In addition to the physical damage caused by the earthquake, its psychological effects are also seen on children directly or indirectly. It is necessary to know that this fear, especially created by this traumatic situation, triggers many negative behaviors. At this point, parents have great responsibilities. However, it should not be forgotten that the negative impact of the earthquake on each child will vary depending on many factors such as the child's age, gender, family structure, support he receives, and the loss he experiences.

The aim of this research is to raise awareness about the effects of the earthquakes that occurred on February 6, 2023 on children's negative behaviors and what needs to be done in this regard.

This research was conducted on parents residing in the Onikişubat district of Kahramanmaraş province. It is aimed for parents to reveal the negative behaviors they observed in their children before and after the earthquake. This application was carried out in schools of different levels located in different locations in the district. The participants answered the questionnaire prepared in the form of a rating scale via the internet.

Keywords: Earthquake, Trauma, Violence, Child, Parent,

Giriş

Günlük hayatımız devam ederken dünyayı güvenli bir yer olarak kabul ederiz. Kendimizin, yakınlarımızın birdenbire zarar görebileceği düşüncesini taşımayız. Dünyanın güvenilir bir yer olduğuna inancımız, ömür boyunca yavaş yavaş oluştuğundan ani ve beklenmedik bir şekilde ortaya çıkan deprem, yangın, sel gibi afetler, kazalar ve kayıplar bizi derinden sarsar ve hayatımızı olumsuz etkilemektedir. Yaşantımızda birdenbire ortaya çıkan, fiziksel bütünlüğümüzü tehdit eden, yaşantımızı kesintiye uğratan baş etmesi zor durumlara travmatik olaylar denir. Travmatik olaylar, karşısında bir takım olağanüstü tepkiler verilebilir. (www.dogakoleji.k12.tr 2025)

İnsanoğlunun yaşamında karşılaşılabileceği en önemli travmatik durumlardan birisidir deprem. Mutluluğun en önemli unsuru olan güven hissini zedelemesinden dolayı bu durumu yaşayan bireylerde kısa ve uzun vadede önemli sorunlara yol açmaktadır. Yetişkin bireylerin bile, bu beklenmedik durum karşısında özellikle de rutinlerinin bozulmasından kaynaklı yaşadığı büyük zorlukların, çocukların zihninde daha büyük sorunlara yol açması kaçınılmaz olmaktadır. Tabi burada çocuk, algılayamadığı ve anlam veremediği bu durum karşısında çok çeşitli reaksiyonlarda bulunabilmektedir. (Özer, S., Bakır, V. ve Şaşmaz, İ. 2024).

Depremi yarattığı fiziksel tahribatın yanında, psikolojik etkileri de çocuklar üzerinde doğrudan ya da dolaylı olarak görülmektedir. Özellikle bu travmatik durumun yaratmış olduğu korkunun birçok olumsuz davranışı tetiklediğini bilmek gerekir. Bu noktada ebeveynlere büyük görevler düşmektedir. Ancak şu unutulmamalıdır ki, çocuğun yaşı, cinsiyeti, aile yapısı, aldığı destek, yaşadığı kayıp durumu gibi birçok etkene bağlı olarak her çocuğun, depremden olumsuz yönde etkilenme durumu da farklılık arz edecektir.

Ülkemizin en etkili deprem kuşaklarından birinin üzerinde bulunduğu bilinen bir gerçektir. Bu gerçek nedeniyle yıllardır birçok deprem yaşanmıştır. Beklenmedik bir şekilde aniden gerçekleşen afet olayları aslında büyük travmatik durumlardır. Bu travmatik durumlar sadece maddi kayıplara yol açmaz, aynı zamanda insanlarda fiziksel ve ruhsal birçok problemlere yol açar. Travmatik olaylar sonrasında yetişkinlerde olduğu gibi çocuklarda da yakın orta ve uzun vadede birçok soruna neden olabilir.

Travma türleri, fiziksel ve psikolojik olarak iki ana kategoriye ayrılabilir. Fiziksel travmalar, kaza, doğal afet veya saldırı gibi bedensel yaralanmaya neden olan olaylardır. Psikolojik travmalar ise kişinin ruhsal dengesini sarsan, duygusal açıdan yıkıcı olayları içerir. Çocukluk döneminde yaşanan deprem ihmal, istismar, şiddet veya savaş gibi faktörler psikolojik travmanın başlıca nedenleri arasındadır (Aral, N. ve Ersoy, Ş. 2001).

Psikolojik Travmanın Belirtileri

Psikolojik travmanın belirtileri daha çok duygusal ve davranışsal düzeyde kendini gösterir. Travma yaşayan bireylerde sık sık kabuslar, olayın tekrar tekrar zihinde canlanması, aşırı korku, kaygı ve panik ataklar gibi semptomlar görülebilir. Kişi olayla ilgili her türlü hatırlatıcıdan kaçınma eğiliminde olabilir ve yoğun bir huzursuzluk yaşayabilir. Ayrıca, uyku sorunları, öfke patlamaları, sosyal geri çekilme, dikkat dağınıklığı ve günlük aktivitelere ilgi kaybı gibi belirtiler de sıkça rastlanan durumlardır. (Ünver, H. ve Karakaya, I. 2019).

- Olayı yeniden yaşıyormuş gibi hissetmeye yol açan flashbackler
- Travmanın ardından sürekli korku ve endişe hissi
- Travmayı hatırlatan durumlardan kaçınma davranışı
- Uyku düzeninde bozulmalar ve kabuslar
- Konsantrasyon zorlukları ve dikkat dağınıklığı
- Travma sonrası sürekli tetikte olma hali ve aşırı irkilme
- Duygusal uyuşukluk ve çevreye karşı ilgisizlik
- Travmanın etkisiyle artan sinirlilik ve öfke patlamaları

Bu belirtiler uzun süre devam edebilir ve profesyonel yardım gerektirebilir.

Travmanın Sebep Olduğu Ruhsal Hastalıklar;

- Depresyon
- Korkular
- Panik Bozukluğu
- Sosyal Fobi
- Travma Sonrası Stres Bozukluğu
- Takıntı Hastalığı
- Psikosomatik hastalıklar (deri döküntüleri, mide-barsak hastalıkları, ağrılar v.s.)
- Kaygı Bozukluğu (Ünver, H. ve Karakaya, I. 2019).

Çocuklarda psikolojik travma sonrası gelişecek belirtileri oluşturan faktörler şunlardır:

1. Kişilik Özellikleri: Sağlıklı ve sağlıksız tüm davranışların temel belirleyicisi kişilik yapısıdır. Çocuklarda gelişmekte, tamamlanmakta olan kişilik yapısı söz konusudur.

2. Çocuğun Yaşadığı Tecrübeye Yüklediği Anlam (Cognition): Çocuğun yaşadığı felaketi anlamlandırma içeriğidir.

3. Yetişkin Tepkilerinin İçselleştirilmesi: Özdeşim mekanizması (idenification)'nın doğal bir sonucu olarak her çocuk, özdeşim kurduğu yetişkinin davranışlarını model alır ve uygular.

4. Travmaya Sebep Olan Tecrübenin Özellikleri: Felaketin -depremin- şiddeti, süresi gibi özelliklerdir.

5. Travma Sonrası Şartlar: Yaşanan psikolojik travma sonrasında yıpranan güven duygusunun yeniden tesisi yönünde bir ortamın; yardım ve şartların bulunup bulunmamasıdır. (www.cocukvakfi.org.tr 2025).

Genel olarak deprem çocukta korku, endişe, özgüven eksikliği okula gitmek istememe, davranışlarında değişiklikler, davranış gerilemesi, uygu problemleri oluşturabilir. Bunun dışında çocuk farklı tepkiler gösterebilir. Bu tepkiler çocuğun yaşına göre değişkenlik gösterir (Aral, N. 2023). Depremin çocuğa etkileri çocuğun gelişim dönemlerine göre bebeklik döneminde, okul öncesi dönemde ve okul döneminde şunlar olabilir:

Bebeklik dönemi: bu dönem çocuğun çevresinde olup bitenleri anlamlandırabildiği bir dönem olmadığından depremin etkilenme düzeyini daha çok anne ile kurduğu bağın kalitesi belirler. Bu dönemde çocuğun kazandığı en önemli duygu temel güven duygusudur. Çocuğun güven duygusunu yaşayabileceği bir bağlanma figürüne ihtiyacı vardır. Annenin bu dönemde depremin her türlü yıkıcı etkisine rağmen çocuğu ile sağlıklı etkileşimini devam ettirmesi depremin çocuğun üzerindeki etkisini en aza indirecektir. Çünkü annenin duyguları çocuğun ruhsal yapısını ve güven duygusunu ciddi anlamda etkiler. Bu süreçte bebekler anne ile güvenli bir bağlanma gerçekleştiremezse kaygılı, stresli ve korkulu davranışlar geliştirebilirler. (Aral, N. 2023).

Okul öncesi dönem: Bu dönem çocukların depremden hissettiklerini, yaşadıklarını ve duygularını sözcüklerle tam olarak ifade edemedikleri bir dönemdir. 2-5 yaş arasındaki okul öncesi çocuklar deprem gibi bir durumla yüz yüze geldiklerinde kendilerini koruyamayacakları için kendilerini aciz ve güvensiz hissederler. Sözel ve kavramsal becerileri eksik olan birçok çocuk bu ani stresle baş etmek için etkin yardıma gereksinim duyar. Çocukların anne babalarının ve ailelerinin tepkileri de onları şiddetli bir biçimde etkiler. Bu dönem çocuklarda ortaya çıkan en önemli davranışlar kaygı ve üzgün görünmedir. Yine bu çocuklar anne babaya aşırı bağlanma, hiperaktivite davranışları sergileme, gece korkuları, yüksek seslerden korkma ve ani tepkiler verme, uygu problemleri, parmak emme, altını ıslatma, gece kâbusları görme, sahip olduğu öz bakım ve sosyal becerilerinde geriye gidişler ve yetersizlikler gösterme ve somatik belirtiler gösterebilirler. (www.fsm.edu.tr 2025).

Okul dönemi: Özellikle bu dönemde depremi anlatırken çok dikkatli olmak gerekir. Çocuğun seviyesine göre anlayabileceği kadar bilgi verilmeli kesinlikle depremin oluşumunu çocukların yaptıkları yaramazlıklara, anne baba sözü dinlememeye ve Allah'ın kullarını cezalandırma yöntemi gibi olumsuz, çocukta travma oluşturacak, çocuğun inanç dünyasını zedeleyecek söylemlerden kaçınılmalıdır. Evde ve okulda dikkatini toplayamama, okula

gitmede isteksizlik, öfke saldırganlık, mide bulantısı, baş dönmesi, strese bağlı davranışlar, uyku problemleri ve çevresine karşı güven kaybıdır. (Aral, N. 2023).

Aniden gelişen ve bireyleri çaresiz bırakan travmatik olayların başında elbette doğal afetler gelir. Türkiye’de 6 Şubat 2023 günü saat 04.17 ve 13.24’de merkez üssü Kahramanmaraş olan 7.8 ve 7.6 büyüklüğünde iki deprem yaşandı Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD) verilerine göre ilk depremden itibaren 06 Mayıs 2023 tarihine kadar geçen üç aylık süre içerisinde 33.591 deprem kaydedilmiştir. 6-7 Şubat 2023 tarihlerinde ülkemizin 11 ilini ve 4,6 milyonu çocuk olmak üzere 15,4 milyon kişiyi etkileyen depremler de bunun örnekleri arasındadır. Toplumun genelinde derin üzüntü yaratan bu doğal afetin bilhassa depremzede çocukların psikolojisinde çeşitli olumsuz etkilere neden olması muhtemeldir (İstanbul Teknik Üniversitesi, 2023).

Çocuklar, bu tür travmatik olaylara karşı daha hassas olabiliyorlar. Çocukluk döneminde yaşanan deprem travması, birey üzerinde uzun süreli etkiler bırakabiliyor. Depremın yıkıcı etkisi sırasında çocuklar evlerinin yıkılması, aile üyelerinin yaralanması ya da hayatını kaybetmesi gibi korkutucu olaylarla karşılaşılıyorlar. Ayrıca, çevrelerindeki kişilerin kayıpları, üzüntüleri ve korkuları, çocuklar için travmatik deneyimler oluşturuyor. Bu tür olaylar, çocukların psikolojik sağlıklarını ciddi şekilde etkiliyor ve iyileşme süreçlerini zorlaştırıyor. Afet sonrası çocukların yaşadığı travmalar, onların gelecekteki psikolojik durumlarını etkiliyor. Bu nedenle, çocukların travmalarına duyarlı bir yaklaşım sergilenmesi ve uygun psikolojik destek sağlanması son derece önemli olabilmektedir (Aral, N. 2023).

Depremler gibi doğal afetler, özellikle çocuklar üzerinde derin psikolojik etkiler bırakabilir. Çocukların gelişim dönemine, yaşına, olay sırasındaki deneyimine ve sonrasındaki destek düzeyine bağlı olarak bu etkiler farklı şekillerde gözlemlenebilir. İşte depremin çocuk davranışları üzerindeki etkilerinden bazıları şunlardır:

1. Korku ve Kaygı

- Yeniden deprem olacağı korkusu.
- Uyurken yalnız kalmak istememe.
- Aile bireylerine aşırı bağlanma (ayrılık kaygısı).
- Sürekli kötü bir şey olacağına dair endişeler.

2. Uyku ve Yeme Bozuklukları

- Kabuslar ve gece uyanmaları.
- Uykuya dalmakta güçlük.
- İştahta artma ya da azalma.

3. Davranışsal Gerileme

- Alt ıslatma (özellikle daha küçük çocuklarda).
- Bebeksi konuşmalar.
- Parmak emme, tırnak yeme gibi alışkanlıkların geri gelmesi.

4. Saldırganlık ve Öfke Patlamaları

- Öfke nöbetleri.
- Akranlarına ya da aile bireylerine karşı agresif davranışlar.

5. Dikkat ve Konsantrasyon Sorunları

- Okula karşı isteksizlik.
- Ders başarısında düşüş.
- Dikkat dağınıklığı.

6. Depresyon Belirtileri

- İçine kapanma, konuşmama.
- Oyun oynamak istememe.
- Neşesizlik, isteksizlik.

7. Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) Belirtileri

- Olayı tekrar tekrar yaşama (oyunlarda, konuşmalarda).
- Depremi hatırlatan ses ya da görüntülere karşı aşırı tepki.
- Uyuşma, duygusal kopukluk. (İşmen, A. E. 2001).

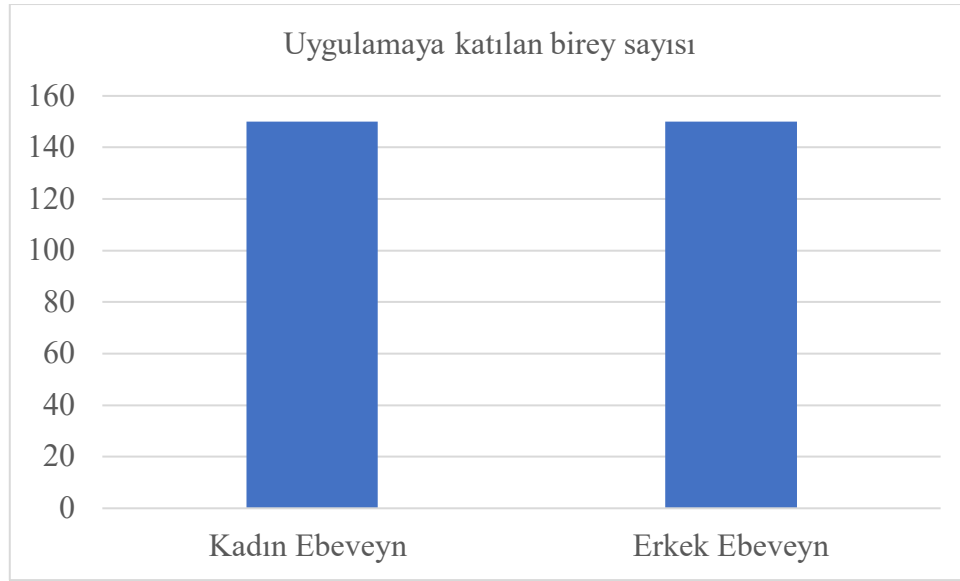
Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, Kahramanmaraş il sınırlarında yer alan Onikişubat ilçesindeki Rehberlik ve Araştırma Merkezi tarafından yürütülmüştür. Bu araştırma da amaç, 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan depremlerin çocukların olumsuz davranışları üzerindeki etkilerini ve bu konuda yapılması gerekenler hakkında farkındalık oluşturmaktır.

Araştırmanın Evreni Ve Örneklemi

Çalışma grubunu Kahramanmaraş İli Onikişubat ilçesinde ikamet eden anne babalar oluşturmaktadır. Bu kapsamda anket örneklem olarak 300 gönüllü ebeveyne uygulanmıştır.

Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada çocuklarda depremin, şiddeti tetikleyen olumsuz davranışlar üzerindeki etkisini ölçmek amacıyla “Depremin, Şiddeti Tetikleyen Olumsuz Davranışlar Üzerindeki Etkisi Anketi” kullanılmıştır. Ebeveynlere araştırmacı tarafından geliştirilen 25 sorudan oluşan likert tipi anket uygulanmıştır. Uygulanan anket “evet, kısmen ve hayır” olmak üzere üçlü derecelendirme ölçeğidir. Anket internet ortamında uygulanarak bilgiler toplanmıştır. Demografik bilgi olarak cinsiyet, çocuk sayısı, okul kademe bilgisi alınmıştır. Anket soruları özgün olarak araştırmayı yapan personel tarafından hazırlanmıştır. (Karasar, N. 2006).

Verilerin Toplanması

Çalışmanın gerçekleştirilebilmesi için öncelikle araştırma kapsamındaki çocukların velilerine “Depremin, Şiddeti Tetikleyen Olumsuz Davranışlar Üzerindeki Etkisi Anketi”, Kahramanmaraş İli Onikişubat ilçesinde ikamet eden çocukların velileri tarafından üç aylık süre zarfında doldurulmuştur. Doldurulan anketler Google Forms üzerine aktarılarak analiz çalışması yapılmıştır. Araştırma etiği gereğince gönüllü aileler dışında araştırmaya katılmak istemeyen velilere form verilmemiştir. Veri toplama aracının uygulanması ile ilgili süreçlerin tümü araştırmacılar tarafından takip edilmiştir. Veri toplama araçlarının doldurulması sürecinde velilerden gelen sorular cevaplanmış ve araştırmanın amacı formun doldurulmasından önce özetlenmiştir.

Verilerin Analizi

Veriler, istatistiksel analiz için uygun yöntemler kullanılarak işlenmiştir. Doldurulan anketler Google Forms üzerine aktarılarak analiz çalışması yapılmıştır. Yapılan araştırma da verilen cevapların frekansları ve ortalamaları hesaplanarak yüzdelik dilimleri hesaplanmıştır (Büyüköztürk, Ş. 2012).

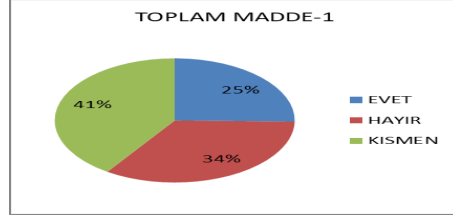
Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma ile elde edilen veriler sadece örnekleme dahil edilen Kahramanmaraş'ın Onikişubat ilçesinde ikamet eden çocuğa sahip anne babaların, depremin; şiddeti tetikleyen olumsuz davranışlar üzerindeki etki düzeylerini incelemiştir.

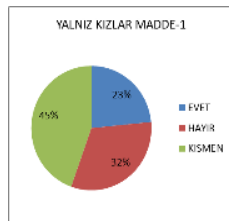
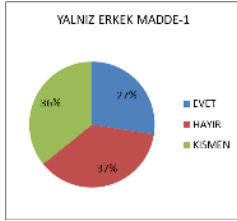
Bulgular

Bu bölümde çocukların üzerinde depremin etkilerini incelemek için toplanan verilerin analizi sonucunda ulaşılan veriler sunulmuştur. Araştırma anketindeki her maddeye ilişkin çıkan sonuçlar yüzdelik olarak grafikler halinde gösterilmiş ve en çok çıkan sonuçlar vurgulanmıştır.

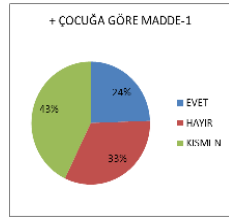
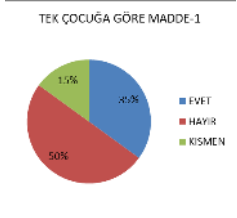
1- Çocuğumdaki agresif tavırlar arttı

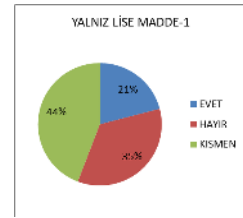
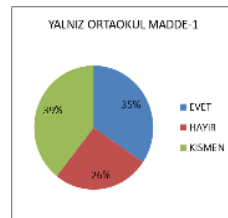
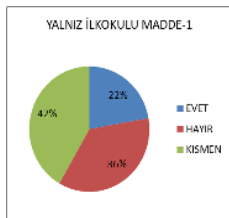
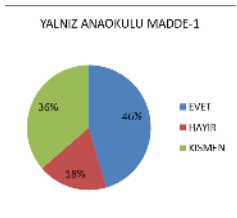
A) Cinsiyete göre

B) Çocuk sayısına göre

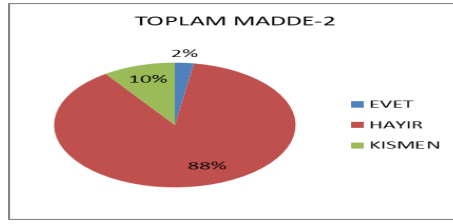
C) Çocuğun okuduğu kademeye göre

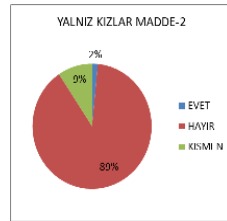
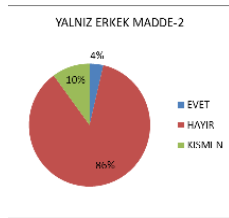
Bulgular:

- 1- Bu maddeye daha çok kısmen cevabı verilmiştir
- 2- Kısmen diyenlerin oranı kızlarda daha fazla, ancak evet diyenlerin oranı erkeklerde daha fazladır
- 3- Çocuk sayısı arttıkça kısmen diyenlerin oranı artmıştır
- 4- Kısmen diyenlerin oranı en düşük anaokulunda, en yüksek lisede görülmüştür

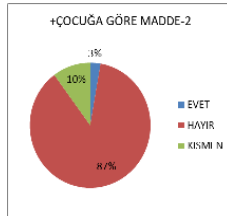
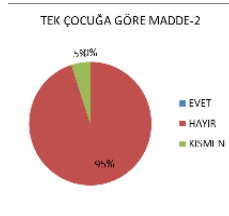
2- Kendisine zarar vermeye başladı

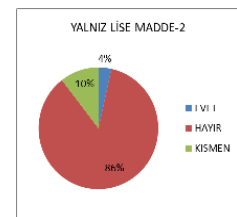
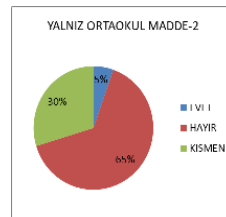
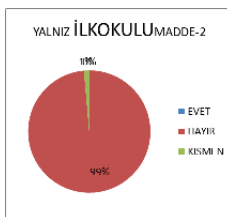
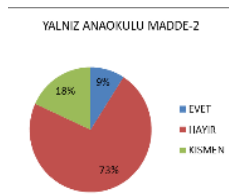
A) Cinsiyete göre

B) Çocuk sayısına göre

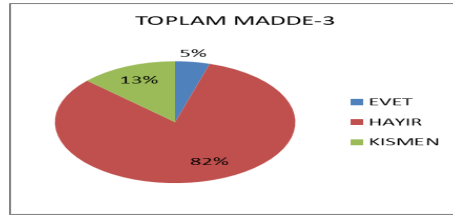
C) Çocuğun okuduğu kademeye göre

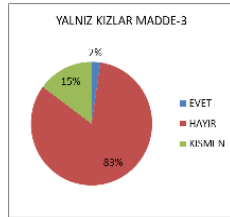
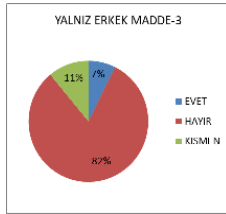
Bulgular:

- 1- Bu maddeye daha çok hayır cevabı verilmiştir
- 2- Erkeklerde evet ve kısmen diyenlerin oranı çok az düzeyde de olsa yüksek çıkmıştır
- 3- Çocuk sayısı arttıkça kısmen diyenlerin oranı yükselmiştir
- 4- Kısmen diyenlerin oranı en çok ortaokulda ve anaokulu kademesinde görülmüştür

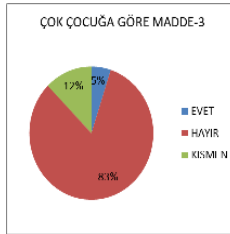
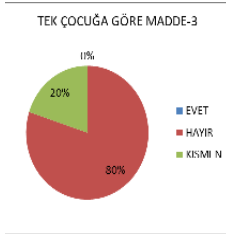
3-Başkalarına ya da eşyalara zarar vermeye başladı

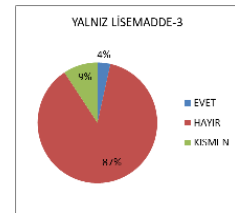
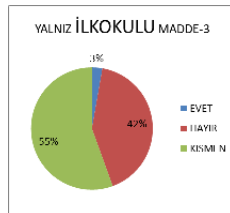
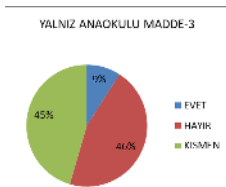
A) Cinsiyete göre

B) Çocuk sayısına göre

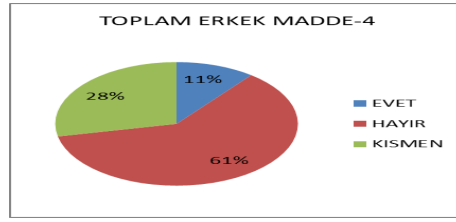
C) Çocuğun okuduğu kademeye göre

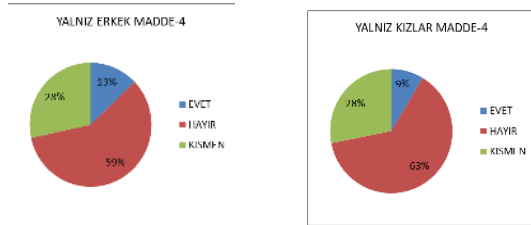
Bulgular:

- 1- Bu maddeye daha çok hayır cevabı verilmiştir
- 2- Hayır cevabı erkek ve kız çocuklarında birbirine çok yakın çıkmıştır
- 3- Hayır oranı tek çocuklu ailelerde daha az ve kısmen oranı daha yüksek çıkmıştır
- 4- Kısmen diyenlerin oranı alt kademelerde daha fazla çıkmıştır

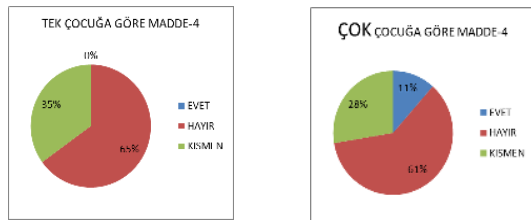
4- Kötü sözcükler kullanmaya başladı

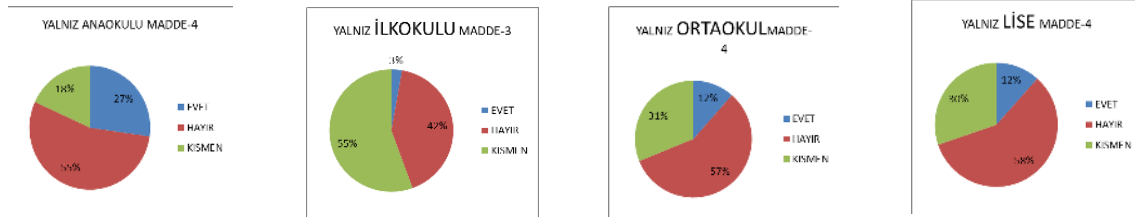
A) Cinsiyete göre

B) Çocuk sayısına göre

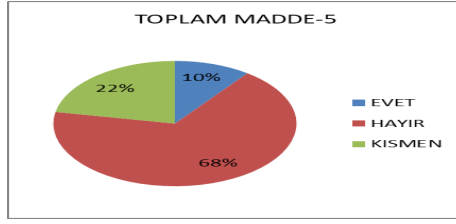
C) Çocuğun okuduğu kademeye göre

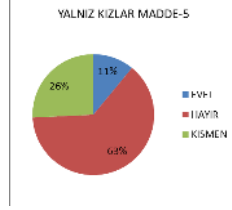
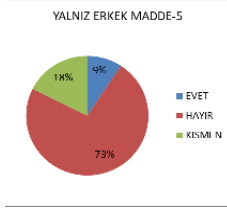
Bulgular:

- 1- Bu maddeye daha çok hayır cevabı verilmiştir
- 2- Evet diyenlerin oranı erkeklerde daha fazladır
- 3- Evet diyenlerin oranı çok çocuklu ailelerde daha fazla çıkmıştır
- 4- Evet diyenlerin oranı anaokulu kademesinde daha yüksek çıkmıştır

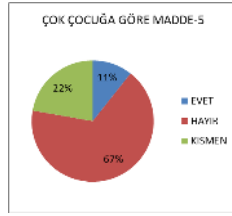
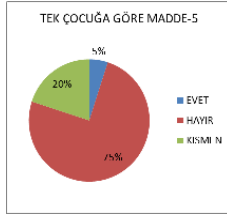
5- Arkadaşları ile ilişkilerinde sorun yaşamaya başladı

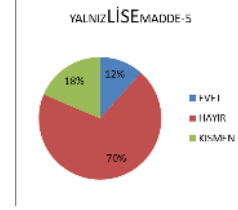
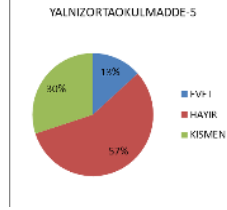
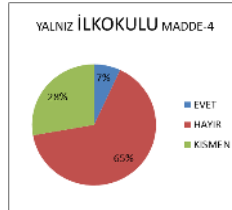
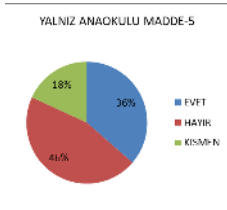
A) Cinsiyete göre

B) Çocuk sayısına göre

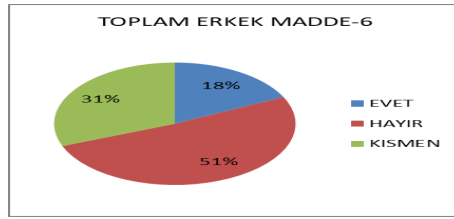
C) Çocuğun okuduğu kademeye göre

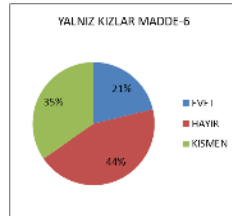
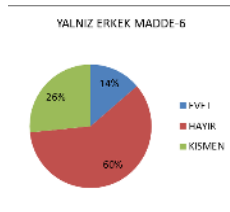
Bulgular:

- 1- Bu maddeye daha çok hayır cevabı verilmiştir
- 2- Evet cevabı kızlarda daha yüksek çıkmıştır
- 3- Evet cevabı çok çocuklu ailelerde daha yüksek çıkmıştır
- 4- Evet cevabı ilköğretim ve ortaokul kademelerinde daha yüksek çıkmıştır

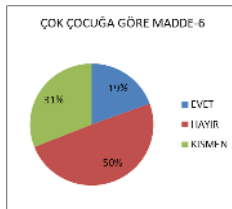
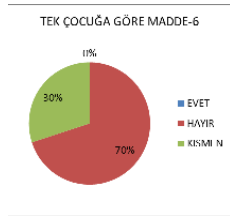
6- Ders başarısı düştü

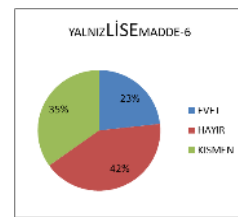
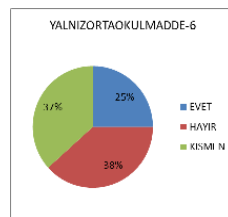
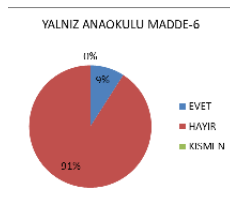
A) Cinsiyete göre

B) Çocuk sayısına göre

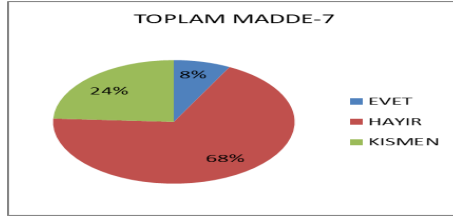
C) Çocuğun okuduğu kademeye göre

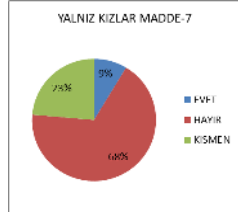
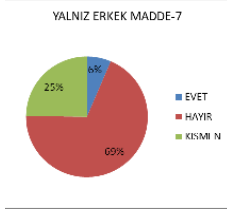
Bulgular:

- 1- Bu maddeye daha çok hayır cevabı verilmiştir
- 2- Evet ve kısmen diyenlerin oranı kızlarda daha yüksek çıkmıştır
- 3- Evet ve kısmen diyenlerin oranı çok çocuklu ailelerde daha yüksek çıkmıştır
- 4- Evet diyenlerin oranı ortaokul ve lise düzeyinde daha yüksektir.

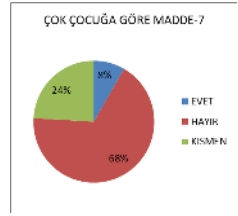
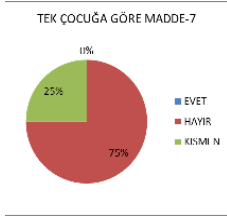
7- Kendini ifade etmekte zorlanmaya başladı

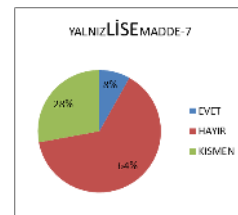
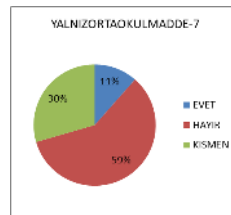
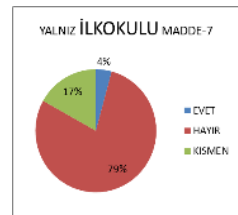
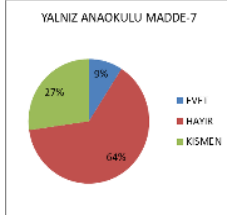
A) Cinsiyete göre

B) Çocuk sayısına göre

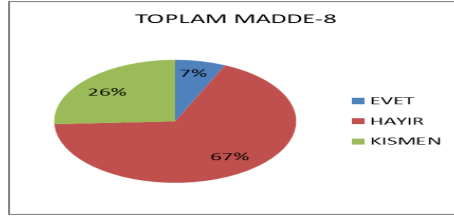
C) Çocuğun okuduğu kademeye göre

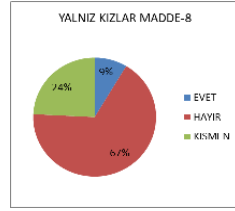
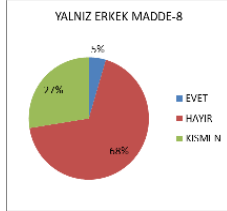
Bulgular:

- 1- Bu maddeye daha çok hayır cevabı verilmiştir
- 2- Hayır diyenlerin oranı kız ve erkeklerde birbirine yakın çıkmıştır
- 3- Çok çocuklu ailelerde hayır diyenlerin oranı daha düşük çıkmıştır
- 4- En fazla hayır oranı ilkokul kademesinde çıkmıştır

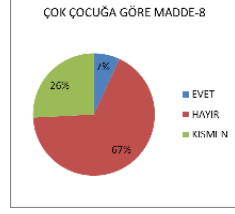
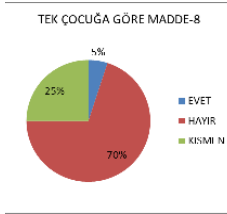
8-İçine kapanık hale geldi

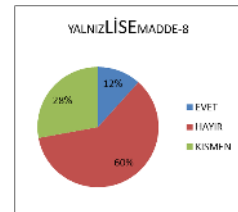
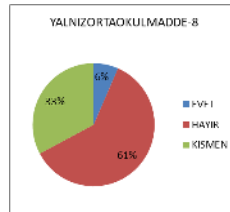
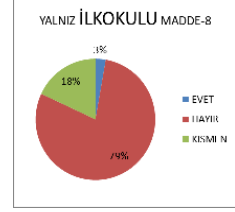
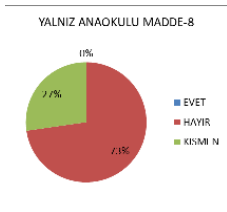
A) Cinsiyete göre

B) Çocuk sayısına göre

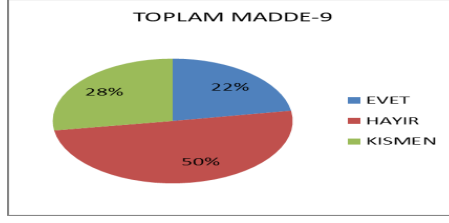
C) Çocuğun okuduğu kademeye göre

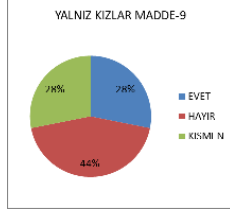
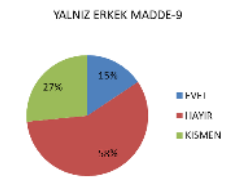
Bulgular:

- 1- Bu maddeye daha çok hayır cevabı verilmiştir
- 2- Hayır diyenlerin oranı kız ve erkeklerde birbirine çok yakın çıkmıştır
- 3- Hayır diyenlerin oranı tek çocuklu ailelerde daha yüksek çıkmıştır
- 4- Hayır diyenlerin oranı alt kademelerde daha yüksek çıkmıştır

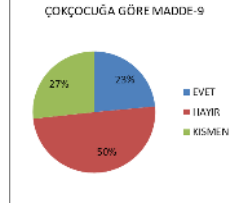
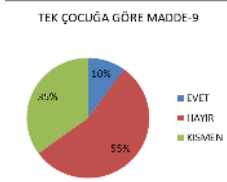
9- Tek başına kalmakta zorlanmaya başladı

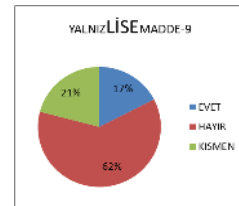
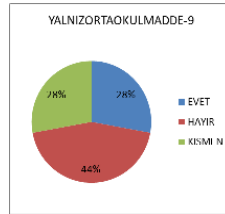
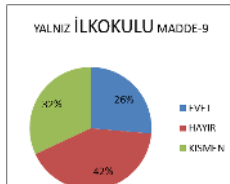
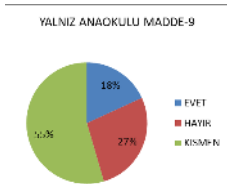
A) Cinsiyete göre

B) Çocuk sayısına göre

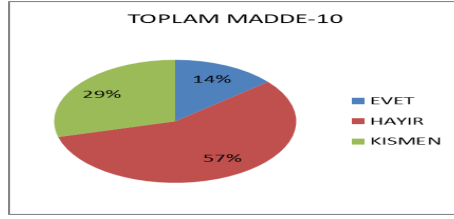
C) Çocuğun okuduğu kademeye göre

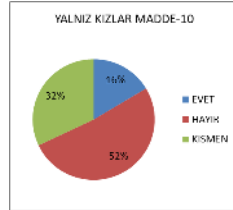
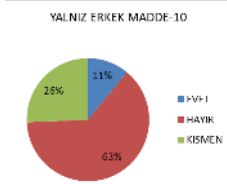
Bulgular:

- 1- Bu maddeye daha çok hayır cevabı verilmiştir
- 2- Evet diyenlerin oranı kızlarda daha yüksek çıkmıştır
- 3- Çok çocuklu ailelerde evet diyenlerin oranı daha yüksek çıkmıştır
- 4- Hayır diyenlerin oranı alt kademelerde daha yüksek çıkmıştır

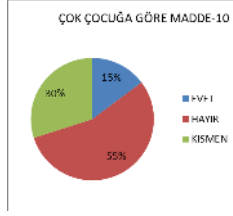
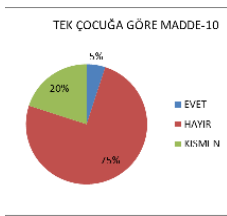
10- Uyku problemleri yaşamaya başladı (kabus görme)

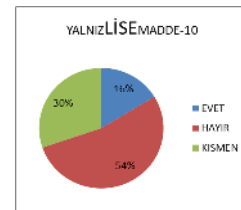
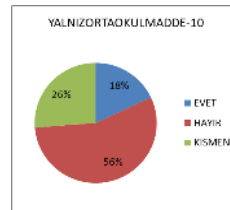
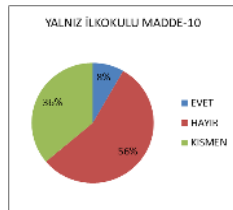
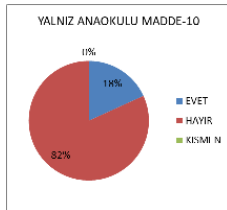
A) Cinsiyete göre

B) Çocuk sayısına göre

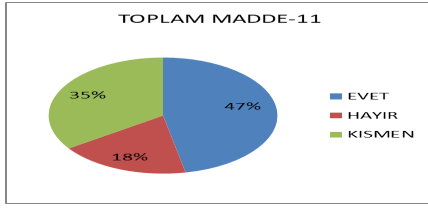
C) Çocuğun okuduğu kademeye göre

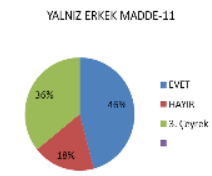
Bulgular:

- 1- Bu maddeye daha çok hayır cevabı verilmiştir
- 2- Evet diyenlerin oranı kızlarda daha yüksek çıkmıştır
- 3- Çok çocuklu ailelerde evet diyenlerin oranı daha yüksek çıkmıştır
- 4- Kademlere göre değişiklik göstermiştir

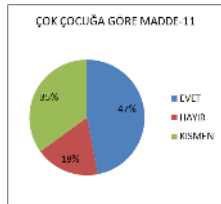
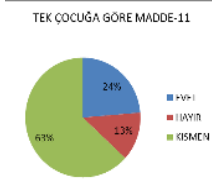
11- İnternet ve sosyal medya kullanımı arttı

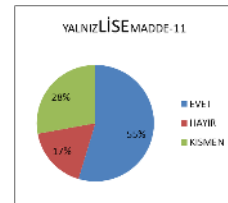
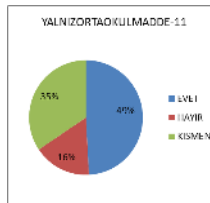
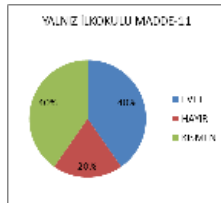
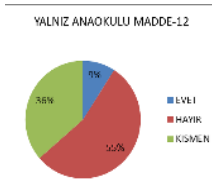
A) Cinsiyete göre

B) Çocuk sayısına göre

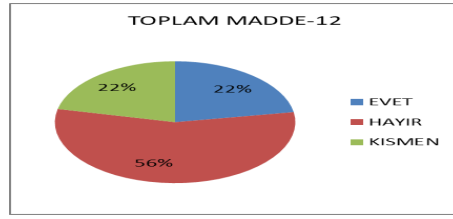
C) Çocuğun okuduğu kademeye göre

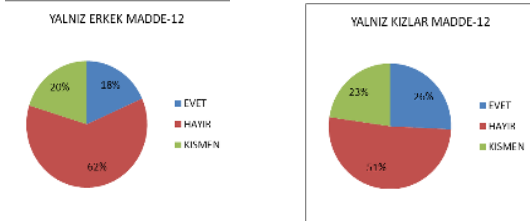
Bulgular:

- 1- Bu maddeye daha çok evet cevabı verilmiştir
- 2- Evet diyenlerin oranı kızlarda daha yüksek çıkmıştır
- 3- Evet diyenlerin oranı çok çocuklu ailelerde daha yüksek çıkmıştır
- 4- Kademe arttıkça evet diyenlerin oranıda yükselmiştir

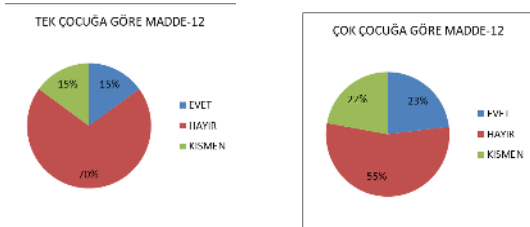
12- Okula gitmek istememeye başladı

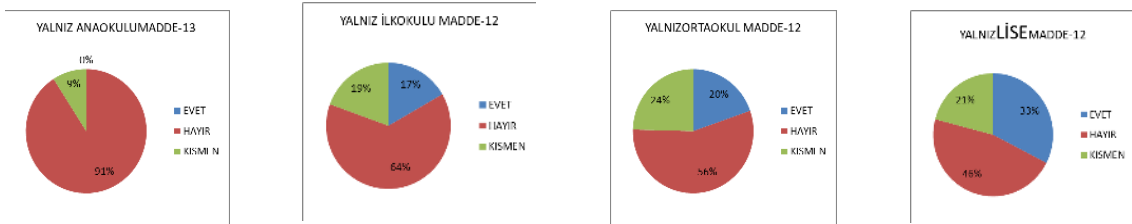
A) Cinsiyete göre

B) Çocuk sayısına göre

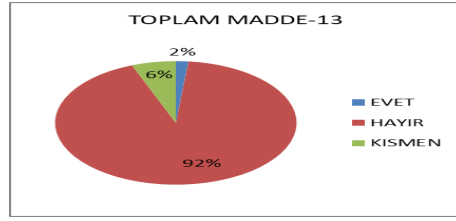
C) Çocuğun okuduğu kademeye göre

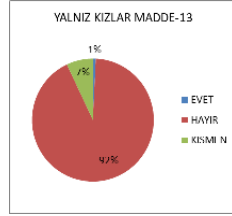
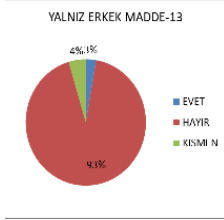
Bulgular:

- 1- Bu maddeye daha çok hayır cevabı verilmiştir
- 2- Evet diyenlerin oranı kızlarda daha yüksek çıkmıştır
- 3- Evet diyenlerin oranı çok çocuklu ailelerde daha yüksek çıkmıştır
- 4- Kademe yükseldikçe evet diyenlerin oranı yükselmiştir

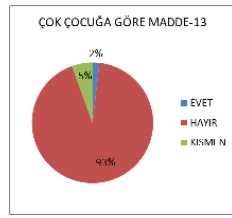
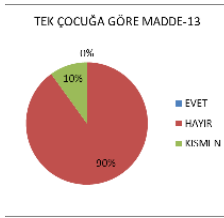
13- Psikolojik yardım almaya başladı

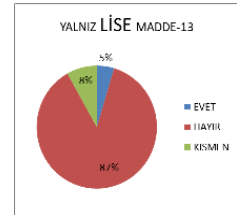
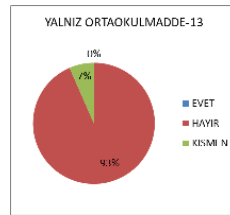
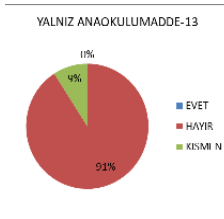
A) Cinsiyete göre

B) Çocuk sayısına göre

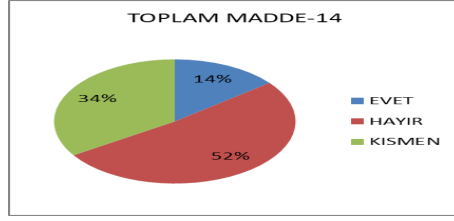
C) Çocuğun okuduğu kademeye göre

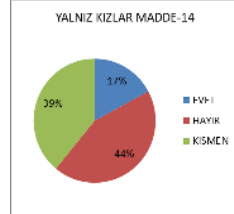
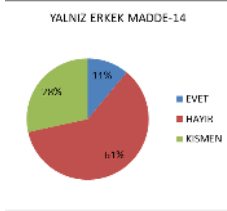
Bulgular:

- 1- Bu maddeye daha çok hayır cevabı verilmiştir
- 2- Hayır diyenlerin oranı kız ve erkeklerde birbirine çok yakın çıkmıştır
- 3- Kısmen diyenlerin oranı tek çocuklu ailelerde daha yüksek çıkmıştır
- 4- Kademe yükseldikçe evet ve kısmen diyenlerin oranı artmıştır

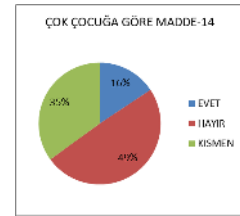
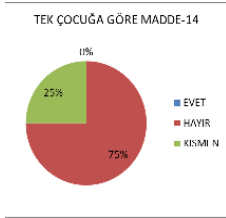
14- Deprem ile ilgili asla konuşmak istemiyor

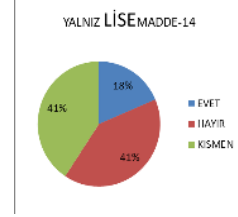
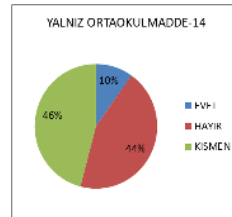
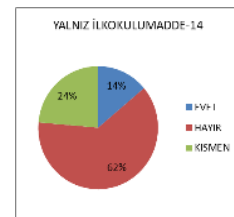
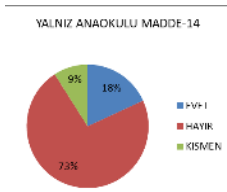
A) Cinsiyete göre

B) Çocuk sayısına göre

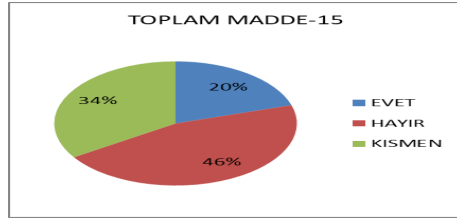
C) Çocuğun okuduğu kademeye göre

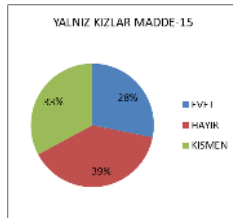
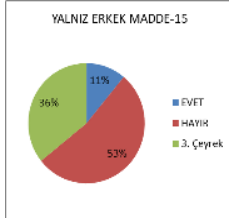
Bulgular:

- 1- Bu maddeye daha çok hayır cevabı verilmiştir
- 2- Evet diyenlerin oranı kızlarda daha yüksek çıkmıştır
- 3- Çok çocuklu ailelerde evet diyenlerin oranı daha yüksek çıkmıştır
- 4- Kademelere göre farklılık göstermiştir

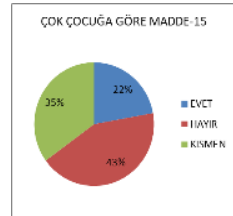
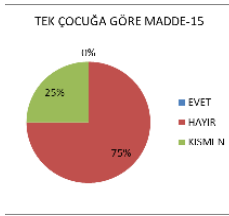
15- Stres ve kaygı düzeyi yüksek birey haline geldi

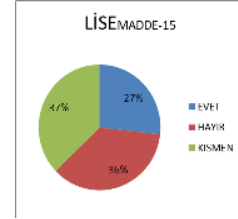
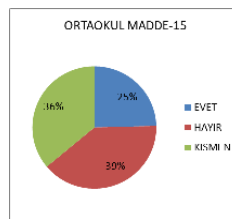
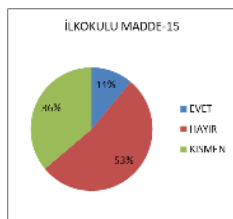
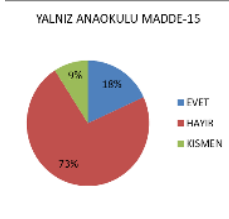
A) Cinsiyete göre

B) Çocuk sayısına göre

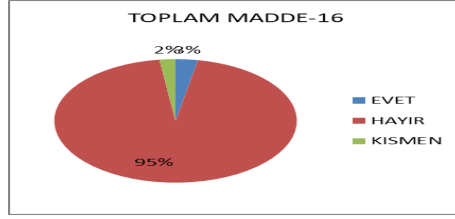
C) Çocuğun okuduğu kademeye göre

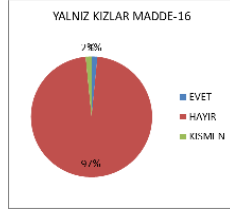
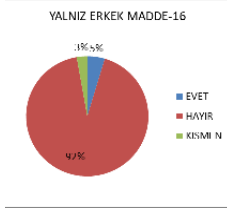
Bulgular:

- 1- Bu maddeye daha çok hayır cevabı verilmiştir
- 2- Evet diyenlerin oranı kızlarda daha yüksek çıkmıştır
- 3- Çok çocuklu ailelerde evet diyenlerin oranı daha yüksek çıkmıştır
- 4- Kademe düzeyi yükseltikçe evet diyenlerin oranı artmıştır

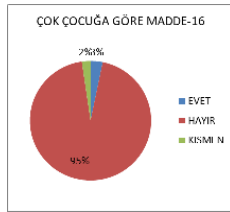
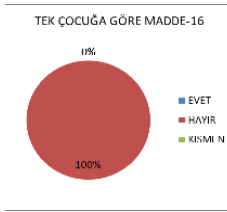
16- Sigara gibi kötü alışkanlıklara başladı

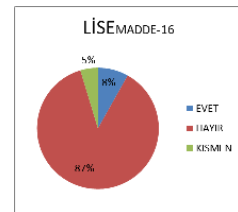
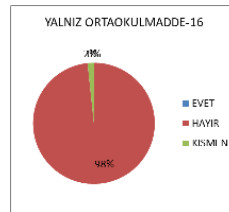
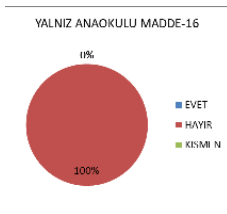
A) Cinsiyete göre

B) Çocuk sayısına göre

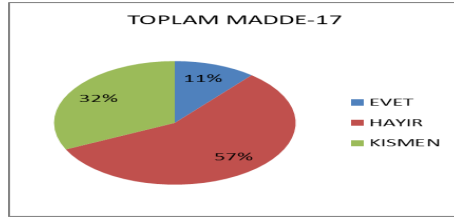
C) Çocuğun okuduğu kademeye göre

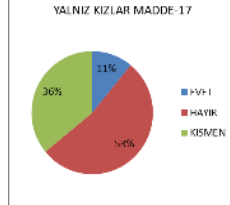
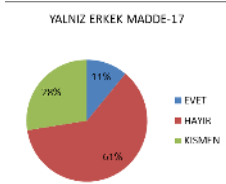
Bulgular:

- 1- Bu maddeye daha çok hayır cevabı verilmiştir
- 2- Evet diyenlerin oranı erkeklerde daha yüksek çıkmıştır
- 3- Çok çocuklu ailelerde evet diyenlerin oranı daha yüksek çıkmıştır
- 4- Kademe düzeyi yükseltikçe evet diyenlerin oranı artmıştır

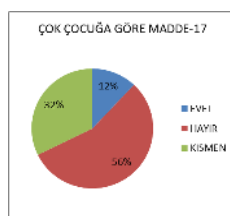
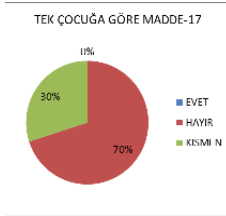
17- Okulda ve evde kurallara karşı gelme davranışı arttı

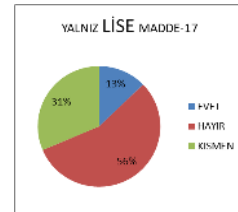
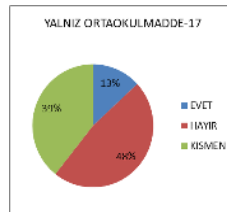
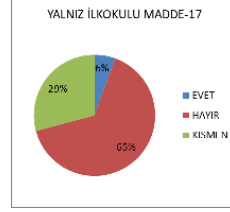
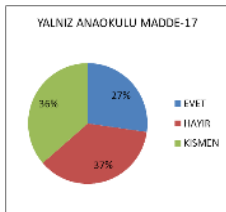
A) Cinsiyete göre

B) Çocuk sayısına göre

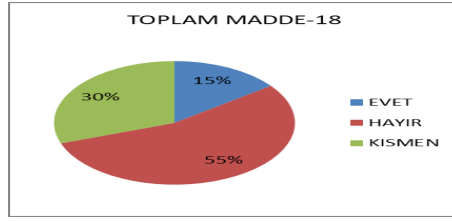
C) Çocuğun okuduğu kademeye göre

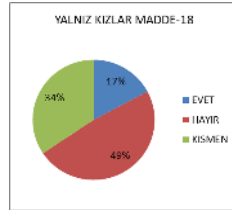
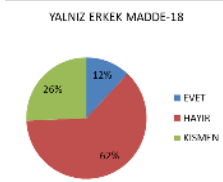
Bulgular:

- 1- Bu maddeye daha çok hayır cevabı verilmiştir
- 2- Hayır diyenlerin oranı erkeklerde daha yüksek çıkmıştır
- 3- Çok çocuklu ailelerde evet diyenlerin oranı daha yüksek çıkmıştır
- 4- Kademe düzeyi yükseltikçe evet diyenlerin oranı artmıştır

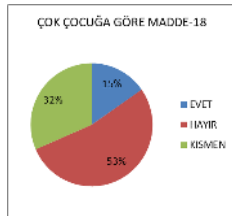
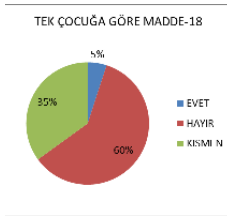
18- Belirsiz, tam açıklayamadığı korkular oluştu

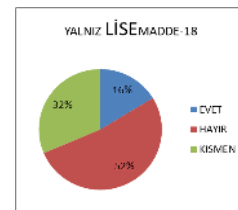
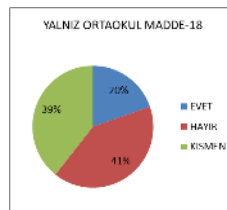
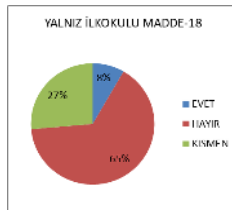
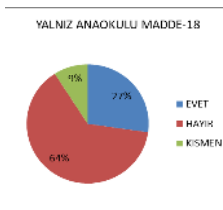
A) Cinsiyete göre

B) Çocuk sayısına göre

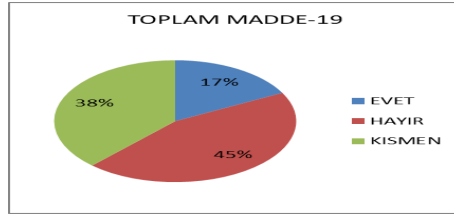
C) Çocuğun okuduğu kademeye göre

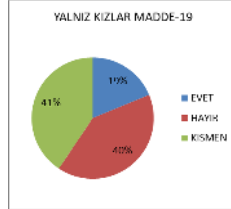
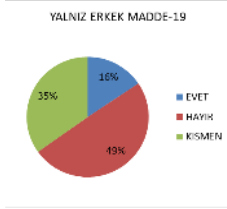
Bulgular:

- 1- Bu maddeye daha çok hayır cevabı verilmiştir
- 2- Evet diyenlerin oranı erkeklerde daha yüksek çıkmıştır
- 3- Çok çocuklu ailelerde evet diyenlerin oranı daha yüksek çıkmıştır
- 4- Alt kademede evet diyenlerin oranı en yüksek çıkmıştır

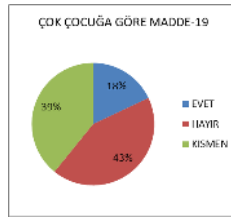
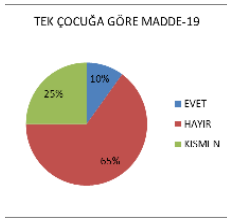
19- Sorumlulukları ihmal etmeye başladı

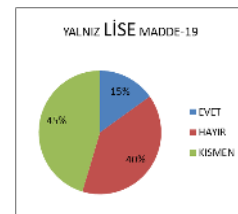
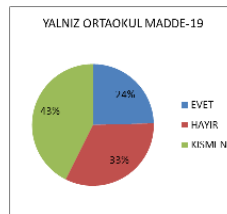
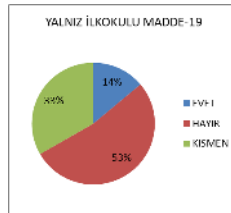
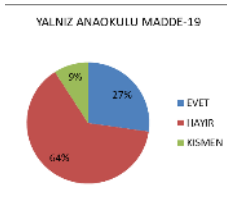
A) Cinsiyete göre

B) Çocuk sayısına göre

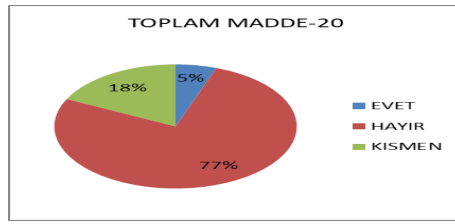
C) Çocuğun okuduğu kademeye göre

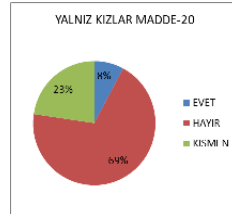
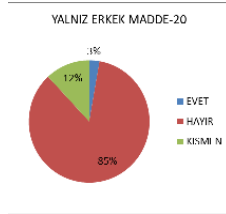
Bulgular:

- 1- Bu maddeye daha çok hayır cevabı verilmiştir
- 2- Evet diyenlerin oranı kızlarda daha yüksek çıkmıştır
- 3- Çok çocuklu ailelerde evet diyenlerin oranı daha yüksek çıkmıştır
- 4- Kademe düzeyi yükseltikçe hayır diyenlerin oranı azalmıştır

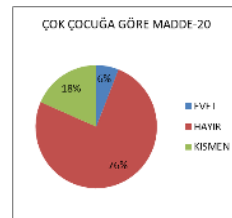
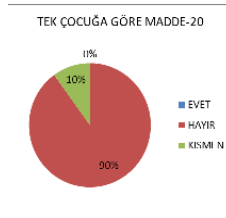
20- Sık sık ağlama nöbetleri geçiriyor

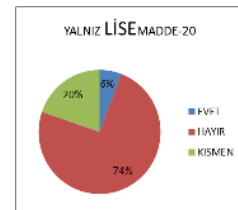
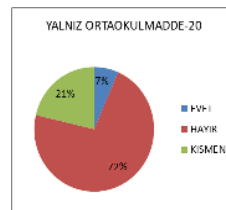
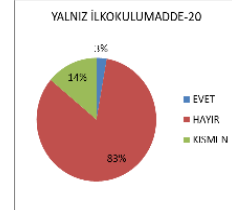
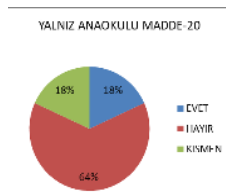
A) Cinsiyete göre

B) Çocuk sayısına göre

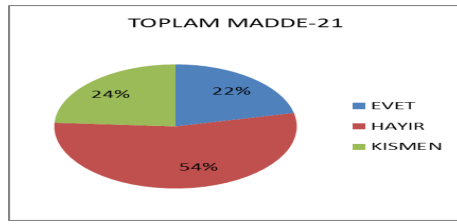
C) Çocuğun okuduğu kademeye göre

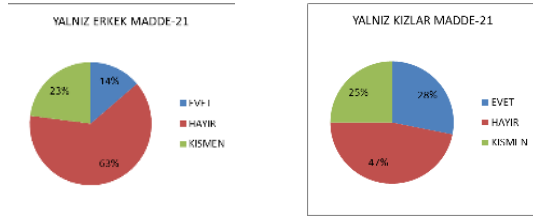
Bulgular:

- 1- Bu maddeye daha çok hayır cevabı verilmiştir
- 2- Evet diyenlerin oranı kızlarda daha yüksek çıkmıştır
- 3- Çok çocuklu ailelerde evet diyenlerin oranı daha yüksek çıkmıştır
- 4- Alt kademede evet diyenlerin oranı en yüksek çıkmıştır

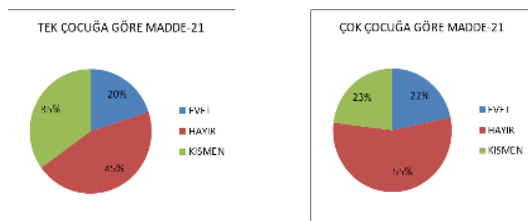
21- Sürekli ebeveyn ile birlikte yatma isteği arttı

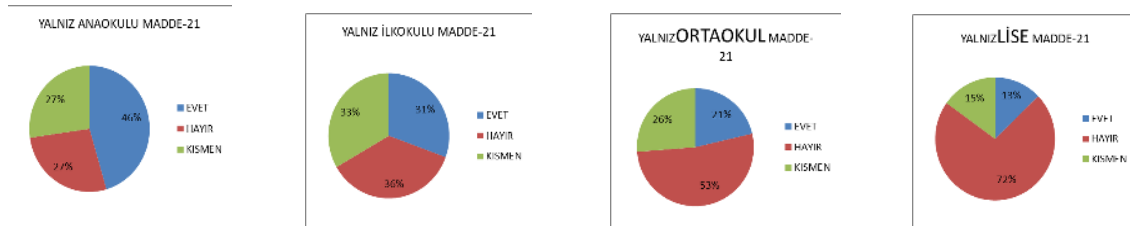
A) Cinsiyete göre

B) Çocuk sayısına göre

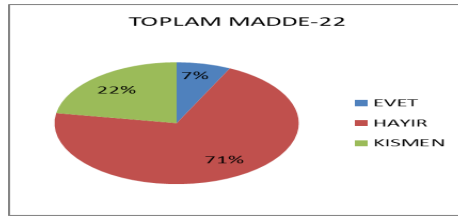
C) Çocuğun okuduğu kademeye göre

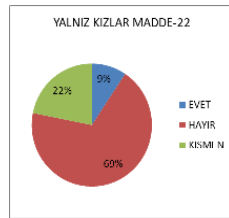
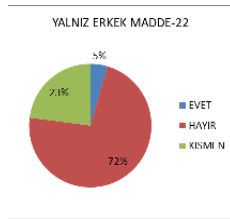
Bulgular:

- 1- Bu maddeye daha çok hayır cevabı verilmiştir
- 2- Evet diyenlerin oranı kızlarda daha yüksek çıkmıştır
- 3- Çok çocuklu ailelerde evet diyenlerin oranı daha yüksek çıkmıştır
- 4- Alt kademede evet diyenlerin oranı en yüksek çıkmıştır

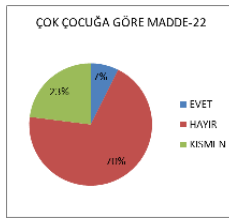
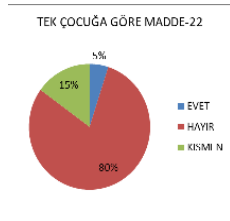
22- Daha önce zevk aldığı hobilerini bıraktı

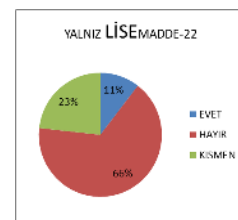
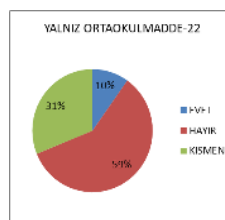
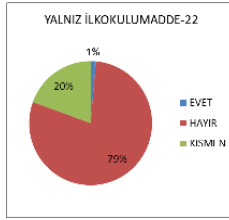
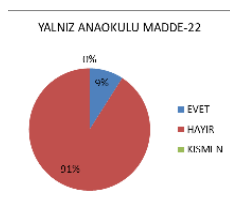
A) Cinsiyete göre

B) Çocuk sayısına göre

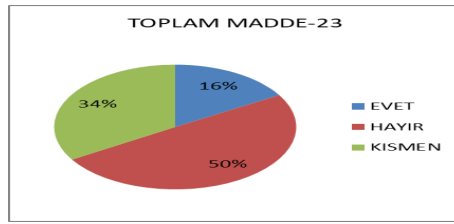
C) Çocuğun okuduğu kademeye göre

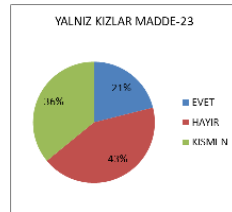
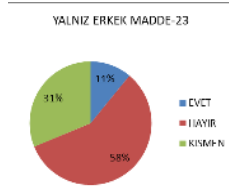
Bulgular:

- 1- Bu maddeye daha çok hayır cevabı verilmiştir
- 2- Evet diyenlerin oranı kızlarda daha yüksek çıkmıştır
- 3- Çok çocuklu ailelerde evet diyenlerin oranı daha yüksek çıkmıştır
- 4- Kademe düzeyi yükseltikçe evet diyenlerin oranı artmıştır

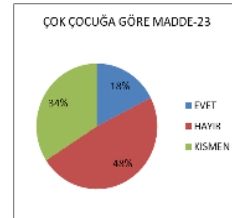
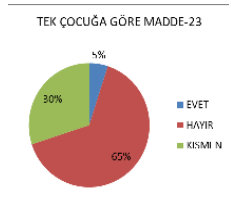
23- Kendini güvende hissetmemeye başladı

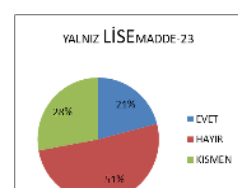
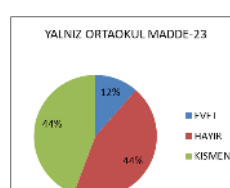
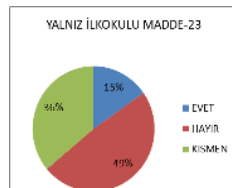
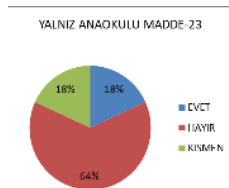
A) Cinsiyete göre

B) Çocuk sayısına göre

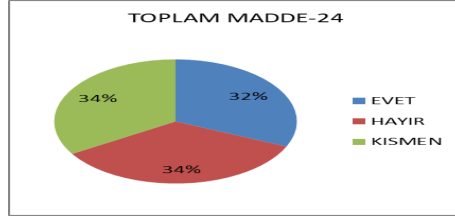
C) Çocuğun okuğu kademeğe göre

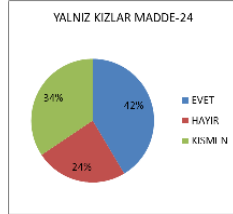
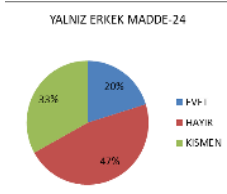
Bulgular:

- 1- Bu maddeye daha çok hayır cevabı verilmiştir
- 2- Evet diyenlerin oranı kızlarda daha yüksek çıkmıştır
- 3- Çok çocuklu ailelerde evet diyenlerin oranı daha yüksek çıkmıştır
- 4- Kademe düzeyi yükseltikçe evet diyenlerin oranı artmıştır

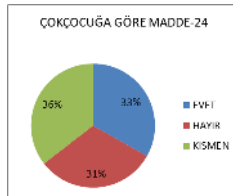
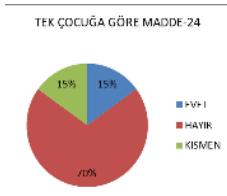
24- Depremi çağrıştıran rüzgar, şimşek gibi doğa olaylarından çok korkar hale geldi

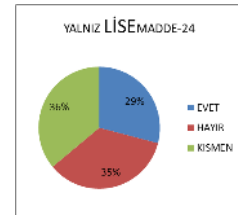
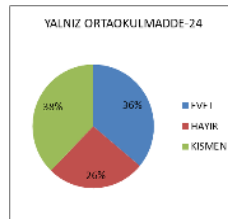
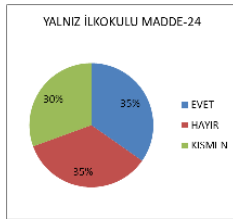
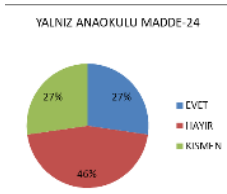
A) Cinsiyete göre

B) Çocuk sayısına göre

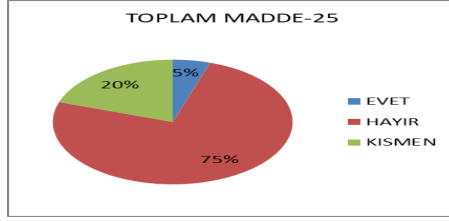
C) Çocuğun okuduğu kademeye göre

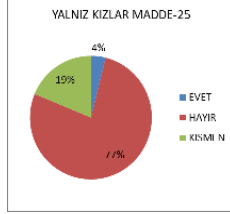
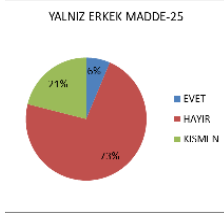
Bulgular:

- 1- Bu maddeye daha çok hayır cevabı verilmiştir
- 2- Evet diyenlerin oranı kızlarda daha yüksek çıkmıştır
- 3- Çok çocuklu ailelerde evet diyenlerin oranı daha yüksek çıkmıştır
- 4- Kademe düzeyi yükseltikçe evet diyenlerin oranı artmıştır

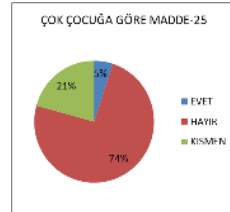
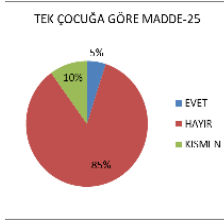
25- Şiddeti bir sorun çözme yöntemi olarak görmeye başladı

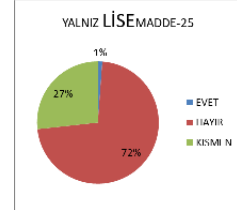
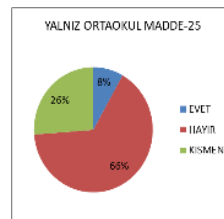
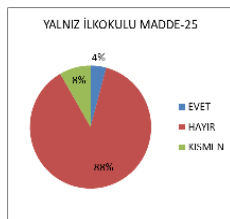
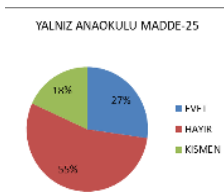
A) Cinsiyete göre

B) Çocuk sayısına göre

C) Çocuğun okuduğu kademeye göre

Bulgular:

- 1- Bu maddeye daha çok hayır cevabı verilmiştir
- 2- Evet diyenlerin oranı kızlarda daha yüksek çıkmıştır
- 3- Çok çocuklu ailelerde evet diyenlerin oranı daha yüksek çıkmıştır
- 4- Alt kademede evet diyenlerin oranı en yüksek çıkmıştır

Sonuç

- 1- Depremden sonra, çocuğumdaki agresif tavırlar arttı maddesine evet diyenlerin oranı %25, kısmen diyenlerin oranı ise %41 çıkmıştır. Evet diyenlerin oranı erkek çocukları için %27, kız çocukları için % 23 olmuştur. Çok çocuklu ailelerde ve özellikle anaokulu kademesindeki çocuklarda bu madde yüksek çıkmıştır.
- 2- Depremden sonra, kendisine zarar vermeye başladı maddesine %88 oranında hayır cevabı çıkmıştır. Evet diyenlerin oranı erkeklerde % 4, kızlarda ise % 2 dir.
- 3- Depremden sonra, başkalarına ya da eşyalara zarar vermeye başladı maddesine % 82 oranında hayır cevabı çıkmıştır. Evet diyenlerin oranı tek çocuklu ailelerde ve anaokulu kademesindeki çocuklarda daha yüksek çıkmıştır.
- 4- Depremden sonra, kötü sözcükler kullanmaya başladı maddesine % 61 oranında hayır cevabı çıkmıştır. Evet diyenlerin oranı erkeklerde %13, kızlarda ise % 9 dur.
- 5- Depremden sonra, arkadaşları ile ilişkilerinde sorun yaşamaya başladı maddesine % 68 oranında hayır cevabı çıkmıştır. Kızlarda hayır oranı erkeklere göre daha düşük çıkmıştır. Özellikle anaokulu kademesinde evet diyenlerin oranı yüksek çıkmıştır.
- 6- Depremden sonra, ders başarısı düştü maddesine % 51 oranında hayır cevabı çıkmıştır. Evet diyenlerin oranı kızlarda daha yüksektir. Ayrıca çok çocuklu ailelerde ve lise düzeyinde bu maddeye evet diyenlerin oranı yüksek çıkmıştır.
- 7- Depremden sonra, tek başına kalmakta zorlanmaya başladı maddesine % 50 oranında hayır cevabı çıkmıştır. Evet diyenlerin oranı kızlarda daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca anaokulu kademesinde evet diyenlerin oranı daha yüksektir.
- 8- Depremden sonra, internet ve sosyal medya kullanımı arttı maddesine % 47 oranında evet cevabı çıkmıştır. Kızlarda ve erkeklerde oranlar birbirine çok yakındır. Ancak özellikle lise kademesinde evet diyenlerin oranı en yüksektir.
- 9- Depremden sonra okula gitmek istememeye başladı maddesine % 56 oranında hayır cevabı çıkmıştır. Kızlarda evet diyenlerin oranı daha yüksektir. Ayrıca çok çocuklu ailelerde ve lise düzeyinde evet diyenlerin oranı daha yüksek çıkmıştır.
- 10- Depremden sonra, psikolojik yardım almaya başladı maddesine % 92 oranında hayır cevabı çıkmıştır. Kızlarda ve erkeklerde oranlar birbirine yakındır ancak lise düzeyinde evet diyenlerin oranı yüksek çıkmıştır.
- 11- Deprem ile ilgili asla konuşmak istemiyor maddesine % 52 oranında hayır çıkmıştır. Kızlarda evet diyenlerin oranı daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca bu maddeye evet ve kısmen diyenlerin oranı lisede daha yüksek çıkmıştır.

12- Depremden sonra, stres ve kaygı düzeyi yüksek birey haline geldi maddesine % 46 oranında hayır çıkmıştır. Evet diyenlerin oranı kızlarda daha yüksektir. Ayrıca çok çocuklu ailelerde ve lise düzeyinde de evet oranı daha yüksek çıkmıştır.

13- Depremden sonra, okulda ve evde kurallara karşı gelme davranışı arttı maddesine % 57 oranında hayır çıkmıştır. Anaokulu kademesinde bu maddeye evet oranı daha yüksek çıkmıştır

14- Depremden sonra, belirsiz, tam açıklayamadığı korkular oluştu maddesine % 55 oranında hayır çıkmıştır. Kızlarda evet diyenlerin oranı daha yüksektir. Ayrıca çok çocuklu ailelerde ve anaokulu kademesinde evet diyenlerin oranı daha yüksektir.

15- Depremden sonra, sorumlulukları ihmal etmeye başladı maddesine % 45 oranında hayır cevabı çıkmıştır. Kızlarda evet diyenlerin oranı daha yüksektir. Ayrıca çok çocuklu ailelerde ve anaokulu kademesinde evet diyenlerin oranı daha yüksektir.

16- Depremden sonra, sürekli ebeveyn ile birlikte yatma isteği arttı maddesine % 54 oranında hayır cevabı çıkmıştır. Kızlarda evet diyenlerin oranı daha yüksektir Ayrıca çok çocuklu ailelerde ve anaokulu kademesinde evet diyenlerin oranı daha yüksektir.

17- Depremden sonra, kendini güvende hissetmemeye başladı maddesine % 50 oranında hayır cevabı çıkmıştır. Kızlarda evet diyenlerin oranı daha yüksektir Ayrıca çok çocuklu ailelerde ve lise kademesinde evet diyenlerin oranı daha yüksektir.

18- Depremi çağrıştıran rüzgâr, şimşek gibi doğa olaylarından çok korkar hale geldi maddesine % 34 oranında hayır cevabı çıkmıştır. Kızlarda evet diyenlerin oranı daha yüksektir

19- Depremden sonra şiddeti bir sorun çözme yöntemi olarak görmeye başladı maddesine % 75 oranında hayır cevabı çıkmıştır. Erkeklerde evet diyenlerin oranı daha yüksektir. Ayrıca evet oranı en yüksek anaokulu kademesinde çıkmıştır.

Öneriler

- ✓ Öncelikle ebeveynler sakin ve güven verici olmalıdır.
- ✓ Çocuklar, ailelerinin duygularını aynalar. Siz sakin ve kontrollü olduğunuzda, onlar da kendilerini daha güvende hisseder.
- ✓ Çocukların soruları geçirilmemelidir.
- ✓ Doğal afetler hakkında çocuklarla gelişim düzeyine uygun şekilde konuşulmalıdır.
- ✓ Onları korkutacak ayrıntılardan kaçının, ama gerçekleri çarpıtmadan anlatın.
- ✓ Açıklamalarınızın dürüst olmasına özen gösterin. “Tekrar deprem olmayacak” gibi gerçek dışı açıklamalar yerine, onlara bu durumun geçici olduğu anlatın ve kendilerinin güvende olduğunu hissettirin.
- ✓ Çocuklar kendinin ve sevdiklerinin güven içinde olduğunu bildiğinde iyi hisseder.
- ✓ Fiziksel temasınızı artırın. Çocukların bedensel sınırlarına ve ihtiyaçlarına saygı duymayı unutmadan, onlara sarılın ve sevginizi gösterin.
- ✓ Çocuklara korku ve kaygı gibi duygular hissetmelerinin normal olduğu anlatılmalıdır. Bu hislerin geçici olduğu belirtilmeli, duygu ve düşüncelerini dilediği gibi paylaşması söylenmelidir.
- ✓ Depremin çocuklar üzerindeki psikolojik etkilerinin her çocukta farklılık gösterebileceği unutulmamalı.
- ✓ Her çocuk ve her çocuğun yaşadığı, hissettiği özel ve biriciktir. Bu nedenle gerek belirtiler gerekse çocuğun ihtiyaç duyduğu desteklenme biçimi de özel ve biricik olmalıdır.
- ✓ Afetlerin çocuklar üzerindeki etkilerini azaltmak için onlarla iletişim kurarken daima sakin ve şefkatli bir tutum izlenmelidir.
- ✓ Çocuklarla göz teması kurarak ve söylediklerini özenle dinleyerek iletişime geçilmelidir.
- ✓ Korku, öfke, üzüntü gibi duygularını ifade etmeleri için onları teşvik edin. “Ağlama” veya “korkma” demek yerine, “Neler hissediyorsun?” gibi sorular sorun.
- ✓ Resim yapmak, oyun oynamak gibi yollarla duygularını dışa vurmalarına yardımcı olun.
- ✓ Küçük yaştaki çocuklar, yaşadıklarını ve hissettiklerini sözel olarak aktarmak için gerekli olan bilişsel gelişimini henüz tamamlayamamışlardır. Bu dönemde çocuk için oyun duygularının ve yaşadıklarının dışavurumudur. Bu sebeple çocuğun oyun oynayabileceği bir ortamı oluşturmak, çocuğun isteği ve ihtiyacı doğrultusunda ona eşlik etmek çok önemlidir.

- ✓ Kendi duygularınızı saklamayın, ama onları korkutmayacak şekilde paylaşın. Örneğin, “Ben de biraz korktum ama şimdi güvendeyiz” gibi ifadeler kullanın.
- ✓ Çocuğun depremden sonra verdiği tepkiler, deneyimlediği travmatik olayla baş edebilmeye çalışmasının bir sonucu olduğu bilinmelidir. Bu tepkilerin yoğunluğu depremden sonra ilk günlerde ve haftalarda değişerek sürebilmektedir.
- ✓ Doğru destek ile bu belirtilerin zamanla azalması beklenmektedir.
- ✓ Çocuklarda uzun süreli tepkilerde uyku bozuklukları, alt ıslatma, anne ve babadan ayrılamama ve bu nedenle okula gitmek istemememe gibi belirtiler görülebilir.
- ✓ Çocuk eğer ayrılma anksiyetesine sahipse bu konuda yine sabır ve anlayışla yaklaşmak önemlidir. Çocuk ile bir araya gelinecek zaman üzerine konuşulmalı, bu konuda tutarlı ve net bilgi vermeye özen gösterilmelidir.
- ✓ Çocuklara deprem farkındalık eğitimi verilmelidir. Böylece afet döneminde çocuk psikolojisini desteklemenin ilk adımı atılacaktır.
- ✓ Depremden doğrudan etkilenen çocuklarınıza nasıl davranacağınızı bilemiyor olabilirsiniz. Bu konuda özellikle dikkat etmemiz gereken ilk şey onlara saygı göstermek ve konuşmaları için zorlamamaktır. Eğer konuşmuyorsa çok fazla soru sormayın. Sakince bekleyin ve o istediği zaman ve istediği kadar konuşmasına izin verin ve can kulağıyla dinleyin.
- ✓ Konuşurken yargılamayın, akıl vermeyin. “Her şey iyi olacak” , “çocukların/ ailen için güçlü olmalısın”, “en azından sen hayattasın”, “daha büyük acılar var” vb. yorumlardan kaçının. Bazen hiç konuşmadan yanında durmak, yeme, içme, giyinme gibi fiziksel ihtiyaçlarını gidermek bile yetmektedir.
- ✓ Bazen öfke patlamaları ve aşırı tepkiler gösterebilir. Sakin olmak ve anlayış göstermek, stres altındaki insanların kendilerini daha güvende, anlaşılmış, saygı gösterilmiş ve önemsenmiş hissetmelerine yardımcı olur.
- ✓ Bir an önce günlük rutinlerine dönmesi, sorumluluk alması, öz bakımını yapması için cesaretlendirmek onun durumla ve duygularıyla başa çıkmasını kolaylaştıracaktır. Ancak bunun için asla zorlanmamalıdır.
- ✓ Kendi sorunlarınız hakkında konuşmayın. Doğru olmayan sözler ya da güvenceler vermeyin.
- ✓ Çözebilecekleri problemleri veya yerine getirebilecekleri sorumlulukları kendilerinin yapması için onları cesaretlendirin.
- ✓ Televizyon, sosyal medya ve haber sitelerinde yer alan görüntüler çocuklar üzerinde travmatik etki yaratabilir. Bu tür içeriklerden uzak tutulmalıdır.

- ✓ Belirtilerin zamanla azalmaması durumu ve çocuğun kendisine veya çevresine zarar verici davranışları söz konusu olduğunda mutlaka bir uzmandan destek alınması gerekir.

Kaynakça

- Aral, N. ve Ersoy, Ş. (2001). Deprem ve çocuk. Yaşadıkça Eğitim, 70, 2-7.
- Aral, N. (2023). Depremın Çocuklar Üzerindeki Etkileri, Çocuk ve Gelişim Dergisi, 6 (11), 93-105
- Ataç, M. ve Özsever, G. (2021). Depremden etkilenen çocuk ve ergenlerin ruhsal durumu ve hemşirelik yaklaşımı. Journal Emergency Aid and Disaster Science, 1(1), 22-27.
- Ataman,A (2004) Gelişim ve Öğrenme. Gündüz Eğitim Yayınları. Ankara.
- Aziz, A. (2011). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri, Ankara: Nobel Yayımcılık.
- Bacanlı,H. (2005) Gelişim ve Öğrenme. Ankara Nobel Yayınları
- Balcı, A. (2009). Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik Ve İlkeler, Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Erdem, B. N., ve Kaynar, A. (2022). “Sesimizi Duyan Var mı?": İzmir Depremi Konulu Televizyon Haberlerinde Çocukların Temsili. Selçuk İletişim, 15(2), 737-766.
- <https://www.acibadem.com.tr/hayat/depremin-cocuklar-uzerindeki-psikolojik-etkileri-raporu>
02 Mayıs 2025.
- https://cocukvakfi.org.tr/wpcontent/dosya/raporlar/21_DepreminCocuklarUzerinePsikolojikEtkileriRaporu.pdf 02 Mayıs 2025.
- <https://www.dogakoleji.k12.tr/doga-dan-haberler/depremin-cocuklar-ve-ergenler-uzerindeki-etkileri> 27 Nisan 2025
- <https://www.fsm.edu.tr/Yazilar/deprem-gercegi-ve-egitim> 07 Mayıs 2025.
- <https://ceptesaglik.com/hastaliklar/depremincocuklaruzerindekipsikolojiketkileri> 07 Mayıs 2025.

İstanbul Teknik Üniversitesi-İTÜ (2023). 6 Şubat 2023: 04.17 Mw 7,8 Kahramanmaraş ve 13.24 Mw 7,7 Kahramanmaraş depremleri: Ön inceleme raporu. İstanbul Teknik Üniversitesi

İşmen, A. E. (2001). Deprem yaşantısına bağlı travma ve çocuklar üzerindeki etkileri. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(2), 80-104.

Karasar, N. (2006). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

Özer, S., Bakır, V. ve Şaşmaz, İ. (2024). Depremin çocuklar üzerindeki etkisinin incelenmesi: Nitel bir araştırma. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 13(3), 1075-1087. doi:10.33206/mjss.1394377

Sapsağlam, Ö. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarında doğal afet farkındalığı. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 38(1), 283-295.

Ünver, H. ve Karakaya, I. (2019). Çocuk ve ergen psikiyatrisinde özelleşmiş bir travma polikliniği deneyimi. Klinik Psikiyatri Dergisi, 22, 298-303.

Yıldız, M. ve Kırtepe, A. (2020). Gençlik merkezlerinin deprem sonrası afet hizmetlerinde rolü ve önemi. Journal of History School, 48, 3693-3709

T.C.
ONİKİŞUBAT KAYMAKAMLIĞI
ONİKİŞUBAT REHBERLİK VE ARAŞTIRMA MERKEZİ
MÜDÜRLÜĞÜ

**SOSYAL MEDYADA SİBER ŞİDDET:
DENEYİMLER, TEPKİLER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ
(Kahramanmaraş İli Örneği)**

Tuğba ÖZTÜRK

**Mayıs 2025
KAHRAMANMARAŞ**

Öz:

Bu çalışmanın amacı; üniversite öğrencilerinin siber şiddet farkındalıklarını ölçmek ve siber şiddete uğrama durumlarının değerlendirmesini yapmaktır. Bu çalışma Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi'nde eğitim görmekte olan 153 kadın, 54 erkek ve 12 cinsiyetini belirtmek istemeyen öğrenci olmak üzere toplam 219 kişiyle yapılmıştır. Çalışmanın verileri çoktan seçmeli ve açık uçlu sorulardan oluşan anket formuyla elde edilmiştir. Bu çalışmada, genç bireylerin sosyal medya ortamlarında karşılaştıkları siber şiddet deneyimleri, bu deneyimlere verdikleri tepkiler ve çözüm önerileri incelenmiştir. Bulgular, literatürdeki benzer çalışmalarla örtüşecek şekilde, siber şiddetin yaygın bir sorun olduğunu ve özellikle genç kadın kullanıcıların daha yüksek oranda siber şiddete maruz kaldığını göstermektedir. Literatür taraması ve öğrenci görüşleri ışığında çözüm önerileri getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya, Siber Şiddet,

Giriş

Dijital teknolojilerin hızlı gelişimi ve internet kullanımının yaygınlaşması, bireylerin sosyal medya platformları aracılığıyla sürekli bağlantıda olmasını mümkün kılmıştır. Ancak bu durum, bireylerin çevrimiçi ortamda çeşitli risklerle karşılaşmasına da zemin hazırlamaktadır. Bu risklerin başında ise siber şiddet gelmektedir. Siber şiddet; bireyin dijital ortamda tehdit, hakaret, aşağılama, taciz, iftira veya benzeri yollarla psikolojik zarar görmesine neden olan davranışlar bütünüdür (Tokunaga, 2010). Özellikle genç bireyler, sosyal medya platformlarında hem en aktif kullanıcılar hem de siber şiddete en açık gruplar arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, bireylerin siber şiddetle nasıl karşılaştıkları, verdikleri tepkiler, aldıkları önlemler ve çözüm önerileri üzerine yapılacak çalışmalar hem akademik literatüre katkı sağlamakta hem de politika yapıcılar ve sosyal medya sağlayıcıları için yol gösterici olmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, genç bireylerin sosyal medyada karşılaştıkları siber şiddet deneyimlerini, bu durumlara verdikleri tepkileri ve çözüm önerilerini betimlemektir. Ayrıca, sosyal medya platformlarının mevcut şikayet ve engelleme sistemlerinin katılımcı gözünden etkililiği de değerlendirilmektedir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışma, nicel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama modeli çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmada veri toplama aracı olarak Google Forms üzerinden oluşturulan çevrimiçi bir anket formu kullanılmıştır. (Büyüköztürk, Ş. 2012).

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evren ve örneklemi 2024-2025 eğitim öğretim yılı Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi'nde eğitim görmekte olan 153 kadın, 54 erkek ve 12 cinsiyetini belirtmek istemeyen öğrenci olmak üzere toplam 219 kişi oluşturmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu 18–25 yaş aralığındadır. Amaç göreliliği olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örneklemde çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır. Dolayısıyla maksimum çeşitliliğe dayalı bir örneklem oluşturmada amaç genelleme yapmak için bu çeşitliliği sağlamak değildir. Tam tersine çeşitlilik gösteren durumlar arasında herhangi ortak veya paylaşılan olguların olup olmadığını bulmaya çalışmak ve bu çeşitliliğe göre problemin farklı boyutlarını ortaya koymaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Veri Toplama Aracı

Siber Şiddet Anketi: Veri toplama süreci, araştırmacı tarafından geliştirilen “Siber Şiddet Anketi” formu aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Anket, üniversite öğrencilerinin siber şiddet farkındalıklarını ölçmek ve siber şiddete uğrama durumlarının değerlendirmesine yönelik, kapsamlı ve ölçekli sorular içermektedir. Anket, 2025 yılı içinde gönüllü katılımcılara çevrimiçi olarak uygulanmış ve toplamda 219 kişi ankete katılmıştır.

Veri Toplama İşlemi

Anket formu çoktan seçmeli ve açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Formda açık uçlu sorular da kullanılarak araştırmaya katılanlara daha fazla kendilerini ifade etmeleri sağlanmıştır. Bu şekilde daha objektif olarak sorunların kaynağı tespit edilmeye çalışılmıştır. Sorular demografik bilgiler, sosyal medya kullanım alışkanlıkları, siber

şiddet deneyimleri, bu deneyimlere verilen tepkiler ve çözüm önerilerine yönelik hazırlanmıştır. Ön bilgilendirmeler yapılarak anket sanal ortamda yaygınlaştırılmıştır.

Veri Analizi

Veriler sorular boyutunda ele alınmış ve her soruya ilişkin elde edilen veriler kodlanmıştır. Ortaya çıkan verilerin anlamlı bir bütün oluşturması için uzmanlardan görüş alınmıştır. Toplanan veriler, Microsoft Excel, Google Forms ve Canva aracılığıyla analiz edilmiştir. Nicel veriler frekans ve yüzde dağılımları ile çözümlenmiş; katılımcı görüşlerinin betimlenmesi için grafiksel ve tablolu sunumlar tercih edilmiştir. Açık uçlu yanıtlar içerik analizi yöntemiyle tematik başlıklar altında sınıflandırılarak çözümlenip yorumlanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Geçerlik ve Güvenirlik

Sorular uzman görüşleri ve alan yazın taramasıyla belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada çoktan seçmeli ve açık uçlu sorular sorularak katılımcıların gerçek görüşlerini ifade edebilecekleri alan oluşturulması araştırmanın geçerliliği için önemli bir ölçüttür.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmada elde edilen veriler, 2024-2025 eğitim öğretim yılı Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi'nde eğitim görmekte olan 153 kadın, 54 erkek ve 12 cinsiyetini belirtmek istemeyen öğrenci olmak üzere toplam 219 kişinin ankete verdikleri cevaplarla sınırlıdır.

Bulgular

Araştırma sonuçlarına ait veriler katılımcıların cinsiyet dağılımı, yaş dağılımı, siber şiddet deneyimi, tepkiler ve davranışlar, çözüm önerileri ve destek arayışları başlıkları altında incelenmiştir. Bu kısımlarda elde edilen veriler içerik analizine tabi tutularak yorumlanmaya çalışılmıştır. Soruna ilişkin bazı kavramlar doğrudan alıntılarla desteklenmiştir.

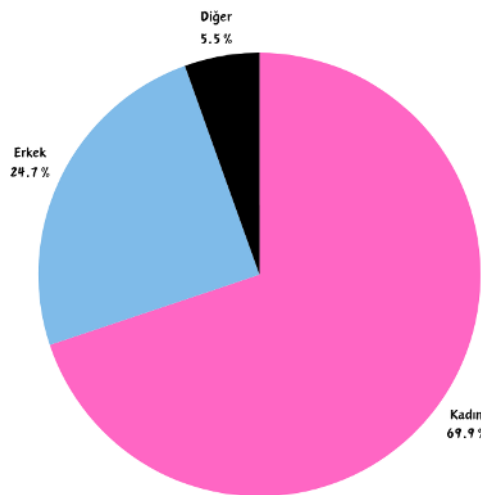
Katılımcı Profili

Katılımcıların demografik dağılımı incelendiğinde, %70'inin kadın, %25'inin erkek, %5'inin ise diğer olarak tanımlandığı görülmektedir. Yaş dağılımı bakımından en yoğun grubun 18–25 yaş aralığında toplandığı belirlenmiştir. Nerede kaldıkları incelendiğinde yoğunluğun devlet yurdunda (%49,8) ve ailesiyle yaşadıkları yerde üniversite eğitimine devam ettikleri (% 44,3) görülmektedir. Katılımcıların çoğunluğu üniversite öğrencisi (%60) veya lisans mezunu (%25) olup, sosyal medyayı günde 3 saatten fazla kullandığını ifade etmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

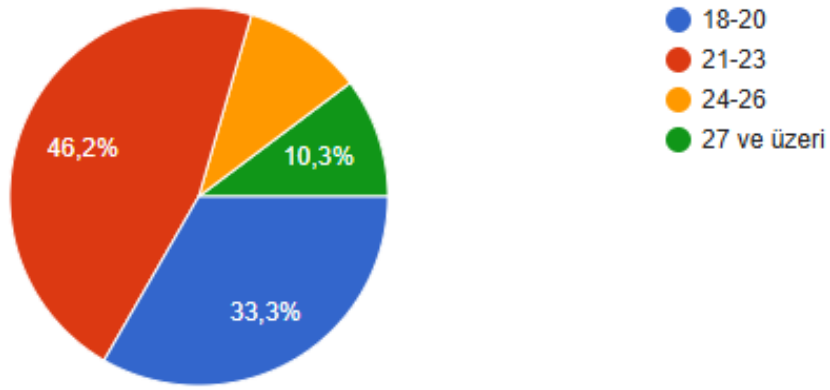
	<i>N</i>	<i>yüzdelik</i>
Kadın	153	69,9
Erkek	54	24,7
Cinsiyet belirtmeyen	12	5,4
Toplam	219	100

Şekil 1. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

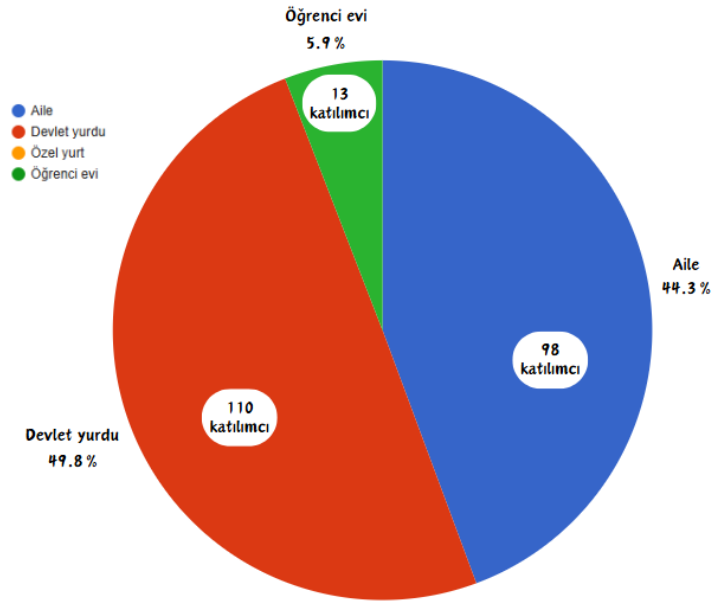
Tablo 2. Katılımcıların Yaş Dağılımı

	<i>N</i>	<i>yüzdelik</i>
18-20	73	33,3
21-23	101	46,2
24-26	23	10,5
27 ve üzeri	22	10,3
Toplam	219	100

Şekil 2. Katılımcıların Yaş Dağılımı**Tablo 3. Katılımcıların nerede yaşadıkları**

	<i>N</i>	<i>yüzdelik</i>
Aile ile	98	44,3
Devlet Yurdu	110	49,8
Özel Yurt	13	5,9
Öğrenci Evi	0	0
Toplam	219	100

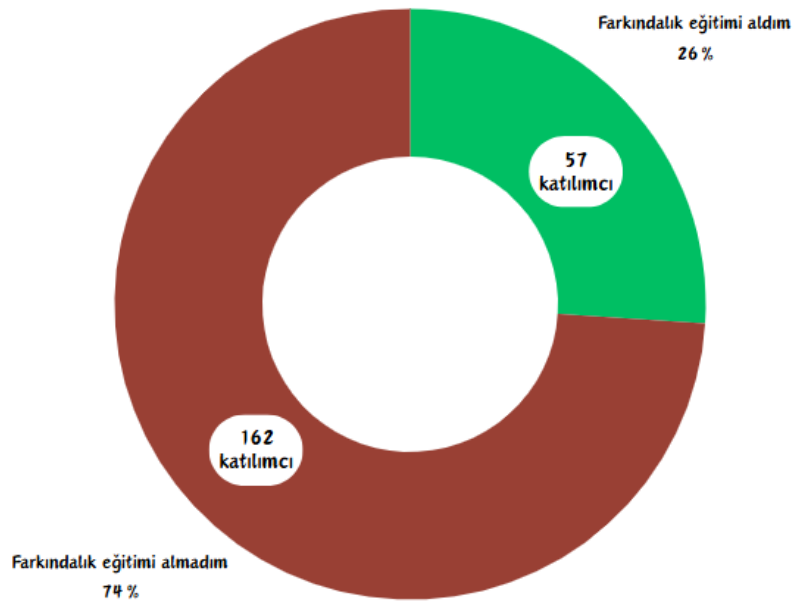
Şekil 3. Katılımcıların Yaşadıkları Yer

Tablo 4. Katılımcıların siber şiddetle ilgili eğitim veya bilgilendirme çalışmasına katılma durumu

	N	yüzdelik
Eğitim aldım	57	26,1
Eğitim almadım	162	73,9
Toplam	219	100

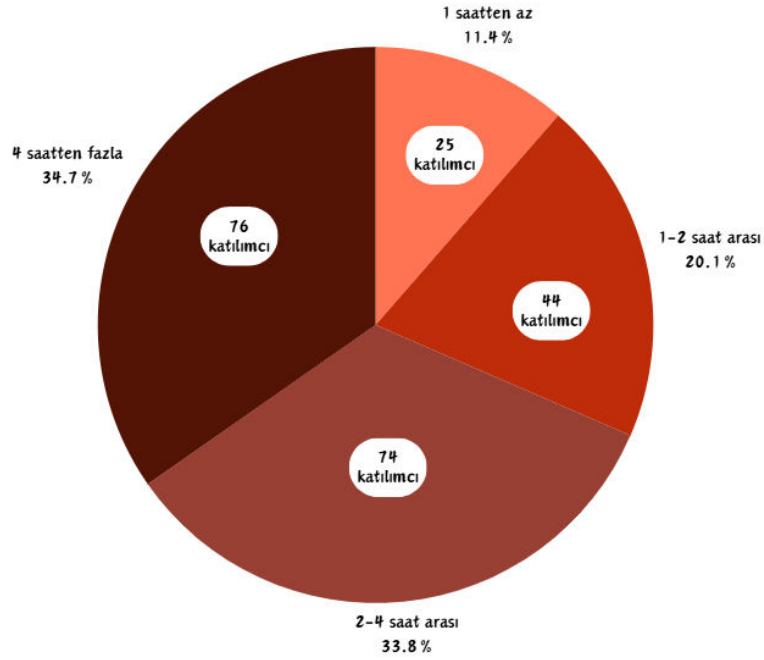
Şekil 4. Katılımcıların Siber Şiddet Konusunda Eğitim Alma Durumları

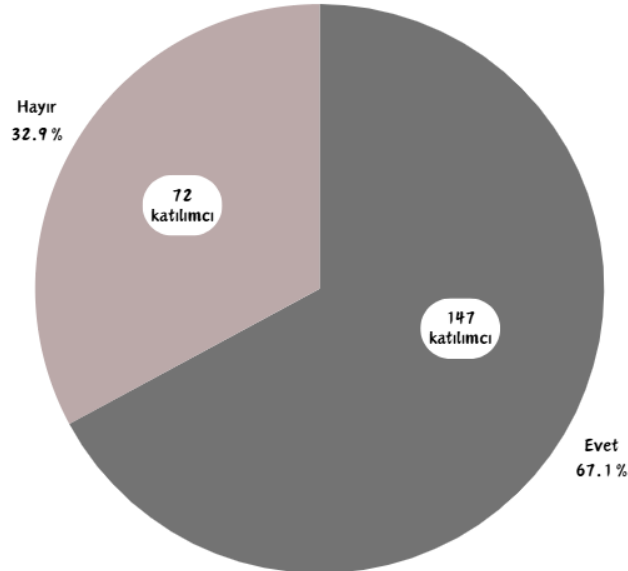
Siber Şiddet Deneyimi

Katılımcıların %67'si son 6 ay içerisinde sosyal medya platformlarında **en az bir kez siber şiddete maruz kaldığını** belirtmiştir. En sık karşılaşılan siber şiddet türleri arasında hakaret, küçük düşürme, iftira, cinsel içerikli mesaj gönderme ve sosyal medya üzerinden tehdit yer almaktadır. Günlük sosyal medya ve online oyun kullanım süresi ile siber şiddet deneyimlerine maruz kalma durumları incelendiğinde kullanım süresi ile maruz kalma durumları arasında pozitif korelasyon olduğu gözlemlenmiştir.

Şekil 5. Günlük sosyal medya ve online oyun kullanım süresi

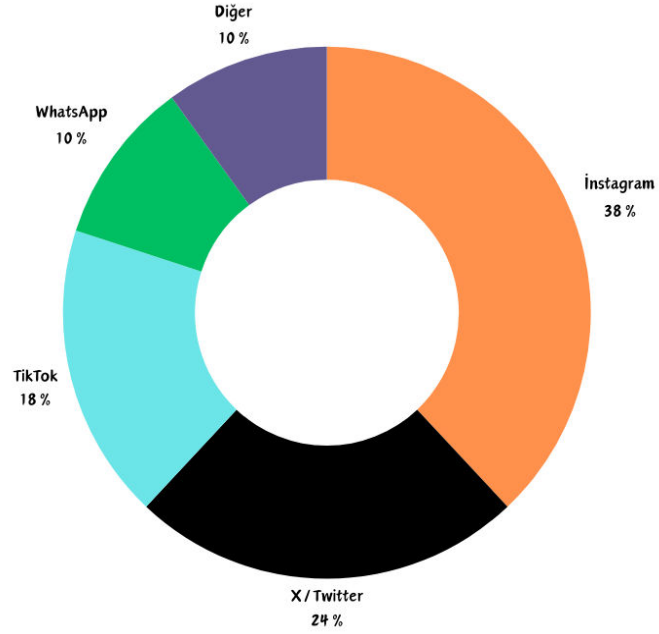
Şekil 6. Son 6 ay içerisinde siber şiddete maruz kalma durumu

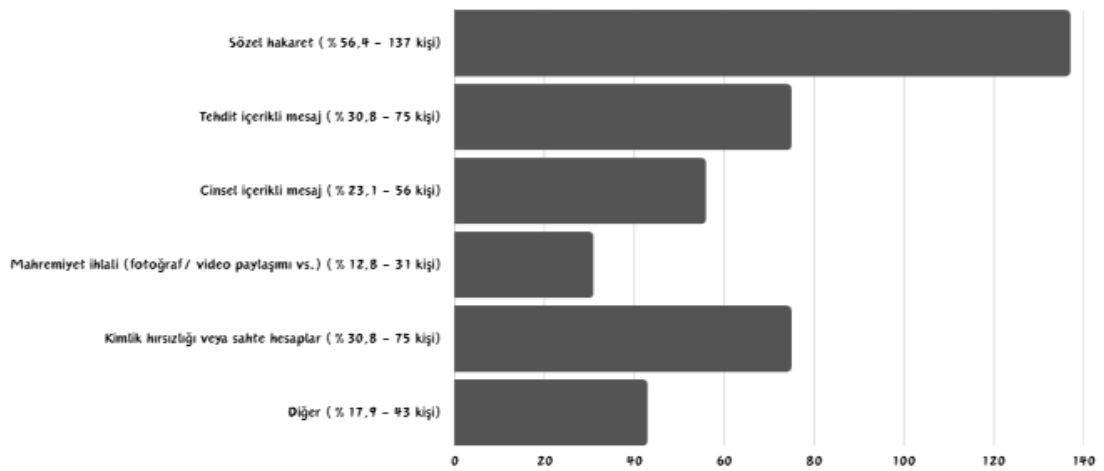
En fazla siber şiddet bildirilen platformlar ise sırasıyla:

- **Instagram (%38)**
- **X/Twitter (%24)**
- **TikTok (%18)**
- **WhatsApp (%10)**
- **Diğer (%10)**

Şekil 7. Siber Şiddete Maruz Kalınan Platformlar

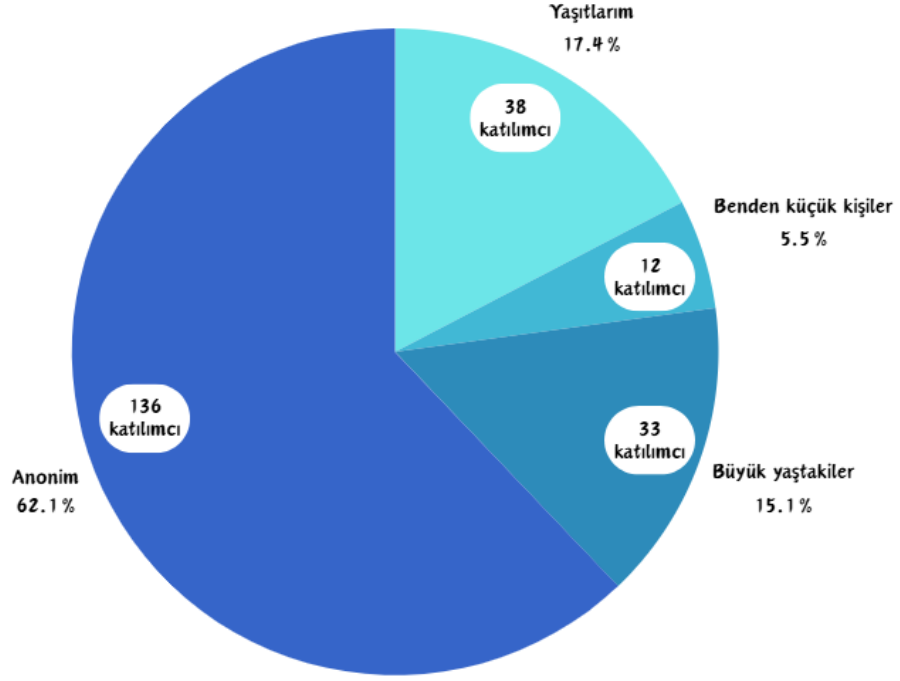

Şekil 8. Siber Şiddet Türleri ve Görülme Sıklığı

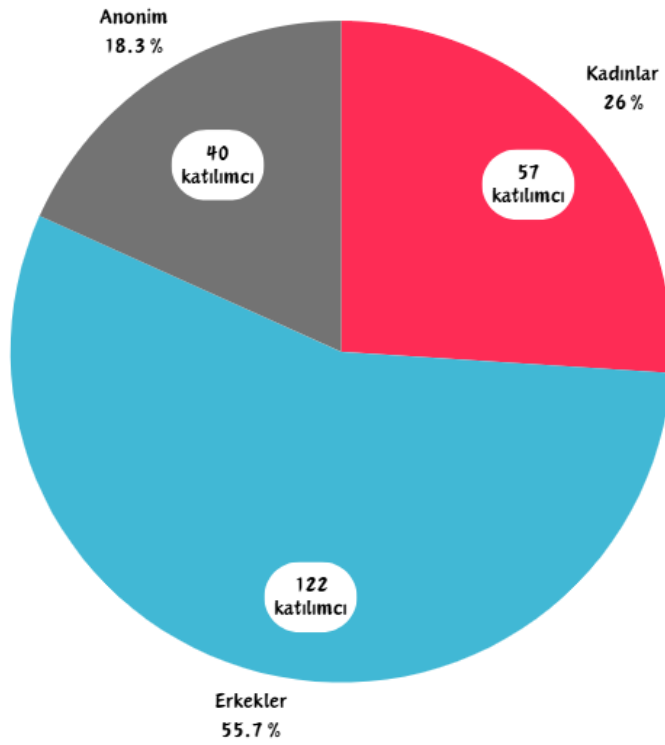

Bu veriler, görselliğe dayalı ve etkileşimi yüksek sosyal ağların aynı zamanda riskli alanlar olduğunu göstermektedir.

Şekil 9. Siber Şiddete Hangi Yaş Grupları Tarafından Maruz Kalındığı

Şekil 10. Siber Şiddete Hangi Cinsiyetler Tarafından Maruz Bırakıldığı

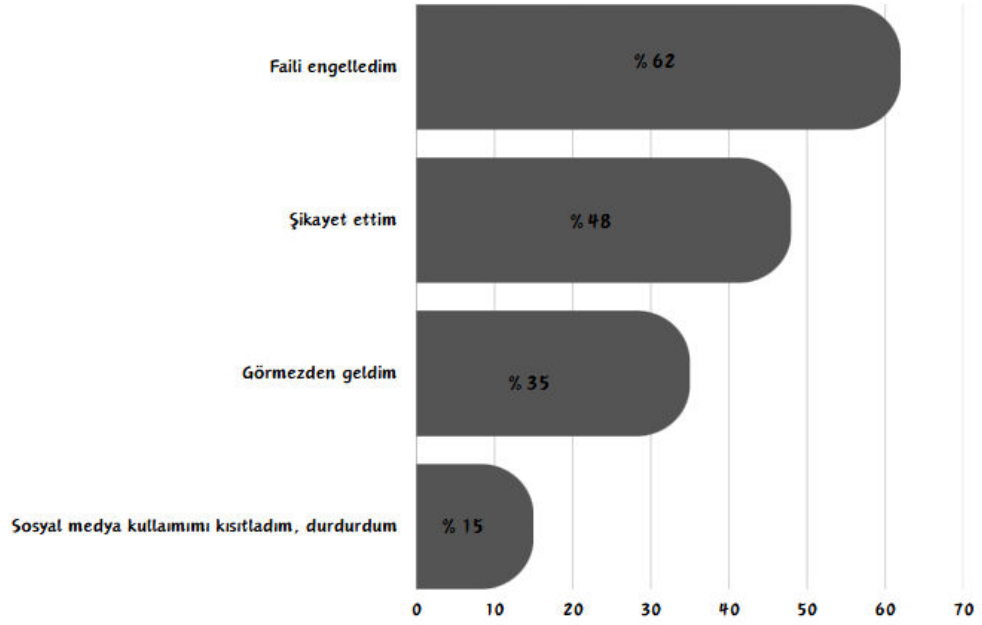

Tepkiler ve Davranışlar

Siber şiddete maruz kalan bireylerin verdiği başlıca tepkiler şu şekildedir:

- %62'si **faili engellemiştir**,
- %48'i **şikayet etmiştir**,
- %35'i **görmezden gelmeyi** tercih etmiştir,
- %15'i ise sosyal medya kullanımını **kısıtladığını veya durdurduğunu** ifade etmiştir.

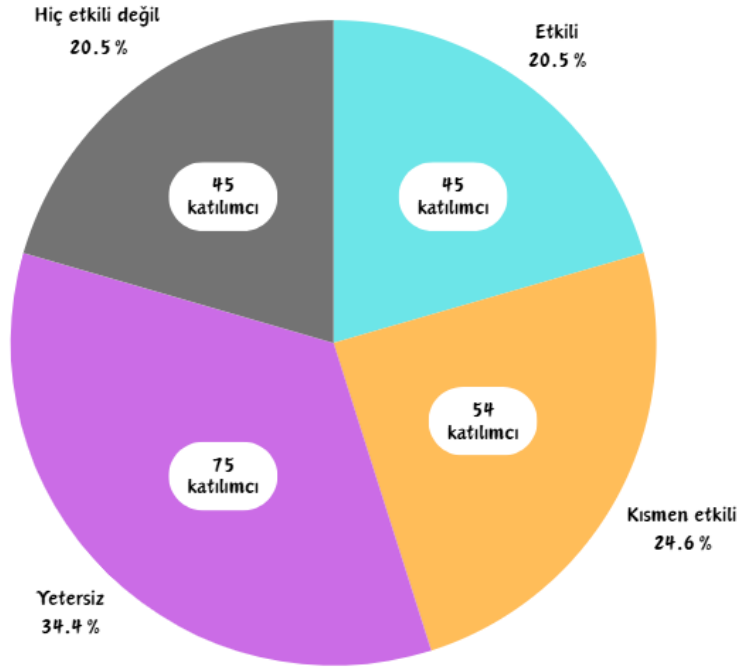
Şekil 11. Siber şiddete maruz kalan bireylerin verdikleri tepkiler

Tablo 5. Şikayet Sistemlerinin Etkililiğine Dair Katılımcı Görüşleri

	N	yüzdelik
Etkili	45	20,5
Kısmen Etkili	54	24,6
Yetersiz	75	34,2
Hiç Etkili Değil	45	20,5
Toplam	219	100

Şekil 12. Şikayet sistemlerinin etkililiğine dair katılımcı görüşleri

Şikayet sistemlerinin etkililiği konusunda katılımcılar arasında genel bir memnuniyetsizlik dikkat çekmektedir. Katılımcıların yalnızca %20,5'i bu sistemleri **etkili** bulurken, %24,6'sı **kısmen etkili**, %34,4'ü **yetersiz** ve %20,5'i ise **tamamen etkisiz** olarak değerlendirmiştir.

Çözüm Önerileri ve Destek Arayışları

Katılımcılara, siber şiddeti önlemeye yönelik önerileri sorulduğunda aşağıdaki temalar öne çıkmıştır:

- **Eğitim:** Dijital okuryazarlığın artırılması, özellikle gençlere yönelik farkındalık programları.
- **Denetim:** Sosyal medya platformlarının daha etkili içerik kontrol mekanizmaları kurması.
- **Yasal Düzenlemeler:** Daha hızlı ve caydırıcı cezalar içeren hukuki düzenlemelerin yapılması.
- **Psikolojik Destek:** Siber şiddete maruz kalan bireyler için erişilebilir psikolojik danışmanlık hizmetleri sunulması.

Katılımcıların önemli bir kısmı yaşadıkları olaylarda destek arayışında bulunmadığını ifade etmiştir. Destek arayanların ise ilk başvurdukları kaynaklar genellikle arkadaş çevresi veya aile olmuştur; resmi kurumlardan veya sosyal medya sağlayıcılarından destek arayanların oranı düşüktür.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada, genç bireylerin sosyal medya ortamlarında karşılaştıkları siber şiddet deneyimleri, bu deneyimlere verdikleri tepkiler ve çözüm önerileri incelenmiştir. Bulgular, literatürdeki benzer çalışmalarla örtüşecek şekilde, siber şiddetin yaygın bir sorun olduğunu ve özellikle genç kadın kullanıcıların daha yüksek oranda maruz kaldığını göstermektedir (Slonje & Smith, 2008; Bauman et al., 2013).

Katılımcıların %67'sinin son altı ay içinde en az bir kez siber şiddete maruz kalması, bu olgunun sıradanlaştığını ve sosyal medya kullanıcıları açısından ciddi bir psikososyal tehdit oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle görsel odaklı ve etkileşimi yüksek platformlarda (Instagram, TikTok) siber şiddetin daha fazla bildirilmesi, platform yapısının ve algoritmaların bu riski artırabileceğine işaret etmektedir.

Bireylerin büyük çoğunluğunun tepki olarak faili engelleme ve platforma şikayette bulunma yolunu seçmesi, kullanıcıların öncelikli olarak kendi güvenliğini sağlama çabasında olduğunu göstermektedir. Ancak şikayet sistemlerinin etkinliğine dair düşük memnuniyet oranı, mevcut sosyal medya politikalarının iyileştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Bu bulgu, Gillespie (2018) tarafından da vurgulanan "platform sorumluluğu" tartışmaları ile örtüşmektedir.

Katılımcıların önerileri de bu anlamda değerlidir: eğitimsel yaklaşımların öncelenmesi, algoritmik denetimin şeffaflaştırılması ve daha caydırıcı yasal yaptırımlar talep edilmektedir. Bu noktada, dijital vatandaşlık bilinci oluşturmak ve platformların "kullanıcı merkezli" politika geliştirmeleri kritik görünmektedir.

Bu araştırma, genç sosyal medya kullanıcılarının siber şiddete ilişkin deneyimlerini ve çözüm arayışlarını anlamaya yönelik önemli bulgular sunmuştur. Sonuçlar, siber şiddetin oldukça yaygın olduğunu ve kullanıcıların mevcut dijital altyapılardan memnun olmadığını ortaya koymaktadır.

Öne Çıkan Bulgular:

- Katılımcıların %67'si siber şiddete maruz kaldığını belirtmiştir.
- En sık rastlanan platformlar Instagram ve X (Twitter)'dir.

- Şikayet ve engelleme sistemleri yetersiz bulunmuştur.
- Katılımcılar daha çok kişisel önlem almayı tercih etmektedir.
- Eğitim, denetim ve hukuki yaptırımlar çözüm önerilerinin başında gelmektedir.

Öneriler

- ✓ **Eğitim Programları:** Ortaöğretim ve üniversite düzeyinde dijital okuryazarlık ve çevrim içi etik eğitimleri zorunlu hale getirilmelidir.
- ✓ **Yasal Düzenlemeler:** Siber zorbalığa dair başvuru süreçleri sadeleştirilmeli, cezai yaptırımlar hızlandırılmalıdır.
- ✓ **Platform Politikaları:** Sosyal medya şirketleri, içerik şikayetlerine yönelik algoritmalarını gözden geçirmeli ve kullanıcıya şeffaf geri bildirim sağlamalıdır.
- ✓ **Psikososyal Destek:** Siber şiddete maruz kalan bireyler için üniversiteler ve kamu kurumları

Siber Şiddet Anketi

Değerli katılımcılar, bu anket üniversite öğrencilerinin siber şiddet olayları karşısında sergilediği tutumu ölçmek amacıyla Onikişubat Rehberlik ve Araştırma Merkezi tarafından hazırlanmıştır.

Sizlerden ricam, araştırmamızın sağlıklı yürümesi adına cevaplarınızı içten vermenizdir. Katılımınız için teşekkürler :)

Tuğba ÖZTÜRK

* Zorunlu soruyu belirtir

1. Cinsiyetiniz nedir? *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

☐ Erkek

☐ Kadın

2. Yaşınız kaçtır? *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

☐ 18-20

☐ 21-23

☐ 24-26

☐ 27 ve üzeri

3. Nerede yaşıyorsunuz? *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

☐ Aile

☐ Devlet yurdu

☐ Özel yurt

☐ Öğrenci evi

☐ Diğer: _____

4. Günlük sosyal medya ve online oyun kullanımınız ortalama ne kadar? *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ 1 saatten az
☐ 1-2 saat arası
☐ 2-4 saat arası
☐ 4 saatten fazla

5. Son 6 ay içinde siber şiddete maruz kaldınız mı? *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ Evet
☐ Hayır

6. Siber şiddete daha çok hangi kesim tarafından maruz kalıyorsunuz? *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ Yaşıtlarım
☐ Benden küçük kişiler
☐ Büyük yaştakiler
☐ Anonim

7. Daha çok kimler tarafından siber şiddete maruz bırakılıyorsunuz? *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ Kadınlar
☐ Erkekler
☐ Anonim

8. Siber şiddetle ilgili daha önce bir eğitim veya bilgilendirme etkinliğine katıldınız mı? *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ Evet
☐ Hayır

9. Siber şiddete maruz kalma durumunda en çok karşılaştığınız türler hangileriydi? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz) *

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- ☐ Sözlü hakaretler
- ☐ Tehdit içerikli mesajlar
- ☐ Cinsel içerikli istenmeyen mesajlar
- ☐ Mahremiyet ihlali (fotoğraf/video paylaşımı vb.)
- ☐ Kimlik hırsızlığı veya sahte hesaplar
- ☐ Diğer (Lütfen belirtin)

10. Siber şiddet olaylarının genellikle hangi platformlarda gerçekleştiğini düşünüyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz) *

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- ☐ Sosyal medya (Instagram, Twitter, Facebook vb.)
- ☐ Mesajlaşma uygulamaları (WhatsApp, Telegram vb.)
- ☐ Online oyun platformları
- ☐ E-posta
- ☐ Diğer: _____

11. Siber şiddete maruz kaldığınız platformlar hangileriydi? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- ☐ Instagram
- ☐ Facebook
- ☐ Twitter/X
- ☐ TikTok
- ☐ YouTube
- ☐ WhatsApp
- ☐ Diğer: _____

12. Siber şiddet deneyimlerinizde, bu platformların şikayet veya engelleme sistemleri ne kadar etkiliydi?

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ Çok etkili
☐ Kısmen etkili
☐ Hiç etkili değil
☐ Şikayette bulunmadım

13. Sosyal medya platformlarında hangi tür içeriklerden dolayı siber şiddete maruz kaldığınızı düşünüyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz) *

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- ☐ Paylaştığım kişisel fotoğraflar
☐ Görüşlerimi ifade ettiğim gönderiler
☐ Yorumlarda yaptığım tartışmalar
☐ Direkt mesajlarım
☐ Diğer: _____

14. Sosyal medyada karşılaştığınız siber şiddet olayları genellikle kimler tarafından gerçekleştirildi? *

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- ☐ Tanıdığım kişiler (arkadaşlar, sınıf arkadaşları, vb.)
☐ Tanımadığım bireyler
☐ Gruplar veya topluluklar
☐ Diğer: _____

15. Sosyal medya platformları siber şiddeti önlemek için sizce yeterli önlemler alıyor mu? *

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ Evet, yeterli
☐ Hayır, yetersiz
☐ Kararsızım

16. Siber şiddet yaşadktan sonra sosyal medya kullanım alışkanlıklarınızda bir değişiklik oldu mu?

Yalnızca bir şıkkı işaretleyin.

- ☐ Evet, daha az kullanmaya başladım
- ☐ Evet, tamamen bıraktım
- ☐ Hayır, aynı şekilde kullanmaya devam ettim
- ☐ Diğer: _____

17. Sosyal medya platformlarının siber şiddeti önlemek için hangi özellikleri geliştirmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? *

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- ☐ Daha gelişmiş şikayet ve inceleme sistemleri
- ☐ Eğitim içerikleri ve bilgilendirme kampanyaları
- ☐ Daha sıkı içerik kontrolü ve filtreleme
- ☐ Kullanıcılar için anonimlik sınırlamaları
- ☐ Diğer: _____

18. Bir sosyal medya platformunda siber şiddetle karşılaştığınızda nasıl bir tepki verdiniz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- ☐ Şikayette bulundum
- ☐ Engelledim
- ☐ Hesabımı dondurdum veya kapattım
- ☐ Tepkisiz kaldım
- ☐ Aileme veya arkadaşlarıma danıştım
- ☐ Diğer: _____

19. Sosyal medyada siber şiddet olayları sırasında desteğe ihtiyaç duyduğunuzda en çok kiminle iletişim kurarsınız? *

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- ☐ Ailem
☐ Arkadaşlarım
☐ Üniversite danışmanlık birimi
☐ Platformun destek ekibi
☐ Hiç kimse
☐ Diğer: _____

20. Siber şiddetle mücadelede en etkili çözümün ne olduğunu düşünüyorsunuz? *

Uygun olanların tümünü işaretleyin.

- ☐ Sosyal medya platformlarının daha sıkı denetim yapması
☐ Üniversitelerin bilinçlendirme çalışmaları düzenlemesi
☐ Hukuki yaptırımların artırılması
☐ Bireylerin daha dikkatli ve bilinçli olması
☐ Diğer: _____

Bu içerik Google tarafından oluşturulmamış veya onaylanmamıştır.

Google Formlar

Kaynakça

Akar, F. (2011). Sosyal medya ve gençlik: Sosyal paylaşım ağları üzerine bir inceleme. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (15), 1–20.

Ayas, T., & Horzum, M. B. (2011). İlköğretim öğrencileri için siber zorbalık ölçeğinin geliştirilmesi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 11(2), 609–623.

Aziz, A. (2011). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri, Ankara: Nobel Yayıncılık.

Bauman, S., Toomey, R. B., & Walker, J. L. (2013). Associations among bullying, cyberbullying, and suicide in high school students. Journal of Adolescence, 36(2), 341–350. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2012.12.001>

Balcı, A. (2009). Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik Ve İlkeler, Ankara: Pegem Akademi.

Büyüköztürk, Ş. (2012). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Gillespie, T. (2018). Custodians of the Internet: Platforms, content moderation, and the hidden decisions that shape social media. Yale University Press.

Koçer, S., & Ayhan, B. (2020). Siber zorbalık mağdurlarının deneyimleri: Nitel bir araştırma. Toplum ve Sosyal Hizmet, 31(2), 507–531. <https://doi.org/10.33417/tsh.706601>

Livingstone, S., & Smith, P. K. (2014). Annual research review: Harms experienced by child users of online and mobile technologies: the nature, prevalence and management of sexual and aggressive risks in the digital age. Journal of Child Psychology and Psychiatry, 55(6), 635–654. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12197>

Özgür, H. (2016). Siber zorbalık ve siber mağduriyet: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12(1), 154–167.

Slonje, R., & Smith, P. K. (2008). Cyberbullying: Another main type of bullying? *Scandinavian Journal of Psychology*, 49(2), 147–154. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9450.2007.00611.x>

Tanrıkulu, İ., & Kızıltepe, R. (2019). Türkiye'de siber zorbalık üzerine yapılan çalışmaların sistematik incelemesi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 9(1), 1–25.

Tokunaga, R. S. (2010). Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization. *Computers in Human Behavior*, 26(3), 277–287. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2009.11.014>

Usta, E., & Korkmaz, Ö. (2010). Siber zorbalık davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 6(2), 253–275. Ankara, 366s.